

**Кыргыз Республикасынын
Улуттук банкы**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН
ТУРУКТУУЛУГУ ЖӨНҮНДӨ
ОТЧЕТ**

2016-жылдын декабрь айы

Бишкек

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ

Төрага: Жениш Н.
Кеңештин мүчөлөрү: Джусупов Т. Дж.
Каракожаев А. М.
Лелевкина Э. В.
Урустемов С. А.
Чалбаев С. А.

Жооптуу катчы: Усубалиев У. А.

Уюштуруучусу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде 2012-жылдын 17-августунда каттоодон
өтүп, № 1863 күбөлүккө ээ болгон

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2016.
Басылманы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз кайсы болбосун формада,
кандай болбосун каражаттар аркылуу басып чыгарууга жана таркатууга жол берилбейт. Кайра басып
жана которууда “Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет”
басылмасына милдеттүү түрдө шилтеме келтирүү зарыл.

Басылманын мазмунуна тиешелүү суроолор менен төмөнкү дарекке кайрылууга болот:

Бишкек шаары, Чүй проспекти, 168.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Финансы статистикасы жана маалымдоо башкармалыгы

Финансылык туруктуулукка мониторинг жүргүзүү бөлүмү

телефону: (+996 312) 61-22-46

факс: (+996 312) 61-07-30

электрондук почта: uusubaliev@nbkg.kg

Басылма жылына эки жолу кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Мазмуну

Киришүү.....	5
Негизги тыянактар.....	7
I. Макроэкономикалык жана финансылык конъюнктура.....	8
1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер.....	8
1.2. Финансы секторунун түзүмү.....	13
1.3. Финансылык рыноктордун абалы.....	15
1.3.1. Валюта жана акча рыногунун абалы.....	15
1.3.2. Баалуу кагаздар рыногунун абалы.....	15
1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу.....	17
II. Банк сектору.....	23
2.1. Негизги тенденциялар	23
2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер.....	27
2.2.1. Кредиттик тобокелдиктер.....	27
2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги.....	36
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги.....	40
2.2.4. Валюта тобокелдиги.....	40
2.2.5. Пайыздык тобокелдик.....	42
2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги.....	45
2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик.....	45
2.3. Банк секторуна “кайтарым” стресс-тестирлөө жүргүзүү.....	47
2.3.1. Кредиттик тобокелдикке “кайтарым” стресс-тестирлөөнү жүргүзүү.....	47
2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигине “кайтарым” стресс-тестирлөөнү жүргүзүү.....	48
2.3.3. Рыноктук тобокелдикти “кайтарым” стресс-тестирлөө.....	48
III. Банктык эмес финансы-кредит мекемелери.....	50
3.1. Негизги тенденциялар.....	50
3.2. Банктык эмес финансы-кредит мекемелерин ишинде орун алышы ыктымал болгон тобокелдиктер.....	53
3.3. БФКМ системасын стресс-тестирлөө.....	57
IV. Төлөм системалары.....	59
V. Финансы секторунун ишин жөнгө салууну өркүндөтүү.....	63
Кыргыз Республикасынын финансылык туруктуулук көрсөткүчтөрү.....	67
Глоссарий жана кыскартуулардын тизмеси.....	68

КИРИШҮҮ

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы 2012-жылдан бери республиканын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчетту жарыялап келет. Республиканын финансы системасынын туруктуулугуна жалпы баа берүү менен коомчулукту тааныштыруу, мына ушул отчеттун негизги максаты болуп саналат.

Финансылык туруктуулук дегенден улам, финансылык тең салмаксыздык жана таасирлердин орун алышы шартында финансылык ортомчулук милдетин аткарууга өбөлгө түзгөн финансы мекемелеринин, финансы рынокторунун жана төлөм системаларынын жөнгө салынган жана үзгүлтүксүз ишин түшүнүү зарыл.

Жүргүзүлгөн мониторингдин жана финансылык туруктуулукка талдап-иликтөөлөрдүн натыйжалары, акча-кредит саясатынын негизги багыттарын иштеп чыгууда жана банк ишин жөнгө салууда, ошондой эле Кыргыз Республикасынын финансы-кредит мекемелерин өнүктүрүү стратегияларын иштеп чыгууда эске алынат.

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет, финансылык туруктуулук маселелерине кызыккан жактар жана финансы рыногунун катышуучулары үчүн каралган.

Кыстырмалардын тизмеси

1-кыстырма. Турак жай менен камсыз болуу индекси.....	20
2-кыстырма. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторуна таасирин стресс-тесттен өткөрүү.....	21
3-кыстырма. Коммерциялык банктардын кардарларына жүргүзүлгөн иликтөөлөрдүн жыйынтыктары.....	32
4-кыстырма. Коммерциялык банктардын кардарларын DTI жана LTV боюнча изилдөөнүн натыйжалары.....	33
5-кыстырма. 2010-жыл – 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” (туруктуу) деңгээлине баа берүү (депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыктары).....	38
6-кыстырма. Кыйыр валюта тобокелдиги аркылуу кредиттик тобокелдик.....	41
7-кыстырма. Кыргыз Республикасынын банк секторунун кредитинин өздүк наркы жана орточо кирешелүүлүгү.....	43
8-кыстырма. Концентрациялануу индексинин негизинде БФКМ системасынын ишине баа берүү.....	55
9-кыстырма. БФКМдин кредиттеринин пайыздык чендерине, өздүк наркына жана кирешелүүлүгүнө баяндама.....	56

НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР

2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча макропруденциалдык талдап-иликтөө, эконометрикалык модель түзүү, финансылык болжолдоолордун моделин түзүү, кайтарым стресс-тест жыйынтыктары финансы секторунун туруктуулук деңгээли жетиштүү деңгээлде экендигин тастыктайт. Банк секторунда анын туруктуулугуна алгылыктуу таасирин тийгизген долларлашуу кыйла төмөндөгөндүгү белгиленген.

Төмөн диверсификация жана Кыргыз Республикасынын экономикасынын тышкы факторлордон көз карандылыгы шартында экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү белгиленген, ал республиканын банк секторунун кредит портфелинин сапатынын начарлашына таасирин тийгизген. Мында, банк секторунда өлкөлүк тобокелдик мурдагыдай эле орточо деңгээлде орун алган. 2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча банктардын резидент эместерде жайгаштырылган активдеринин салыштырма салмагынын азайгандыгы байкалган (банктардын активдеринин жалпы көлөмүнөн 19,8 пайызынан 13,3 пайызга чейин). Кыргыз Республикасынын банктарынын резидент эместер алдында милдеттенмелеринин салыштырма салмагы 2015-жыл жыйынтыгына салыштырганда банк секторунун милдеттенмелеринин жалпы көлөмүнөн 20,8 пайызынан 19,8 пайызга чейин төмөндөгөн.

Банк секторуна мүнөздүү негизги тобокелдиктерден болуп концентрациялануу тобокелдиги дале сакталууда. Концентрациялануу тобокелдиги банк сектору үчүн олуттуу бойдон калууда. Ири карыз алуучулардын потенциалдуу дефолтко учурашы жана ири каржылоо булагынын күтүүсүз агылып чыгышы (анын ичинде мамлекеттик сектор жана мамлекеттик ишкана органдары) белгилүү бир банктарга терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

Улуттук валютанын алмашуу курсу өзгөрүп тургандыгына карабастан отчеттук мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын банк секторунда макроэкономикалык таасирлерге туруктуулук сакталып турган. Макропруденциалдык талдап-иликтөө жана экономикалык модель түзүү жыйынтыктары улуттук валютанын нарксыздашынын Кыргыз Республикасынын банк секторунун туруктуулугуна олуттуу таасир тийгизбегендигин тастыктайт. Мында, жүргүзүлгөн стресс-тестирлөөлөр, карыз алуучулардын чет өлкө валютасындагы кредиттерди тейлөө мүмкүнчүлүгүнө ээ болбогондугунан улам, айрым банктар кыйыр валюта тобокелдигинен кыйла көз каранды экендигин тастыктайт. Мындай тенденциянын сакталып турушу келечекте банк секторуна коркунучтардын күч алышына түрткү бериши мүмкүн.

Мурдагыдай эле, банк секторунун финансылык туруктуулук запасы сакталып тургандыгы байкалууда. Эконометрикалык модель түзүү, финансылык болжолдоолордун моделин түзүү жана кайтарым стресс-тестирлөө жыйынтыктары, 2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, мурдагыдай эле, финансылык туруктуулук запасына жана белгилүү бир макроэкономикалык таасирге туруштук берүү мүмкүнчүлүгүнө ээ экендигин чагылдырууда. Мында, айрым банктар айкалышкан макроэкономикалык терс таасирге дуушарланышы ыктымалдыгы бар экендигин белгилеп кетүү зарыл.

2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында төлөм системасы, бүтүндөй алганда, штаттык режимде иштеген, ал эми финансылык инфраструктурада системалык тобокелдик деңгээли орточо катары бааланган.

Кыймылсыз мүлк рыногунда турак жайга баа индексинин төмөндөгөндүгү белгиленген. Коммерциялык банктар тарабынан жүргүзүлгөн стресс-тест жыйынтыгы, кыймылсыз мүлккө баа 31 пайыздан жогору төмөндөгөн шартта Кыргыз Республикасынын банк сектору чыгым тартышы мүмкүндүгүн, ал эми кыймылсыз мүлккө баа 32 пайыздан жогору төмөндөгөн учурда ири банктар чыгымга дуушар болушу ыктымал экендигин тастыктайт.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЬЮНКТУРА

1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер

Болжолдонгон мезгил ичинде негизги макроэкономикалык тобокелдиктер ИДӨ динамикасынын терс арымда сакталышына жана мамлекеттик бюджет тартыштыгынын жогорулашына байланыштуу болгон.

Көрүлгөн акча-кредит чаралары, дүйнөлүк азык-түлүк жана энергопродукциялары рыногунда баанын анча жогору болбошу, ошондой эле ички керектөө деңгээлинин төмөндөшү менен айкалышта Кыргыз Республикасында төмөн инфляция деңгээлинин сакталып турушун шарттаган.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө ишкердик жигердүүлүк, мурдагыдай эле, ар башкача түптөлүүдө, бул, өлкөдө өндүрүлүп жаткан продукцияга суроо-талапты калыбына келтирүү мөөнөтүн аныктоо жагында белгисиздикти шарттоодо.

Ички дүң өнүм

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде экономиканын төмөндөшү байкалган, мында 2016-жылдын I чейреги ичиндеги көрсөткүчкө салыштырганда II чейрек ичинде төмөндөө арымы басаңдап, натыйжада ИДӨнүн¹ төмөндөшү 2,3 пайызды түзгөн (2015-жылдын ушул эле мезгилинде ИДӨнүн өсүшү 6,8 пайызды түзгөн), ал эми “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда ИДӨ 1,2 пайызга өскөн (2015-жылдын биринчи жарымында – 3,7 пайыз). Төмөндөө, негизинен, өнөр жай секторунда түптөлгөн терс динамикадан улам шартталган (-3,6 п.п.). Мында, кызмат көрсөтүү (1,1 п.п.), айыл чарбасы (0,3 п.п.) жана курулуш (0,2 п.п.) секторлору экономикага белгилүү бир деңгээлде алгылыктуу салым кошкон. Дефлятор 3,8 пайызды түзгөн (2015-жылдын январь-июнь айларында – 5,7 пайыз).

2016-жылдын январь-июнь айлары ичинде өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу өнөр жай секторунда 19,0 пайызга кыскаруу, эң башкысы, “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасынын өндүрүш көлөмү кыскаргандыгына (-35,6 пайыз) байланыштуу, иштеп чыгуу өндүрүшүнүн төмөндөөсү (-24,1 пайыз) менен шартталган. Мындан тышкары, олуттуу төмөндөө текстиль өндүрүшүндө (33,6 пайызга), кийим-кече тигүү өндүрүшүндө (24,2 пайызга), башка металл эмес минерал продукттарын (14,4 пайызга) өндүрүүдө катталган.

Айыл чарбасында 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы 1,2 пайыздык өсүшкө салыштырганда 2,9 пайыздык өсүш катталган. Мындай өсүш, мал чарбачылыгы тармагында сыяктуу эле, өсүмдүк өстүрүү тармагында өндүрүш көлөмүнүн жогорулашы менен шартталган.

Курулуш багытында өсүш 3,6 пайызды түзгөн, ал негизги капиталга инвестициялардын 2,0 пайызга көбөйүшү менен коштолгон. Курулуш көлөмүнүн өсүшү, курулуш подряддык жана башка капиталдык иштердин жана сарптоолордун, ошондой эле имараттарды жана курулмаларды капиталдык жана күндөлүк ремонт иштеринин жогорулашы менен шартталган. Кароого алынган мезгил ичинде ички булактардын эсебинен каржыланган инвестициялар көлөмүнүн 7,8 пайызга өсүшү белгиленген, ошол эле учурда тышкы булактардын эсебинен каржыланган инвестициялар көлөмү 17,5 пайызга кыскарган.

Кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө 2,1 пайыздык өсүш, соода чөйрөсүндө катталган 5,1 пайыздык өсүштүн эсебинен түптөлгөн.

¹ Алдын ала маалыматтар.

1.1.1-таблица. Иштин айрым бир түрлөрүнүн ИДӨгө салымы
(пайыздар)

	январь-июнь					
	2015-ж.			2016-ж.		
ИДӨ	Салыштырма салмагы, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүшкө салымы, пайыздык пункттар	Салыштырма салмагы, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүшкө салымы, пайыздык пункттар
	100	6,8	6,8	100	-2,3	-2,3
Айыл чарба, токой чарбасы жана балык уулоочулук	9,7	1,2	0,1	9,7	2,9	0,3
Өнөр жайы	18,8	23,5	4,0	16,3	-19,0	-3,6
<i>Пайдалуу кендерди казып алуу</i>	1,0	104,3	0,6	1,1	29,9	0,3
<i>Иштетүү өндүрүшү (Кайра иштетүү өнөр жайы)</i>	14,9	26,1	3,5	12,3	-24,1	-3,6
<i>Электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо (жабдуу)</i>	2,7	-6,8	-0,2	2,6	-12,0	-0,3
<i>Суу менен камсыздоо, тазалоо, калдыктарды иштетүүчү жана кайра пайдалануучу чийки затты алуу</i>	0,3	7,2	0,02	0,3	8,6	0,02
Курулуш	6,3	2,3	0,2	6,6	3,6	0,2
Көрсөтүлгөн кызматтар	52,1	3,1	1,6	55,0	2,1	1,1
<i>Дүң жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо</i>	16,6	5,2	0,9	17,0	5,1	0,8
<i>Транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоо</i>	4,3	4,0	0,2	4,7	-2,6	-0,1
<i>Маалымат жана байланыш</i>	4,9	5,6	0,3	4,9	0,1	0,01
<i>Мейманканалар менен ресторандардын иши</i>	1,6	6,2	0,1	1,7	6,1	0,1
<i>Финансылык ортомчулук жана камсыздандыруу</i>	0,7	0,9	0,01	0,6	1,3	0,01
<i>Кыймылсыз мүлк операциялары</i>	2,9	0,1	0,002	3,1	-1,5	-0,04
<i>Кесиптик, илимий жана техникалык иш</i>	2,5	0,3	0,01	2,5	0,7	0,02
<i>Администрациялык жана көмөкчү иштер</i>	0,5	-0,9	-0,01	0,5	-1,6	-0,01
<i>Мамлекеттик башкаруу жана коргонуу; милдеттүү социалдык камсыздандыруу</i>	6,4	-0,2	-0,01	6,8	0,9	0,1
<i>Билим берүү</i>	6,4	1,2	0,1	7,7	2,8	0,2
<i>Саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык жактан тейлөө</i>	3,5	1,2	0,04	3,6	1,4	0,05
<i>Искусство, көңүл ачуу жана эс алуу</i>	0,6	2,8	0,01	0,7	1,4	0,01
<i>Тейлөө багытындагы башка иштер</i>	1,1	1,3	0,02	1,2	-1,6	-0,02
Азык-түлүктөн таза (субсидияларды эсептен алып салуу менен) салыктар	13,0	6,8	1,0	12,3	-2,3	-0,3

Булагы: КР УСК

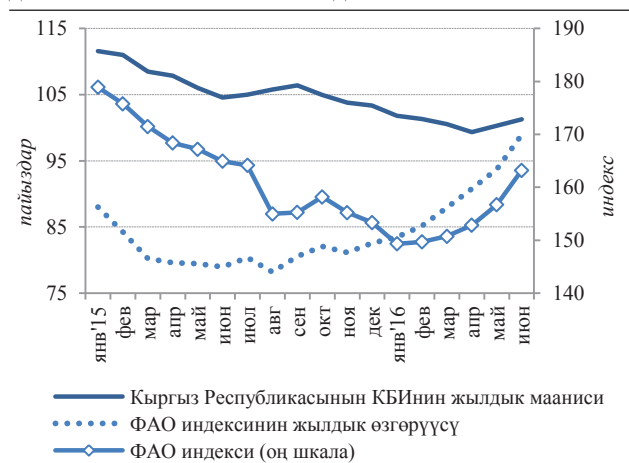
Кыргызстан экономикасынын өнүгүү арымы терс мааниде сакталууда, бул, эң башкысы, алтынды өндүрүү көлөмүнүн кыскарышы, ошондой эле тышкы жана ички суроо-талаптын төмөндөө факторунун таасири менен шартталган.

Инфляция

Кыргызстанда 2016-жылдын биринчи жарымында төмөн инфляциялык арым байкалган. Мындай баа жагдайы, эң башкысы, төмөндө келтирилген азык-түлүк товарларын сунуштоо факторлору менен шартталган, так айтканда 2015-жылы жана 2016-жылдын биринчи жарымында айыл чарба

өндүрүшүнүн өсүшү, дан эгиндери регионалдык рыногунда жана көпчүлүк дүйнөлүк азык-түлүк рыноктордо ыңгайлуу жагдайдын орун алышы, ошондой эле орточо ички жана тышкы суроо-талаптан улам. Ушул факторлордун негизинде азык-түлүк товарларына баа индекси өтүп жаткан жылдын июнь айында өткөн жылдын июнь айына салыштырганда 5,6 пайызга төмөндөгөн, мында азык-түлүк үлүшүнүн жогору болушун эске алсак, КБИ инфляцияга олуттуу ооздуктоочу таасирин тийгизген. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматына ылайык, 2016-жылдын июнь айында жылдык мааниде алганда инфляция 1,3 пайызды түзгөн, ал эми КБИнин өсүшү ушул эле жылдын январь-июнь айларында өткөн 2015-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 0,8 пайыз чегинде түптөлгөн.

1.1.1-график. Кыргыз Республикасынын КБИ динамикасы жана ФАО индекси

Булагы: КР УСК, www.fao.org

Дүйнөлүк рыноктордо негизги азык-түлүк товарларына баа динамикасынын агрегирленген индикатору катары кызмат кылган ФАО баа индекси 2016-жылдын биринчи жарымында жогорулоо динамикасына ээ болгон, бирок анын орточо мааниси 2015-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 10,1 пайызга төмөндөгөн. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде Азия жана Бразилия өлкөлөрүндө алгылыксыз аба-ырайы шарттары түшүмдүүлүккө терс таасирин тийгизгендиктен, кантка баа кыйла жогорулаган. Биринчи жарым жыл ичинде эт азыктарына, өсүмдүк майларына жана дан эгиндерине баа индексинин орточо өсүшү белгиленген.

Мамлекеттик бюджет

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде мамлекеттик финансы секторунда жагдай татаал катары мүнөздөлгөн. 2016-жылдын II чейрегинин баш жагында мамлекеттик бюджетти аткаруу профициттен тартыштыкка алмашкан. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине караштуу Борбордук казыналыктын алдын ала маалыматына ылайык, 2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет 12,4 млрд сом же ИДӨгө карата 7,0 пайыз өлчөмүндөгү тартыштык менен аткарылган, ошол эле учурда 2015-жылдын ушул эле мезгил аралыгында 4,7 млрд сом же ИДӨгө карата 2,7 пайыз профицит менен аткарылган. Ички булактардын эсебинен бюджетти жалпы каржылоо 11,4 млрд сомду (ИДӨгө карата 6,5 пайыз), ал эми тышкы булактардын эсебинен – 9,1 млрд сомду түзгөн (ИДӨгө карата 5,2 пайыз).

1.1.2-таблица. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетинин негизги параметрлери

	2015-ж. январь-июнь айлары		2016-ж. январь-июнь айлары	
	млрд сом	ИДӨгө %	млрд сом	ИДӨгө %
Жалпы кирешелер (финансылык эмес активдерди сатууну кошо алганда)	59,9	34,5	61,8	35,1
анын ичинде: операциялык иштен кирешелер	59,9	34,5	61,8	35,1
финансылык эмес активдерди сатуу	0,0	0,0	0,1	0,0
Жалпы чыгашалар (финансылык эмес активдерди сатып алууну кошо алганда)	55,2	31,8	74,2	42,2
анын ичинде: операциялык иштен чыгашалар	48,7	28,0	56,4	32,1
финансылык эмес активдерди сатып алуу	6,6	3,8	17,8	10,1
Тартыштык (-) / Профицит (+)	4,7	2,7	-12,4	-7,0
Бюджетти каржылоо	10,1	5,8	20,5	11,7
Тышкы каржылоо	0,3	0,2	9,1	5,2
Ички каржылоо	9,7	5,6	11,4	6,5

Булагы: КР ФМ

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде республикалык бюджеттин киреше бөлүгүнүн аткарылышы (салыктык кирешелер + салыктык эмес кирешелер + расмий трансферттер) 109,4 пайызды түзгөн, бул 34,1 пайызга салыктык эмес кирешелерди топтоо планынын аткарылышы, ошондой эле 8,4 эсеге расмий трансферттердин келип түшүүсү менен камсыздалган. Ал эми салыктык кирешелерди топтоо планы 97,9 пайызга аткарылган. Мында, Мамлекеттик салык кызматы салык топтоо планын 94,7 пайызга жана Мамлекеттик бажы кызматы – 104,3 пайызга аткарган. 2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча республикалык бюджеттин чыгаша бөлүгү 78,1 пайызды түзгөн. Мында, коргоого алынган статьяга чыгашалар планы 81,3 пайызга, ал эми коргоого алынбаган статьялар – 62,6 пайызга аткарылган.

Макроэкономикалык тобокелдиктер

Төмөндө тенденциясынын басаңдашы, ал эми айрым учурларда негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшү да алгылыктуу таасир тийгизгендигин, демек, 2016-жылдын акырына Кыргызстан экономикасы жогорулашы мүмкүндүгүн билдирет. Мындан тышкары, олуттуу катары саналган “Кумтөрдү” эске албаганда, ИДӨ көлөмүнүн өсүшү байкалган. Мында, экономикада түзүмдүк проблемалар жана ар тараптуу жагдайлар сакталып тургандыгына байланыштуу, дүйнөлүк экономикада тобокелдиктер да сакталууда. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде акча которуулар алгылыктуу мааниге ээ болгондугуна карабастан, ички суроо-талап терс мааниде түптөлгөн. Мындан тышкары, ИДӨнүн жалпы көрсөткүчү “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларынын иш көлөмүнөн көз каранды.

Баа туруктуулугу үчүн потенциалдуу тобокелдиктер, керектөө куржуну түзүмүндө алардын үлүшү жогору болгондуктан тамак-аш продукциясын сунуштоого байланыштуу болот (болжолу менен 47 пайыз). Кыргызстандын айыл чарбасында түшүм алуу көлөмүнүн төмөндөшү же болбосо тышкы рыноктон импорттолуучу өсүмдүк өстүрүү деңгээлинин басаңдашы өлкөбүздө баа деңгээлин жогорулатышы мүмкүн. Мындан тышкары, Кыргызстанда импорттун жогору деңгээлде керектелиши инфляциянын улуттук валютаны алмаштыруу курсунун туруктуулугунан көз карандылыгын шарттайт.

Бюджет тартыштыгын кармап туруу үчүн мамлекеттик бюджетти Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын 2016-жылга каралган республикалык бюджетти жана 2017-2018-жылдарга болжолдоолор жөнүндө” мыйзамында каралган ИДӨгө карата 4,5 пайыз деңгээлинде фискалдык консолидациялоо зарыл. Мамлекеттик чыгаша жогорулаган шартта, аларды каржылоо үчүн акча

каражаттар булагын табуу жана артыкчылыктуу болбогон чыгашаларды кыскартуу зарылчылыгы күч алат.

Бюджет кирешесинин алынбай калышынын жана тез арымда тартыштыктын өсүшүнүн натыйжасында, мындай тенденциялар инфляциянын күч алуу тобокелдигинин жана республикада баа туруктуулугуна карата коркунучтардын келип чыгышын шарттайт.

³ “ЦентerraГолдИнк.” компаниясынын 2015-жылдын 17-ноябрындагы пресс-релизи.

1.2. Финансы секторунун түзүмү

Кыргызстандын финансы секторунун институционалдык түзүмү коммерциялык банктар жана башка финансылык институттар түзүмү түрүндө берилген (банктык эмес финансы-кредит мекемелери, камсыздандыруу компаниялары, инвестициялык жана пенсиялык фондулар, фондулук биржалар).

1.2.1-таблица. Финансы секторунун институционалдык түзүмү
(финансылык институттардын саны)

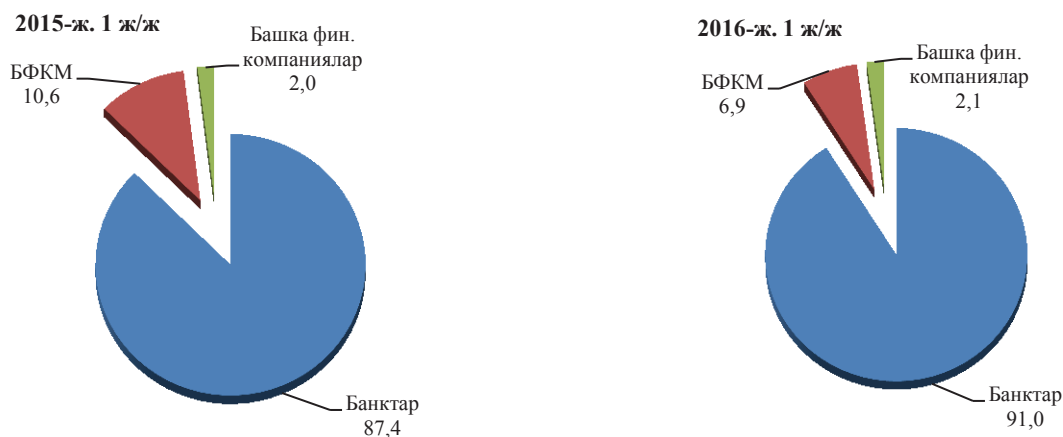
Финансы институттары	2013	2014	2015	1 ж/ж 2015	1 ж/ж 2016
Коммерциялык банктар	24	23	24	23	25
Башка финансылык компаниялар, анын ичинде:	794	689	656	620	662
Банктык эмес финансы-кредит мекемелери (БФКМ), анын ичинде:	765	660	627	591	633
Микрофинансылык уюмдар, анын ичинде:	277	215	172	176	168
микрокредиттик компаниялар	208	154	109	115	106
микрокредиттик агенттиктер	65	56	57	56	56
микрофинансылык компаниялар	4	5	6	5	6
“КСФК” ААКсы	1	1	1	1	1
Кредиттик союздар	153	135	125	127	119
Алмашуу бюролору	334	309	329	287	345
Камсыздандыруу компаниялары	18	17	17	17	17
Инвестициялык фонддор	8	9	9	9	9
Фондулук биржалар	1	1	1	1	1
Пенсиялык фонддор	2	2	2	2	2

Булагы: Улуттук банк, КР УСК

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына финансы секторунун активдери 2015-жылдын ушул эле мезгили ичинде 13,3 млрд сомго көбөйүү менен 192,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 45,1 пайызды түзгөн.

Финансы секторунун чогуу алгандагы активдериндеги банк секторунун үлүшү 91,0 пайыз чегинде түптөлгөн. Ал эми БФКМдердин жана башка финансылык компаниялардын үлүшүнө, тиешелүүлүгүнө жараша 6,9 жана 2,1 пайыз туура келген (1.2.1-график). Банк секторунун салыштырма салмагынын жогорулашы жана БФКМдердин үлүшүнүн төмөндөшү, негизинен, “Компаньон Финансылык тобу МФК” ЖАК “Компаньон Банки” ЖАКка өзгөртүп түзүлгөндүгүнөн БФКМдин курамынан чыгышы менен шартталган.

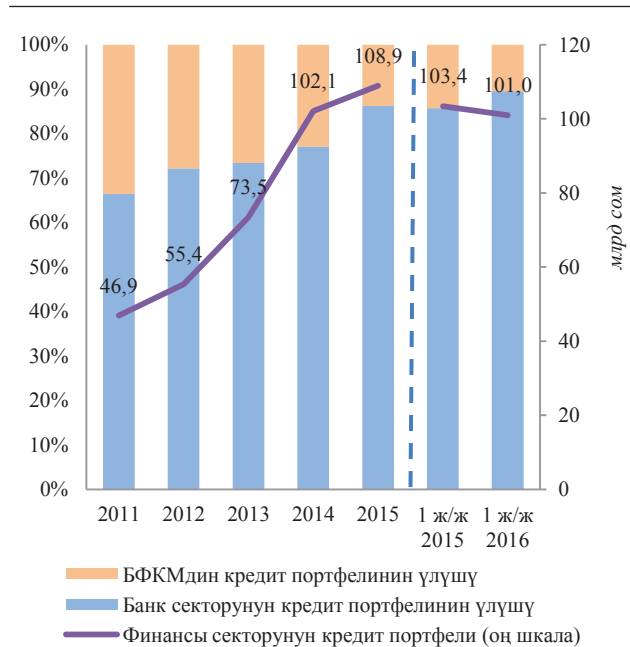
1.2.1-график. Кыргызстандын финансы секторунун активдеринин институционалдык түзүмү пайыздар

Булагы: Улуттук банк

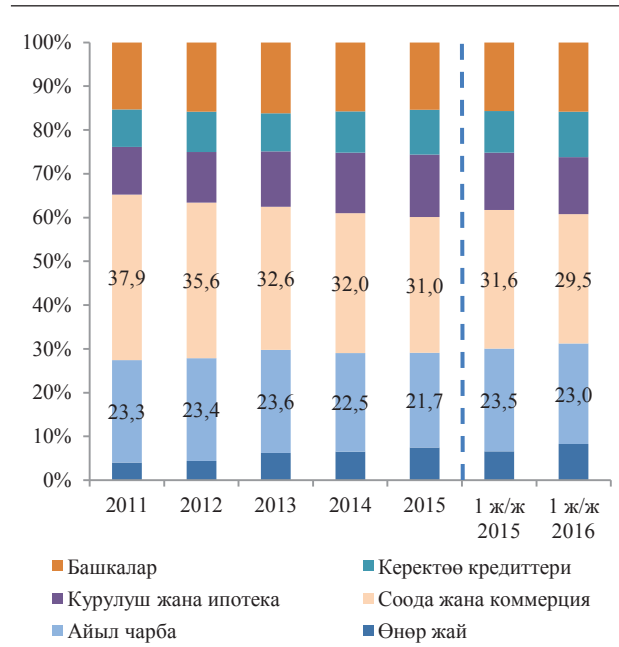
Банктардын жана БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфели 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгында 101,0 млрд сом же ИДӨгө карата 23,7 пайыз чегинде калыптанган. Банктардын финансы секторунун кредит портфелиндеги кредиттеринин үлүшү 3,8 пайыздык пунктка жогорулап, 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырында 89,6 пайызды түзгөн (1.2.2-график).

1.2.2-график. Кредит портфелинин түзүмү

Булагы: Улуттук банк

1.2.3-график. Кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: Улуттук банк

Финансы секторунун кредит портфелинин тармактык түзүмүндө, мурдагыдай эле, кредит портфелинин соода (банктар) жана айыл чарба (БФКМ) чөйрөсүндө жогору топтолушу белгиленген. Экономиканын ушул тармактарында финансы секторунун кредит портфелинин чогуу алгандагы үлүшү 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына кредиттердин жалпы көлөмүнүн 52,5 пайызын жана 53,0 млрд сомду түзгөн (1.2.3-график).

1.3. Финансылык рыноктордун абалы

Кароого алынган мезгил аралыгында ички валюта рыногунда АКШ долларынын улуттук валютага карата алмашуу курсунун төмөндөө динамикасы белгиленген, мында негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн валюта рынокторунда орун алган жагдайга байланыштуу факторлордун таасири сакталып турган.

Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк чет өлкө валютасын сатуу сыяктуу эле, сатып алуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзүүнү уланткан.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда репо-операциялар боюнча бүтүмдөр көлөмүнүн төмөндөөсү жана улуттук валютада бүтүмдөрдүн жогорулоосу белгиленген. Мамлекеттик казына векселдери жана облигациялары рыногунда чендердин төмөндөөсү катталган.

1.3.1. Валюта жана акча рыногунун абалы

Валюта рыногу

2016-жылдын биринчи жарымында Кыргыз Республикасынын ички рыногунда чет өлкө валютасынын, анын ичинде АКШ долларынын алмашуу курсунун динамикасы, бир жагынан дүйнө жүзү боюнча доллар курсунун төмөндөшү, ошондой эле АКШнын ФРСтин эсептик ченди жогорулатпоо сыяктуу фундаменталдуу фактордун таасири; экинчи жагынан, чет өлкө валютасына суроо-талаптын төмөндөшүнөн алмашуу курсуна басымдын кыскарышы менен шартталган.

АКШ долларынын сомго карата расмий курсу биринчи жарым жыл ичинде 11,1 пайызга, 1 АКШ доллары үчүн 75,8993 сомдон 67,4860 сомго чейин төмөндөгөн.

Отчеттук мезгил ичинде тышкы таасирлер жана алып сатарлык басым, Улуттук банктын улуттук валютанын курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөөгө багытталган валюталык интервенциялары жана башка акча-кредиттик саясат чаралары аркылуу жөнгө салынган. Кароого алынган мезгил ичинде Улуттук банк АКШ долларын сатуу сыяктуу эле (91,7 млн АКШ доллары суммасында), сатып алуу боюнча (139,5 млн АКШ доллары суммасында) да валюталык интервенцияларды ишке ашырган.

Акча рыногу

Кароого алынган мезгилде Банктар аралык карыз алышуу рыногунда жигердүүлүктүн басаңдашы байкалган. Алсак, репо операцияларынын көлөмү 2015-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 85,4 пайызга төмөндөгөн. Бирок улуттук валютада банктар аралык стандарттуу кредиттик бүтүмдөр көлөмү 7,1 эсеге жогорулаган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан берилген “овернайт” кредиттеринин көлөмү 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде 2015-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 89,1 пайызга кыскаруу менен 2,0 млрд сомду түзгөн, бул коммерциялык банктарда үстөк ликвиддүүлүктүн жетишерлик жогору деңгээлде болушунан улам шартталган. Мында, “овернайт” депозитинин алкагында жайгаштыруулардын жалпы саны 740,4 млрд сомду түзгөн (+ 6,0 эсеге).

1.3.2. Баалуу кагаздар рыногунун абалы

Финансы министрлиги тарабынан эмитирленген мамлекеттик казына векселдери жана облигациялары рыногунда жайгаштыруу көлөмү жогорулагандыгы белгиленген.

3, 6 жана 12 айлык баалуу кагаздардан турган мамлекеттик казына векселдери рыногунда өткөрүлгөн аукциондордо жалпы сунуштоо көлөмү 3,1 млрд сомго чейин (+1,9 пайыз), ал эми алгачкы жайгаштыруу көлөмү (кошумча жайгаштырууну эске алуу менен) – 3,4 млрд сомго чейин (+79,3 пайыз)

жогорулаган. Бул кагаздар боюнча орточо салмактанган кирешелүүлүк 0,5 пайыздык пунктка, 13,0 пайызга чейин жогорулаган.

Кароого алынган мезгилде 2, 3 жана 5 жылдык мамлекеттик казына облигациялары чыгарылган. МКОнун жарыяланган эмиссиясынын жалпы көлөмү (өткөрүлгөн аукциондордун алкагында) 2015-жылдын ушул эле мезгилиндеги көрсөткүчкө салыштырганда 11,3 пайызга жогорулоо менен 2,8 млрд сомго жеткен жана өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 77,8 пайызга жогорулоо менен 3,0 млрд сом суммасындагы МКО айкын жайгаштырылган (кошумча жайгаштырууну эске алуу менен). Мында, жалпы орточо салмактанган кирешелүүлүк 1,8 пайыздык пунктка, 17,4 пайызга жогорулаган.

Кароого алынган мезгил ичинде жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатына ылайык, 60,0 млрд сом суммасына Улуттук банктын 7 жана 14 күндүк ноталары жайгаштырууга сунушталган, бул 2015-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 11,8 пайызга аз. Ал эми дүңүнөн сатуу көлөмү, тескерисинче, 1,9 эсеге, 55,0 млрд сомго чейин жогорулаган. Жүргүзүлгөн аукциондордун жыйынтыгы боюнча 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде орточо салмактанган кирешелүүлүк 4,8 пайызды (-5,8 п.п.) түзгөн.

1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу

Кыргыз Республикасынын кыймылсыз мүлк рыногунда 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда батирлерге (изилдөөгө алынган мезгил ичинде баанын төмөндөшү 2,9 пайыздык пунктту түзгөн), ошондой эле жеке турак үйлөргө баа төмөндөгөндүгүнө байланыштуу (баа 1,8 пайыздык пунктка төмөндөгөн) баа индексинин² төмөндөшү белгиленген.

Кыймылсыз мүлккө баа деңгээлинин төмөндөшү, ошондой эле орточо эмгек акы деңгээлинин жогорулашы турак жайга ээ болуу индексине алгылыктуу таасирин тийгизген, бул кыймылсыз мүлккө ээ болуу жагдайынын жакшыруусу менен мүнөздөлгөн.

Финансы секторуна карата кыймылсыз мүлк рыногуна мүнөздүү тобокелдиктер орточо деңгээлде сакталууда, бул банктардын жалпы кредит портфелиндеги ипотекалык кредиттердин³ анча жогору эмес үлүшү менен шартталган.

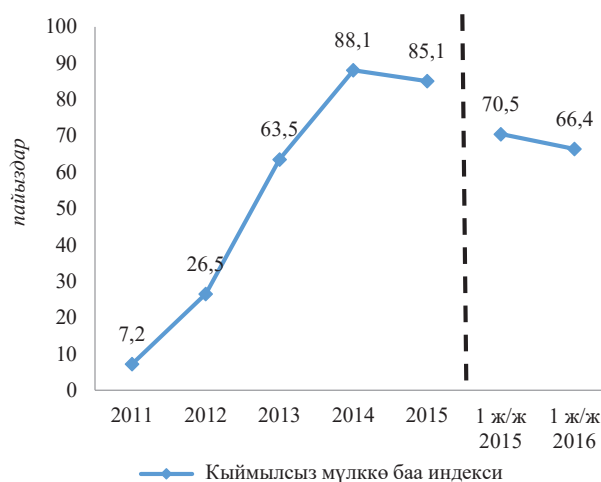
2016-жылдын алты айынын жыйынтыгы боюнча Кыргызстанда 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда кыймылсыз мүлккө баа индексинин төмөндөшү белгиленген (1.4.1-график, 1.4.2-график).

1.4.1-график. Турак жай рыногунда баа индексинин өсүш арымы

Булагы: КР МКК

1.4.2-график. Кыймылсыз мүлк рыногунда базистик баа индексинин өсүш арымы*

Булагы: КР МКК, Улуттук банктын эсептөөлөрү
* Базистик мезгил катары 2010-жыл алынган

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Бишкек шаарында турак жайдын (батир) 1 чарчы метри үчүн орточо баа өзгөргөн эмес, ал эми Ош шаарында 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 12,2 пайызга төмөндөгөн (1.4.3-график). Жеке турак үйлөрдүн 1 чарчы метри үчүн орточо баа Бишкек шаарында 5,5 пайызга өскөн, ал эми Ош шаарында 20,2 пайызга төмөндөгөн (1.4.4-график).

² Кыймылсыз мүлккө карата баа индексин түзүүдө Ласпейрес индексинин ыкмасы колдонулган.

Жалпы алганда Ласпейрес индекси төмөнкүчө аныкталат:

$$L = \left(\frac{\sum_{i=1}^K Q_{oi} P_{ti}}{\sum_{i=1}^K Q_{oi} P_{oi}} \right) * 100,$$

мында K = кыймылсыз мүлк түрлөрүнүн саны;

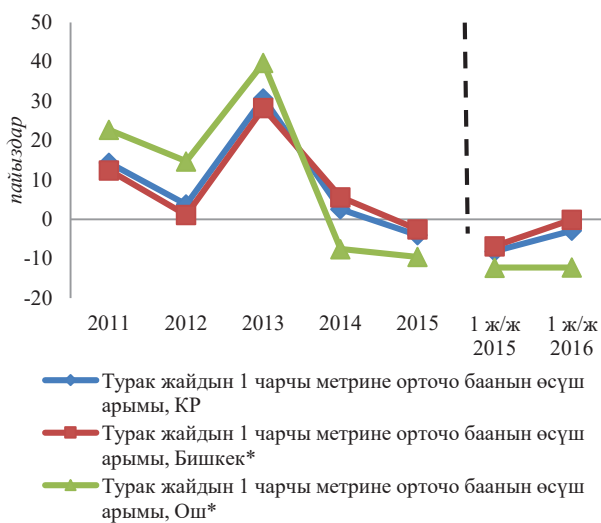
Q_{oi} = i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин базистик мезгил ичиндеги саны;

P_{oi} = i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин базистик мезгил ичиндеги баасы;

P_{ti} = i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин базистик мезгил ичиндеги баасы.

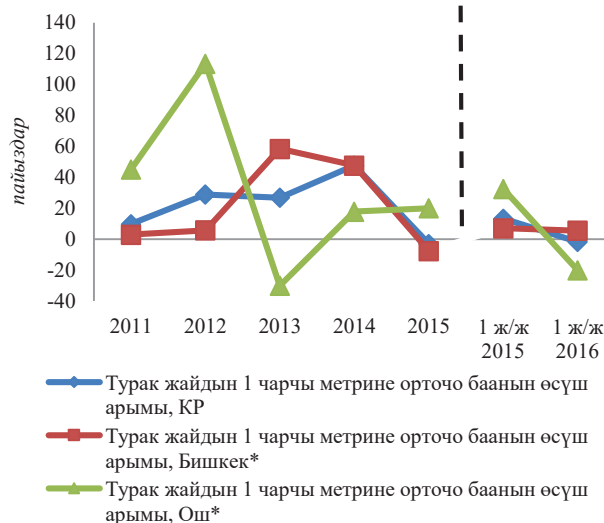
³ Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын шарттарында ипотекалык кредит катары, эрежедегидей эле, кыймылсыз мүлккө менчик укукту күрөөгө коюу алдында узак мөөнөткө сунушталган кредитти түшүнөбүз.

1.4.3-график. Турак жайларга баанын өзгөрүү динамикасы

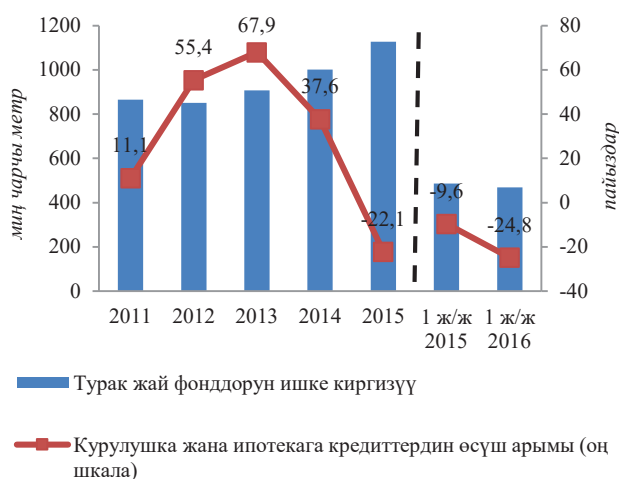
Булагы: КР УСК жана МКК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

1.4.4-график. Жеке турак үйлөргө баанын өзгөрүү динамикасы

Булагы: КР УСК жана МКК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

1.4.5-график. Турак жайды пайдаланууга берүү, курулушка жана ипотекага берилген кредиттер динамикасы

Булагы: УСК жана МКК, Улуттук банктын эсептөөлөрү
Эскертүү: бир мезгил ичиндеги маалыматтар

2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча турак жай фонддарын колдонууга киргизүү көрсөткүчүнүн азайышы 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,7 пайыз чегинде калыптанган (1.4.5-график). Пайдаланууга берилген турак жайдын негизги үлүшү, мурдагыдай эле, Бишкек шаарына, Чүй областына, ошондой эле Ош шаарына жана Ош областына туура келген (1.4.1-таблица).

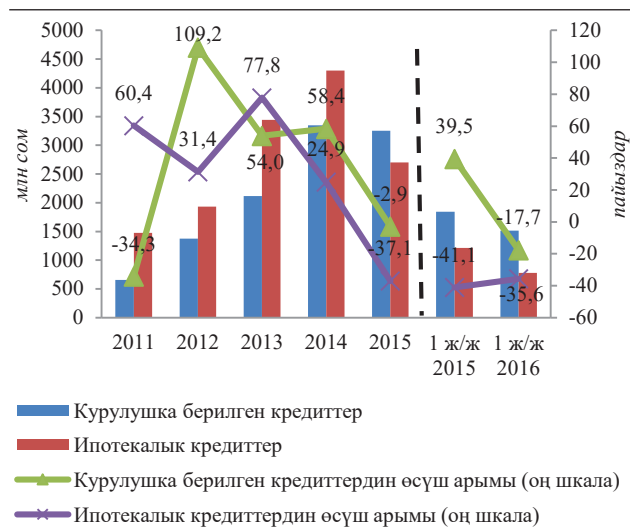
1.4.1-таблица. Пайдаланууга берилген турак жай аянтынын географиялык түзүмү

	2015-ж. 1 ж/ж		2016-ж. 1 ж/ж	
	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %
Бишкек шаары жана Чүй областы	236,4	48,6	242,3	51,7
Ош шаары жана Ош областы	108,6	22,3	85,4	18,2
КРнын башка областтары	141,7	29,1	141,1	30,1
Бардыгы болуп	486,7	100,0	468,8	100,0

Булагы: КР УСК

2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда отчеттук мезгил ичинде берилген ипотекалык кредиттердин жана курулушту каржылоо кредиттеринин көлөмү төмөндөгөндүгү байкалган. Ипотекалык кредиттердин жана курулушту каржылоо кредиттеринин жалпы көлөмү 2,3 млрд сомду түзгөн (1.4.6-график).

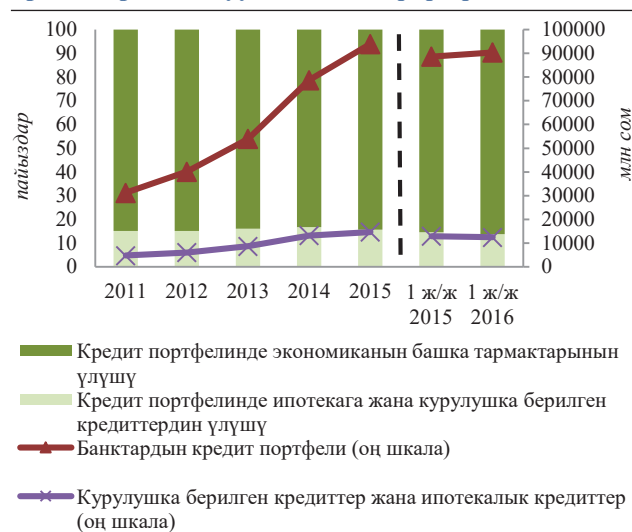
1.4.6-график. Курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин көлөмү

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: бир мезгил ичиндеги маалыматтар

1.4.7-график. Коммерциялык банктардын кредит портфелинде курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: бир мезгил ичиндеги маалыматтар

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча коммерциялык банктардын ипотекага жана курулушка чогуу алгандагы кредит портфели 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,4 пайызга азаюу менен 12,5 млрд сом чегинде түптөлгөн. Мында, коммерциялык банктардын кредит портфелиндеги курулушка жана ипотекага кредиттердин жалпы үлүшү 13,8 пайызды түзгөн, бул 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына караганда 0,8 пайыздык пунктка аз (1.4.7-график).

1.4.8-график. Ипотеканы жана курулушту каржылоого классификацияланган кредиттердин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

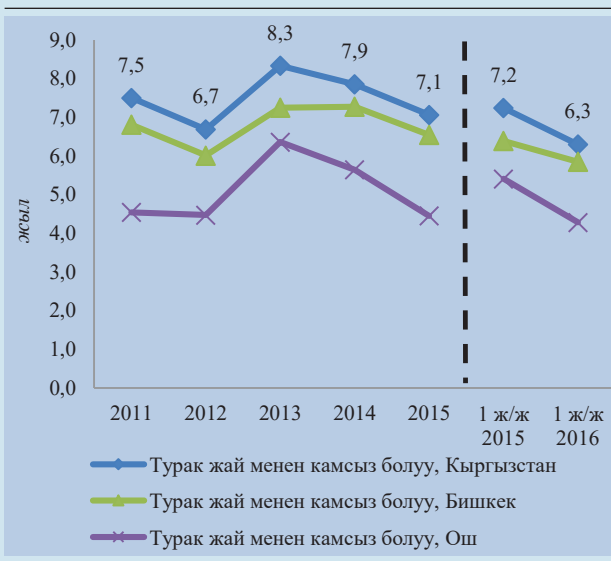
2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча курулушка жана ипотекага классификацияланган кредиттердин чогуу алгандагы көлөмү 1 374,9 млн сом чегинде калыптанган (1.4.8-график). Отчеттук мезгил ичинде аталган тармактарга тиешелүү проблемалуу кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү банк секторунун жалпы проблемалуу кредиттер көлөмүнүн 16,9 пайызын түзгөн.

1-кыстырма. Турак жай менен камсыз болуу индекси

Турак жайды өздүк каражаттардын эсебинен алуу

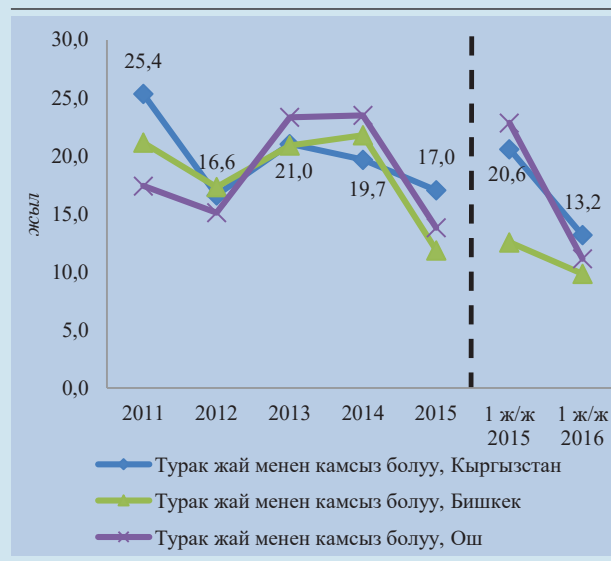
2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында турак жай менен камсыз болуу жагдайынын 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда бир аз жакшыргандыгы байкалган (индекс мааниси 0,9 жылга төмөндөгөн). Бул Кыргыз Республикасынын кыймылсыз мүлк рыногунда батирлерге баанын төмөндөшү менен шартталган (1.4.9-график).

1.4.9-график. Минималдуу керектөө бюджетин эске албаганда, турак жай (батир) менен камсыз болуу индекси

Булагы: УСК, МКК
Улуттук банктын эсептөөлөрү

1.4.10-график. Минималдуу керектөө бюджетин эске алганда, турак жай (батир) менен камсыз болуу индекси

Булагы: УСК, МКК
Улуттук банктын эсептөөлөрү

2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча Кыргызстанда 54 чарчы метр аянттындагы батир сатып алуу үчүн бардык эмгек акыны 6,3 жыл бою топтоо зарыл эле.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча Кыргызстанда 14 575,0 сом минималдуу керектөө бюджетине ээ үй-бүлөгө турак жай сатып алуусу үчүн 13,2 жыл талап кылынган (1.4.10-график).

2-кыстырма. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторуна таасирин стресс-тесттен өткөрүү⁴

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча банктардын кредит портфелинде күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк менен камсыздалган кредиттердин үлүшүнө кредиттердин жалпы санынын 57,1 пайызы туура келген (“ФИНКА Банк” ЖАКты жана “Компаньон Банки” ЖАКты эске албаганда).

Банк секторуна карата кредиттик тобокелдиктер, күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк наркынын кредит боюнча төлөө калдыгынан төмөн болушу⁵ жана карыз алуучунун аны андан ары төлөөдөн баш тартуу ыктымалдыгы менен шартталган.

Стресс-тест өткөрүү⁶ ссудалардын орду жабылбагандыктан келип чыгышы мүмкүн болгон жоготууга сандык баа берүүгө, ошондой эле чабал банктарды (банктык топторду) аныктоого багытталган.

1-схема. Банктардын күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк менен камсыздалган кредиттери, 2016-жылдын 30-июнуна карата

88 374,3 млн сом	• Кредит боюнча төлөө калдыгы
158 933,1 млн сом	• Күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктүн жалпы көлөмү, анын ичинде:
103 304,1 млн сом	• Турак жай
55 629,0 млн сом	• Турак жай эмес

2-схема. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторунда кредиттик тобокелдик деңгээлине тийгизген таасирине жүргүзүлгөн стресс-тесттин жыйынтыктары

Сценарий	Банк секторунун потенциалдык жоготуулары	Ири банктардын потенциалдык жоготуулары	Капиталдын шайкештик нормативинин бузулуу тобокелдиги*
«Мурдатан калыптанган»* (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 23 % төмөндөшү)	-----	-----	-----
«Альтернативалуу» (кыймылсыз мүлккө 2 жыл ичинде баанын 40 % төмөндөшү)	-0,6 млрд сом	-----	1 банк
«Тере» (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 50 % төмөндөшү)	-17,7 млрд сом	-7,4 млрд сом	12 банк

* 2008-жыл жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында кыймылсыз мүлккө баа 23 пайызга төмөндөгөн.

⁴ Стресс-тест, 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча коммерциялык банктардан сурамжылоо аркылуу алынган маалыматтын негизинде өткөрүлгөн.

⁵ Кредиттин негизги суммасы жана пайыздар.

⁶ Коммерциялык банктарды сурамжылоо аркылуу алынган маалымат боюнча.

Стресс-тесттен тышкары кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөөсүнүн чектүү деңгээли аныкталган, мындай жагдай банктарды чыгым тартууга алып келет. Кыймылсыз мүлккө баа 31 пайызга төмөндөгөн учурда банк сектору, 32 пайызга төмөндөгөн шартта – ири банктар чыгым тартышы мүмкүн. Банк секторунун, ошондой эле ири банктардын капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдиги кыймылсыз мүлккө баа 48 пайызга төмөндөгөн шартта орун алат.

3-схема. Стресс-тест жыйынтыгына салыштырма талдап-иликтөө жүргүзүү

	<i>2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча стресс-тест</i>	<i>2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча стресс-тест</i>
Банк сектору	1-сценарий: ----- 2-сценарий: ----- 3-сценарий: -3,7 млрд сом;	1-сценарий: ----- 2-сценарий: -0,6 млрд сом; 3-сценарий: -17,7 млрд сом
Ири банктар	<i>1 жана 2-сценарийлер: -----</i> 3-сценарий: -2,6 млрд сом	<i>1 жана 2-сценарийлер: -----</i> 3-сценарий: -7,4 млрд сом
Баа төмөндөгөн учурда кредиттик тобокелдикке дуушарланышы ыктымал болгон банктар	<i>5 банк</i>	<i>5 банк</i>
Кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү деңгээли	<i>банк сектору боюнча: 47%</i>	<i>банк сектору боюнча: 31%</i>
Капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдиги келип чыгышы ыктымал болгон баанын төмөндөө деңгээли	<i>банк сектору боюнча: 58%</i>	<i>банк сектору боюнча: 48%</i>

Стресс-тест боюнча эсептөөлөрдө банктын саясаты эске алынган эмес, ага ылайык банктар күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктүн баалоо наркын күрөөнүн рыноктук баасынын 20 пайызына чейинки суммага төмөндөтүшү мүмкүн. Ушуну эске алганда, кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү мааниси 20 пайызга жогорулашы мүмкүн.

II. БАНК СЕКТОРУ

Бүтүндөй алганда, банк секторунун өнүгүшү, кредит портфелин диверсификациялоонун алкагында кредиттөө көлөмүнүн өсүшү менен мүнөздөлгөн. Таза пайданын көлөмүнүн төмөндөөсү алкагында банк секторунун активдер, кредит портфели, ресурстук база сыяктуу негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү байкалган.

Банк секторунун негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү арымынын экономикалык өсүшү арымынан артышы шартында банктардын финансылык ортомчулук деңгээлинин өсүшү сакталган.

Стресс-тестирлөөнүн жыйынтыгы банк секторунда тобокелдик орточо деңгээлде экендигин көрсөткөн.

2.1. Негизги тенденциялар

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча⁷ Кыргыз Республикасынын аймагында 25 коммерциялык банк (Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалын кошо алганда) жана алардын 325 филиалы иштеп турган, анын ичинде 18 банк – чет өлкө капиталын тартуу менен иш алып барган, алардын ичинен 12 банк 50 пайыздан көбүрөөк өлчөмдөгү чет өлкө капиталынын катышуусунда ишкердигин жүргүзгөн. Республиканын бардык банктык мекемелери ишинин мүнөзүнө жараша универсалдуу болуп саналышат.

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгында “Компаньон Финансылык тобу МФК”⁸ “Компаньон Банкы” ЖАКка кайра өзгөртүп түзүлгөн жана банк операцияларын ишке ашыруу үчүн жаңы лицензия берилген.

Активдер

Бүтүндөй алганда отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча банк секторунун активдеринин бардык түрүнүн көлөмүнүн өсүшү белгиленген. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун активдери 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 11,9 пайызга көбөйүү менен (2.1.1-график) 174,8 млрд сомду түзгөн.

2.1.1-график. Банк секторунун активдеринин динамикасы

Активдердин өсүшү, негизинен төмөнкүлөрдүн көбөйүүсүнүн эсебинен камсыз болгон:

- баалуу кагаздардын 113,9 пайызга же 6,9 млрд сомго;
- корреспонденттик эсептердин жана нак акчалардын 14,2 пайызга же 5,9 млрд сомго;
- ошондой эле жана башка активдердин 26,3 пайызга же 4,5 млрд сомго.

Кредит портфелдин активдер түзүмүндө салыштырма салмагы 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 5,0 п.п. азаюу менен 51,7 пайызды түзгөн.

⁷ Маалыматтар коммерциялык банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетуна ылайык келтирилген.

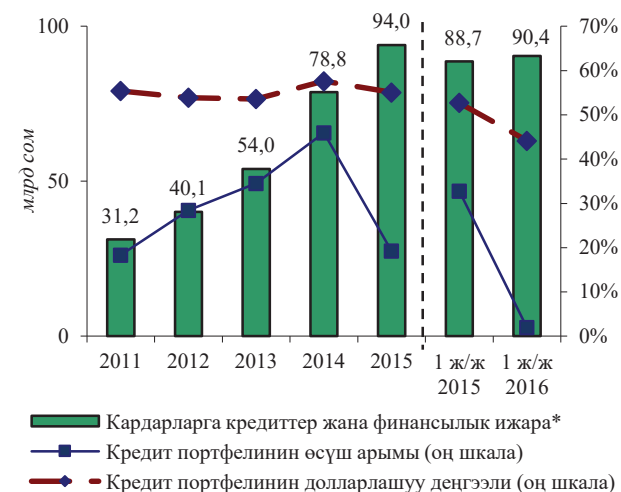
⁸ “Компаньон Банкы” ЖАКка 2016-жылдын 11-январында Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 7-октябрындагы №61/1 токтомунун негизинде, тиешелүүлүгүнө жараша улуттук жана чет өлкө валютасында банк операцияларын жүргүзүүгө №053 жана №053/1 лицензия берилген.

Кредит портфели

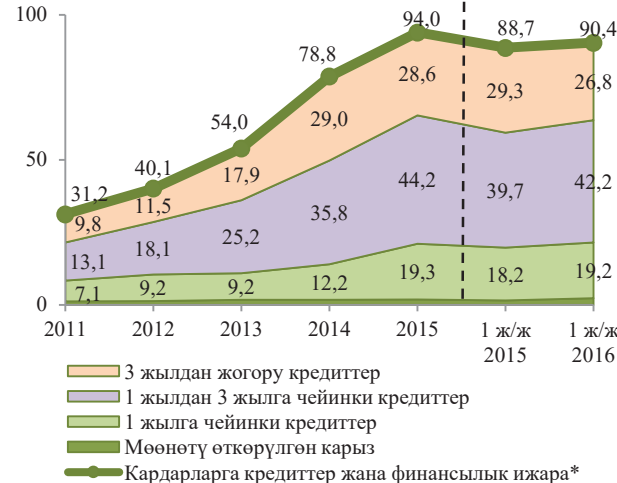
Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгында банктардын кредит портфелинин көбөйүүсү негизинен, өнөр жайды, айыл чарбаны кредиттөөнүн жана керектөөлөрдү кредиттөөнүн өсүшүнө байланыштуу болгон.

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун кредит портфелин долларлаштыруу деңгээли өткөн жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 8,6 п.п. азаюу менен 44,2 пайыз чегинде катталган (2.1.2-график).

2.1.2-график. Банк секторунун кредит портфелинин динамикасы
млрд сом

2.1.3-график. Кредит портфелинин мөөнөттүүлүк боюнча түзүмү
млрд сом

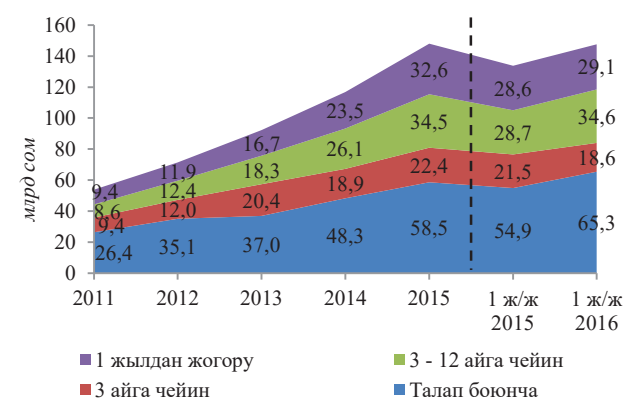
* ФКМге берилген кредиттерди жана атайы РППУну эске албаганда

Кредит портфелинин түзүмүндө мөөнөттүүлүгү боюнча негизги үлүш 1 жылдан 3 жылга чейинки орто мөөнөттүү кредиттерге туура келген жана кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча 46,6 пайызды же 42,2 млрд сомду түзгөн (2.1.3-график).

Милдеттенмелер

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банк секторунун милдеттенмелери өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 13,9 пайызга көбөйүү менен 147,6 млрд сомду түзгөн.

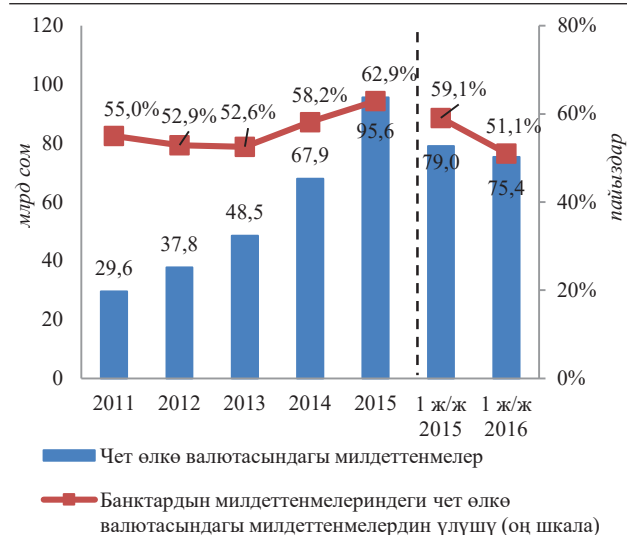
2.1.4-график. Банк секторунун милдеттенмелеринин мөөнөттүүлүк боюнча түзүмү
млрд сом

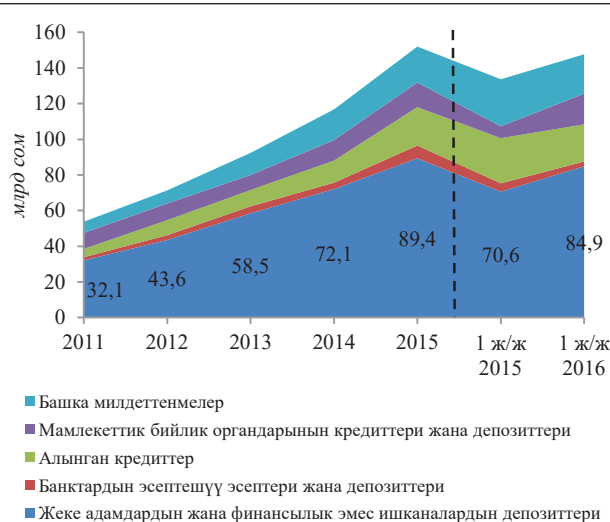
Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата абал боюнча талап боюнча төлөнүүчү милдеттенмелер 65,3 млрд сомду түзгөн (талап боюнча төлөнүүчү милдеттенмелердин салыштырма салмагы 41,1 пайызга, 2015-жылдын биринчи жарым жылдыктын акырына карата абал боюнча 44,2 пайызга чейин көбөйгөн). Мөөнөтү 1 жылдан ашык милдеттенмелер отчеттук мезгил ичинде 0,5 млрд сомго көбөйүү менен 32,6 млрд сомду түзгөн, мында салыштырма салмак 1,7 п.п. азайган жана 19,7 пайыз (2.1.4-график) чегинде катталган.

Чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү тартылган каражаттардын жалпы көлөмүндө 8,0 п.п. азайган жана 51,1 пайызды же 75,4 млрд сомду (2.1.5-график) түзгөн.

2.1.5-график. Банктардын чет өлкө валютасындагы милдеттенмелери
млрд сом

2.1.6-график. Банктардын милдеттенмелеринин ресурстар булагы боюнча түзүмү
млрд сом

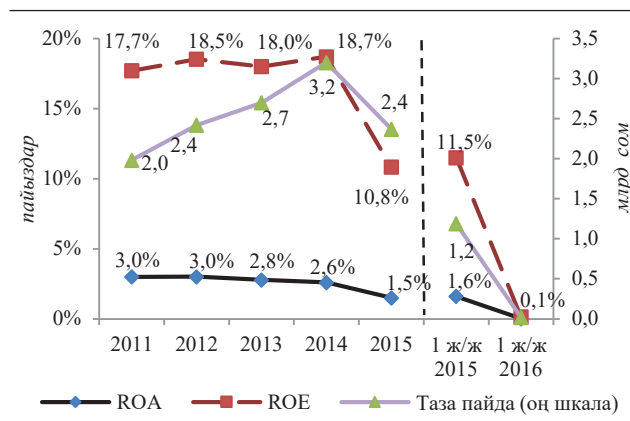
Жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттери 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгында 20,3 пайызга көбөйүү менен 84,9 млрд сомду (2.1.6-график) түзгөн. Жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин банк милдеттенмелериндеги салыштырма салмагы 4,7 п.п. көбөйүү менен 57,5 пайыз чегинде катталган.

Финансылык натыйжалар⁹

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрүнүн өзгөрүүсү белгиленген¹⁰ (2.1.7-график):

- ROA 1,6 п.п. төмөндөгөн жана 0,0 пайызды түзгөн;
- ROE 11,4 п.п. төмөндөө менен 0,1 пайызды түзгөн.

2.1.7-график. Банк секторунун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрү, бир мезгилге карата абал боюнча

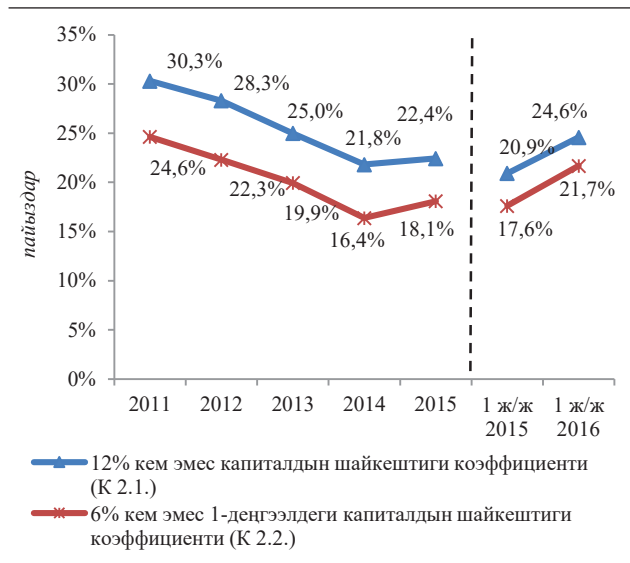
Банк секторунун таза пайдасы 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 1,2 млрд сомго азаюу менен 0,0 млрд сомду түзгөн.

⁹ Бул басылманын максаттарында банк ишинин негизги кирешелүүлүк көрсөткүчү катары, алынган пайданын активдердин орточо деңгээлине карата катышы катары аныкталуучу активдердин кирешелүүлүк коэффициенти (ROA), ошондой эле алынган пайданын 1-деңгээлдеги регулятивдик капиталдын орточо өлчөмүнө карата катышы катары аныкталуучу салынган капиталга карата кирешелүүлүк деңгээли эсептелет.

¹⁰ ROA, ROE көрсөткүчтөрү жылдык мааниде берилген.

Капиталдын шайкештиги

2.1.8-график. Капиталдын шайкештиги коэффициенттеринин динамикасы пайыздар

Капитал шайкештиги ченеминин минималдуу мааниси 12 пайыз деңгээлинде белгиленген шартта, 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча бул көрсөткүч өткөн жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 3,7 пайыздык пунктка көбөйүү менен 24,6 пайыз деңгээлинде түптөлгөн (2.1.8-график).

Капитал шайкештигинин жогорулашы таза суммардык капиталдын (+19,6 пайыз) тобокелдик деңгээли боюнча салмактанып алынган активдердин жана баланстан тышкары милдеттенмелердин (+1,8 пайыз) өсүш арымынан артышынын натыйжасында жүргөн.

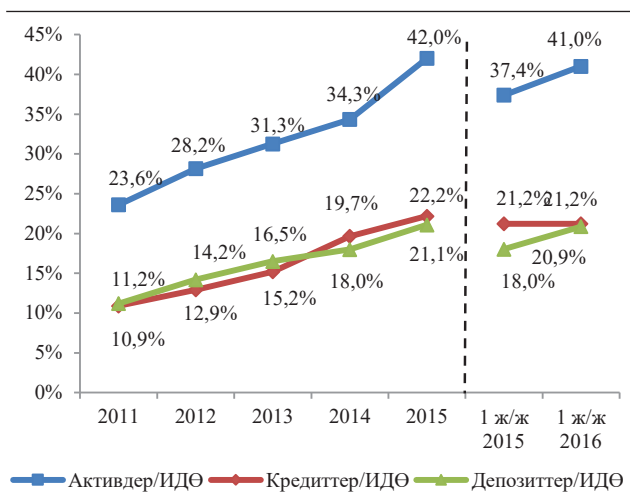
Мында, банк секторунун капиталынын кароого алынып жаткан жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн шайкештигинин айкын деңгээли тобокелдиктүү

жана кирешелүү активдер көлөмүн, капитал шайкештигинин белгиленген ченемдик деңгээли сакталган шартта 2,0 эсеге кошумча көбөйтүүгө өбөлгө түзөт.

Жогоруда белгиленгендер, банк секторунун терс таасирлерге салыштырмалуу туруштук берүүгө жөндөмдүү экендигин, ошондой эле келечекте финансылык ортомчулук деңгээлин жогорулатуу жана банк сектору натыйжалуу иштеши үчүн белгилүү бир потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

Банк секторундагы финансылык ортомчулук

2.1.9-график. Финансылык ортомчулук индикаторлору

Төлөөгө жөндөмдүү карыз алуучулар менен экономика тармактары ортосунда топтолгон финансылык ресурстарды андан ары бөлүштүрүүнү жүзөгө ашырган финансылык ортомчу катары банк секторунун ролу, банктардын өнүгүүсүнөн жана натыйжалуу иштөөсүнөн түздөн-түз көз каранды.

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча финансылык ортомчулук деңгээлинин өсүшү сакталып турган (2.1.9-график). Мында, банк секторунун негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүш арымынын экономикалык өсүш арымынан артышы катталган. Кыргыз Республикасынын банк секторунда карыз алуучулар менен аманатчылардын санынын ыргактуу өсүшү байкалган.

2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргызстандын банк секторунун финансылык ортомчулук көрсөткүчтөрүнүн 2014-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда өсүшүн төмөнкүчө чагылдырууга болот:

1. ИДӨгө карата активдер – 37,4 пайыздан 41,0 пайызга чейин;
2. ИДӨгө карата кредиттер – өзгөргөн эмес жана 21,2 пайызды түзгөн;
3. ИДӨгө карата депозиттер – 18,0 пайыздан 20,9 пайызга чейин.

2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдиктер

Кредиттик тобокелдик банк ишинде кездешүүчү негизги тобокелдиктердин бири болуп саналат.

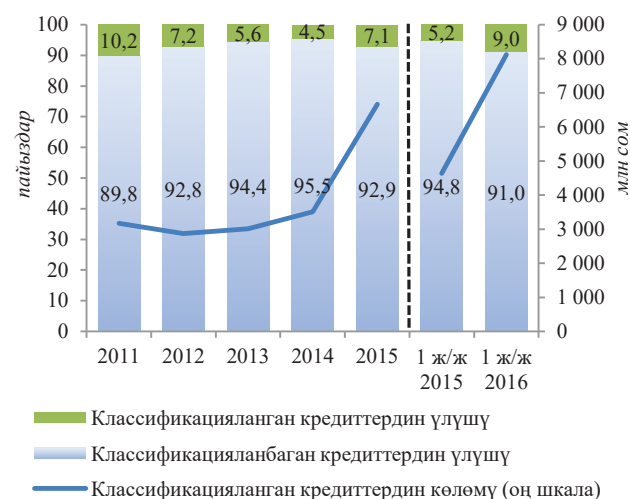
Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун кредит портфелинин өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда көбөйгөндүгү байкалган (2.2.1-график). Банктардын кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 5,2 пайыздан 9,0 пайызга чейин көбөйгөн (2.2.2-график).

2.2.1-график. Активдердин тобокелдиктер боюнча алынган түзүмү

млн сом

2.2.2-график. Кредит портфелинин сапаты

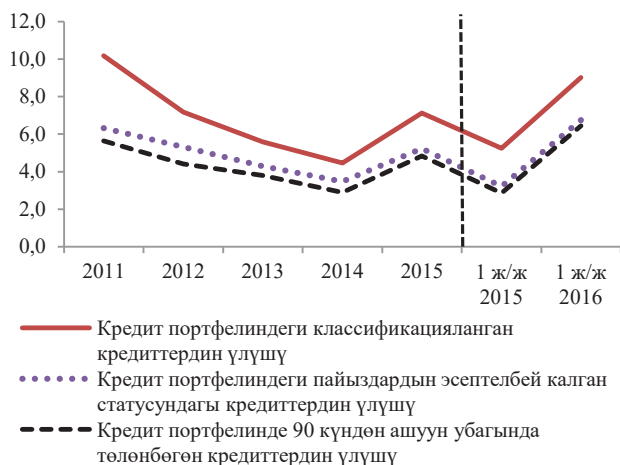

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин сапатына баа берүү үчүн кредиттерди классификациялоо системасы колдонулат¹¹, ал кайтарылбай калган кредиттерден улам келип чыгышы ыктымал болгон потенциалдуу чыгымдар деңгээлин аныктоого жана өз убагында тиешелүү камдарды түзүү аркылуу компенсациялоого мүмкүндүк берет (2.2.3-график).

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча активдердин кайтарылбай калуу тобокелдигинин көрсөткүчү (атайын РППУ менен кредит портфелинин катышы) 4,9 пайыз деңгээлинде катталган.

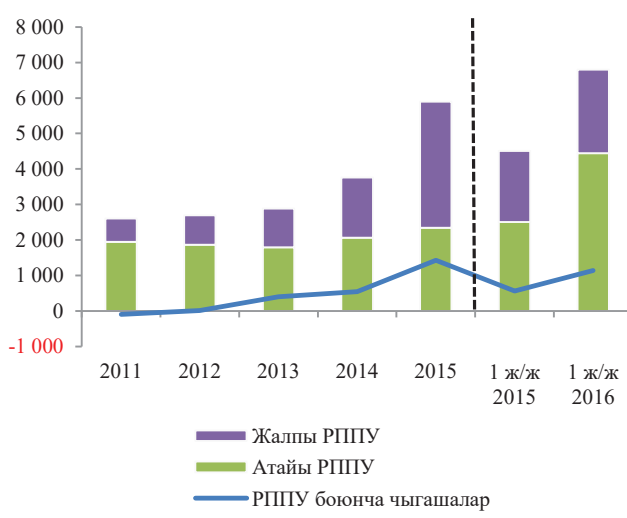
¹¹ Кредит портфелинин сапатына баа берүү максатында, кардардын банк алдында өз милдеттенмелерин аткаруу мүмкүнчүлүгүнө жараша бардык кредиттерди алты категорияга бөлүү каралган (классификациялардын начарлоосу боюнча): нормалдуу, канааттандырарлык, байкоого алынган, субстандарттык, шектүү жана жоготуулар. Берилген каражаттарды кайтарып берүү көз карашынан алганда кыйла алгылыксыз мүнөздөмөгө ээ акыркы үч категориядагы кредиттерди “иштебеген” же “классификацияланган” кредиттерге кошуу кабыл алынган. Кредиттердин көрсөтүлгөн алты категориясынын ар бирине банк ошол категорияга ылайык келген, берилген кредиттердин суммасынан пайыз катары аныкталган кам түзүүгө милдеттүү.

2.2.3-график. Кредит портфелинин сапаттык көрсөткүчү пайыздар

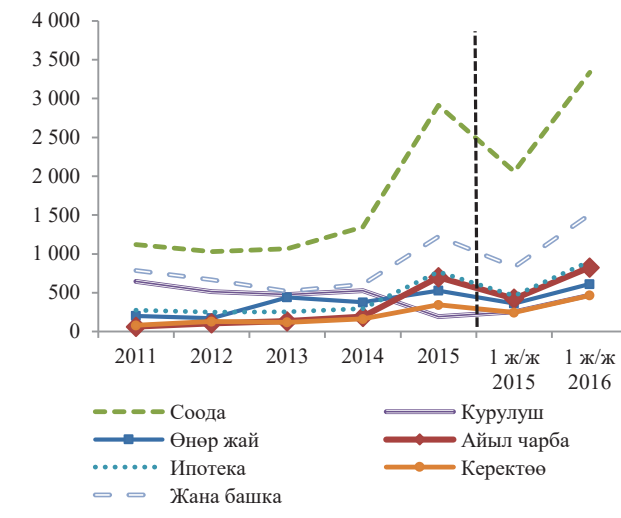

Коммерциялык банктар тарабынан түзүлгөн камдардын чогуу алгандагы көлөмү кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 7,5 пайызын түзгөн (2016-жылдын 30-июнуна карата бул көрсөткүч 5,1 пайыз чегинде катталган). Мында 2016-жылдын 30-июнуна карата атайын РППУ үлүшү камдардын жалпы көлөмүнүн 65,3 пайызын түзгөн (2.2.4-график).

2.2.4-график. Жалпы жана атайын камдар млн сом

2.2.5-график. Экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттер көлөмү млн сом

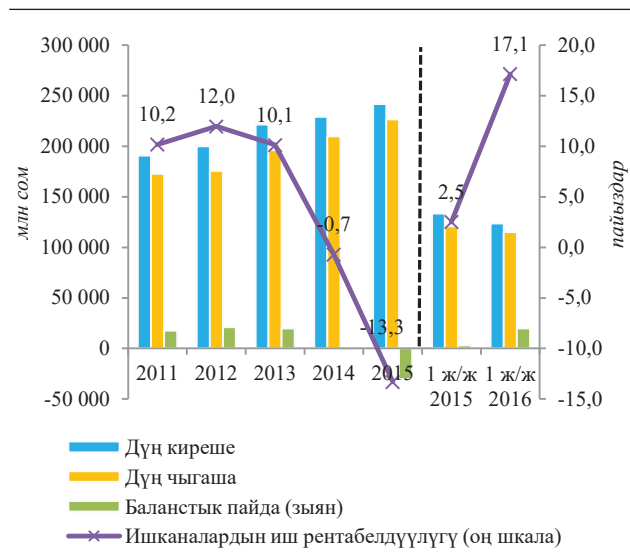

2016-жылдын 30-июнунун акырына карата экономиканын соода тармагында кредиттик тобокелдиктин көбүрөөк топтолушу байкалган (2.2.5-график).

МАЗМУНУ

Орто жана ири ишканалардын финансылык абалы

2.2.5-график. Экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттер көлөмү

– ишканалардын иш рентабелдүүлүгү 14,6 п.п., 17,1 пайыз деңгээлге чейин көбөйгөн.

Корпоративдик сектордун ишканаларынын дүң карызы 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 30,4 пайызга өсүү менен 322,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 75,6 пайызды түзгөн.

Корпоративдик сектордун тышкы карызы отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 38,1 пайызга өскөн жана 249,1 млрд сом же ИДӨгө карата 58,5 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн (2.2.7 жана 2.2.8-график).

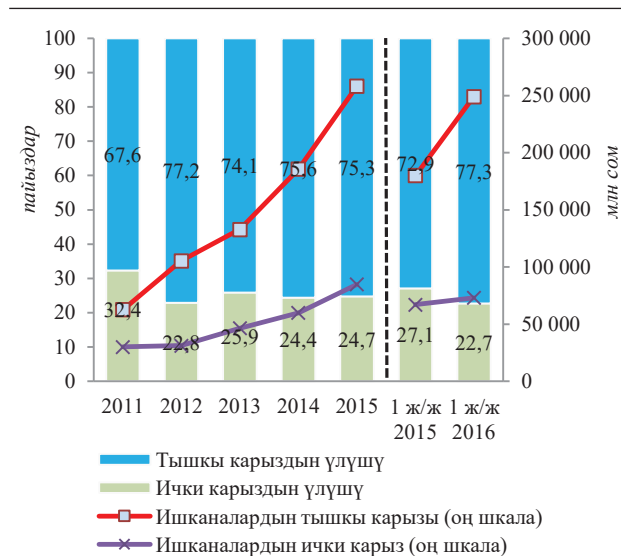
Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча корпоративдик сектордун ишканаларынын ички карызы 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 9,0 пайызга өсүп, 73,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 17,1 пайызды түзгөн.

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда ишканалардын баланстык пайдасынын жана рентабелдүүлүгүнүн көбөйүүсү белгиленген, ал бүтүндөй алганда корпоративдик сектордун карызынын өсүш тенденциясынын сакталып калышынын алкагында жүргөн.

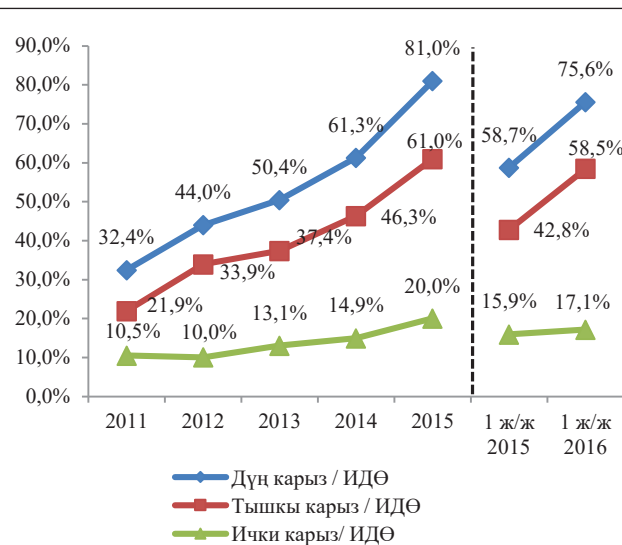
Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча корпоративдик сектордун ишканаларынын ишинин төмөнкүдөй финансылык натыйжалары белгиленген (2.2.6-график):

- дүң кирешелер 7,2 пайызга төмөндөгөн жана 123,6 млрд сомду түзүшкөн;
- дүң чыгашалар 4,7 пайызга көбөйгөн жана 115,2 млрд сомду түзүшкөн;
- баланстык пайда 6,5 эсеге көбөйүү менен 19,7 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн;

2.2.7-график. Корпоративдик сектордун тышкы жана ички карызынын динамикасы

2.2.8-график. Корпоративдик сектордун карыз туруктуулугунун көрсөткүчтөрү

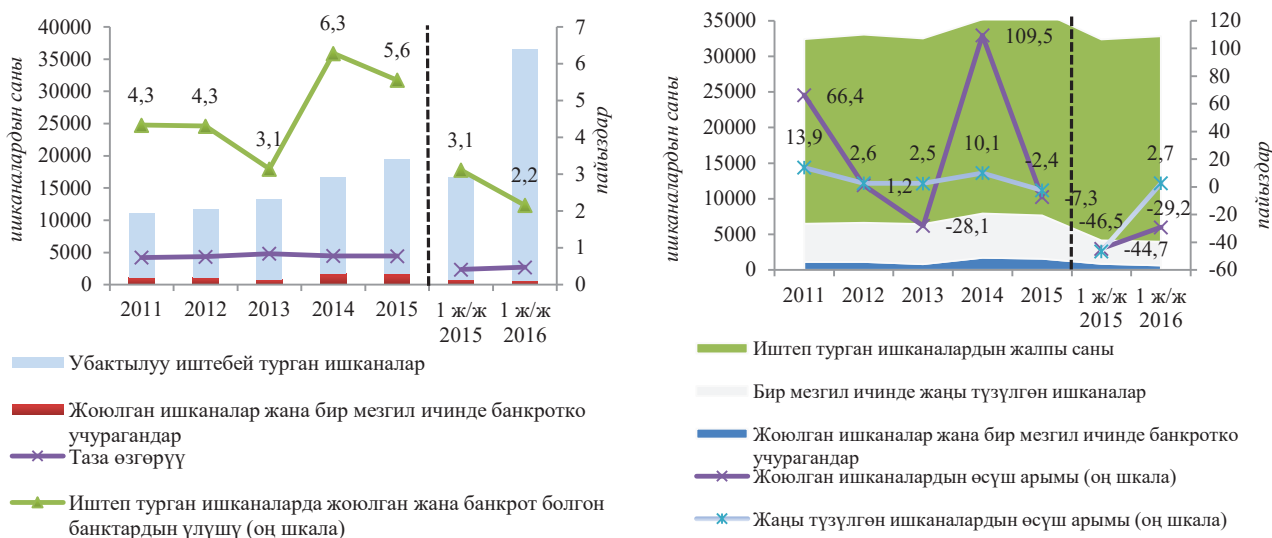

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Корпоративдик сектордун иш жигердүүлүгү

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде корпоративдик сектордун ишкердик жигеринин бир аз солгундашы байкалган. Көбүнчө, убактылуу иштебеген (токтоп турган) ишканалардын (2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 2,3 эсеге) саны көбөйгөн, ошол эле учурда жаңы түзүлгөн ишканалардын саны (2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда) 2,7 пайызга көбөйгөн.

2.2.9-график. Корпоративдик сектордун иш жигердүүлүгү

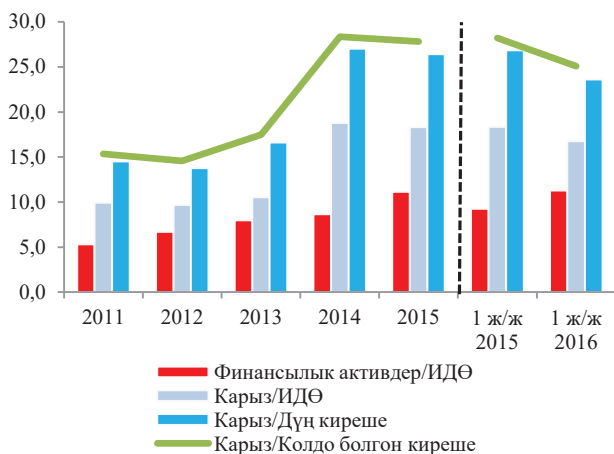
Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Үй чарбаларынын финансылык абалы¹²

Үй чарбаларынын финансылык туруктуулук көрсөткүчтөрүнүн бир аз жакшыруусу байкалган, ал калктын кирешесинин өсүш арымы алардын финансылык сектор алдындагы карызынын өсүш арымынын артышы менен шартталган.

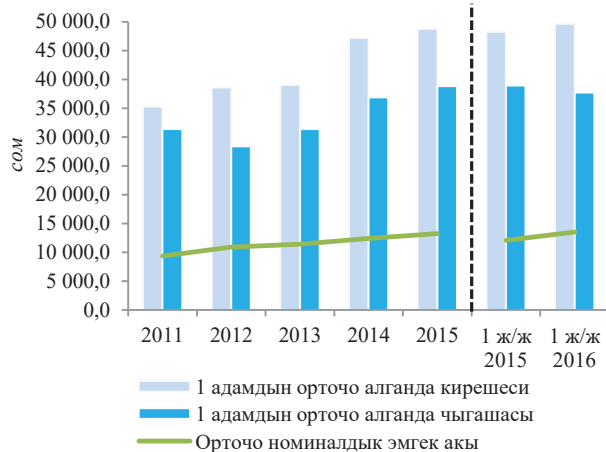
Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча карыз туруктуулугу көрсөткүчүнүн төмөндөөсү банктар жана БФКМдер тарабынан калкка берилген кредиттердин солгундашы менен шартталган (2.2.10-график). 2016-жылдын 30-июнуна карата үй чарбаларынын карызынын ИДӨгө карата катышы 2015-жылдагы тиешелүү мезгилге салыштырганда 18,4 пайыздан 16,7 пайызга чейин төмөндөгөн.

2.2.10-график. Үй чарбаларынын финансылык туруктуулугунун көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

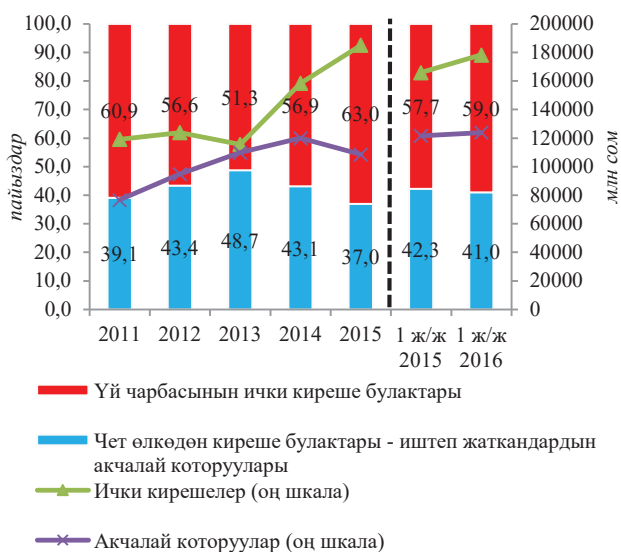
2.2.11-график. Калктын финансылык туруктуулугу тендемнинин факторлору

Булагы: КР УСК

¹² КР УСКнын расмий статистикалык маалыматтарына ылайык үй чарбаларын иргеп изилдөөнүн негизинде.

2.2.12-график. Үй чарбаларынын кирешелеринин булактар боюнча түзүмү

Булагы: КР УСК

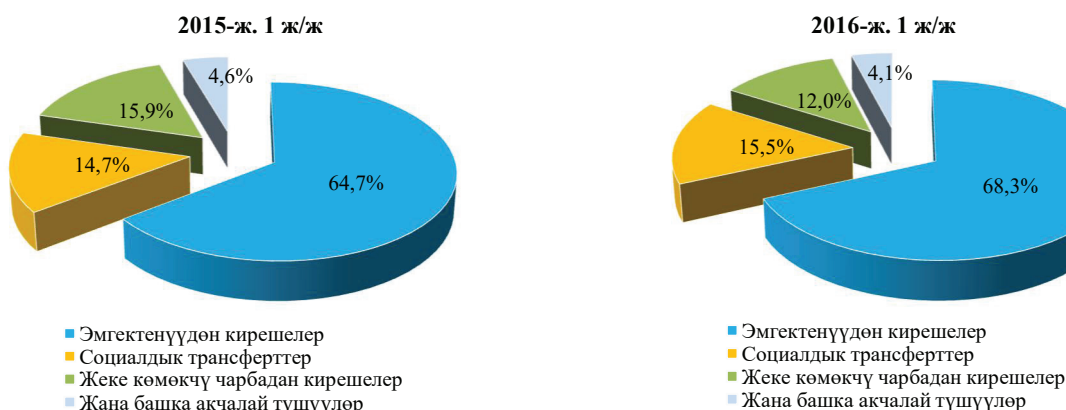
2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча акча которуулар үлүшүнүн калктын дүң кирешесинен 1,3 п.п. 41,0 пайызга чейин төмөндөөсү белгиленген (2.2.12-график). Мында эмгек мигранттардын акчалай которуулары мурдагыдай эле, үй чарбалардын негизги киреше булагы болуп калган.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде үй чарбалардын кирешелер түзүмүндө негизги үлүш ишкердиктен түшкөн кирешеге туура келген, бул калктын дүң кирешелеринин 68,3 пайызын түзгөн (2.2.13-график).

Үй чарбалардын чыгашалар түзүмүндө негизги үлүш керектөөгө туура келген (2.2.14-график), ал жыйымдардын жана инвестициялык максаттарга чыгашалардын өсүшүн чектеген.

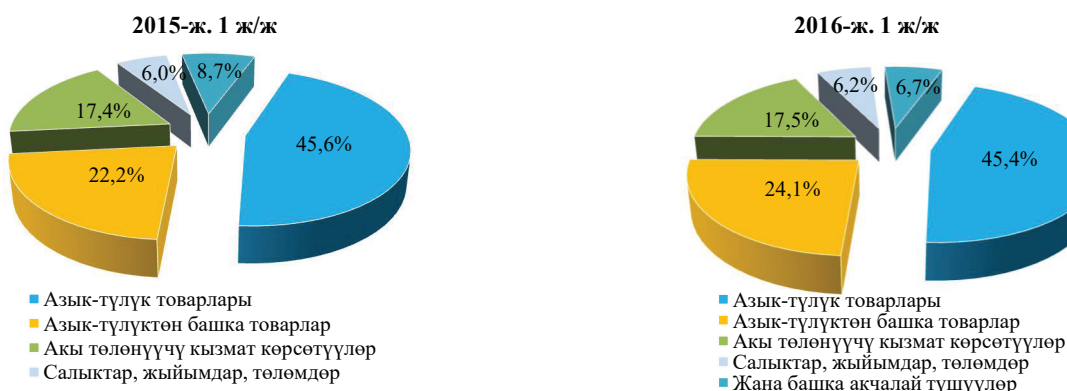
2016-жылдын биринчи жарым жылдыгында чогуу алгандагы чыгашалардын 87,1 пайызын түзгөн, керектөө чыгашаларынын жогорку үлүштө түптөлүшү финансылык келип түшүүлөрдүн кыскарышы шартында үй чарбалардын өз милдеттенмелерин аткаруусуна таасирин тийгизиши мүмкүн.

2.2.13-график. Үй чарбалардын кирешелеринин түзүмү

Булагы: КР УСК

2.2.14-график. Үй чарбалардын чыгашаларынын түзүмү

Булагы: КР УСК

3-кыстырма. Коммерциялык банктардын кардарларына жүргүзүлгөн иликтөөлөрдүн жыйынтыктары

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча (карыз алуучулардын кредиттеринин чогуу алгандагы көлөмүнүн 61,0 пайызы) карыз алуучуларга берилген кредиттердин олуттуу бөлүгү мурдагыдай эле, экономиканын өндүрүштүк секторуна багытталган¹³, бул банк секторунун өлкө ИДӨсүн түзүүгө катышкандыгы тууралуу айтып турат жана берилген кредиттердин 1/5 бөлүгүнөн азыраагы (18,1 пайыз) импортту каржылоого багытталган (2.2.15-график).

2.2.15-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата кредиттердин тармактык түзүмү

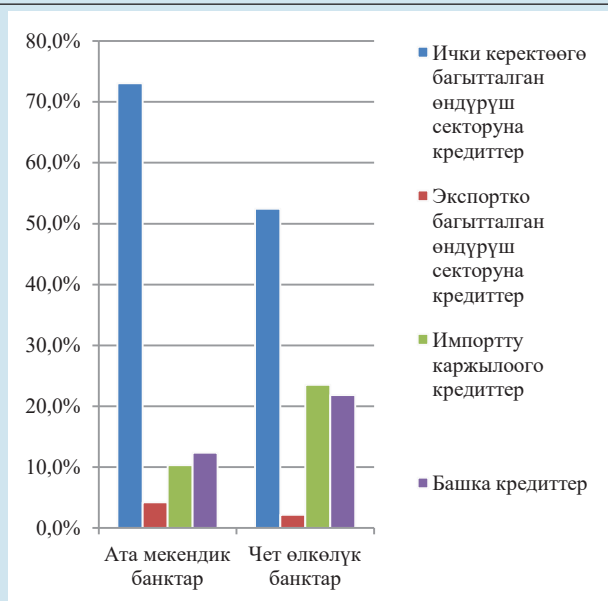
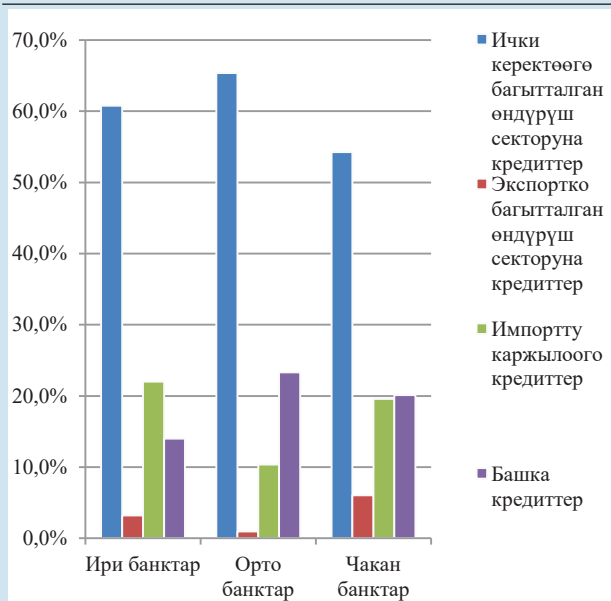

2.2.16-график. 2015-жылдын 30-июнуна карата кредиттердин тармактык түзүмү

Жергиликтүү банктардын кредит портфелинин 73,1 пайызы өндүрүштүк секторго (ИДӨ) жана 10,3 пайызы – импортту каржылоого багытталган. Чет өлкө банктары да көбүнчө экономиканын өндүрүштүк секторун (52,4 пайыз) каржылашат, ал эми импортту каржылоого багытталган кредиттердин үлүшү кароого алынып жаткан мезгил ичинде кредит портфелинин 23,5 пайызын түзгөн (2.2.17-график).

2.2.17-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата банктардын топтору жана менчик формалары боюнча кредиттердин тармактык түзүмү

Булагы: Коммерциялык банктар ишке ашырган сурамжылоолордон алынган маалыматтар

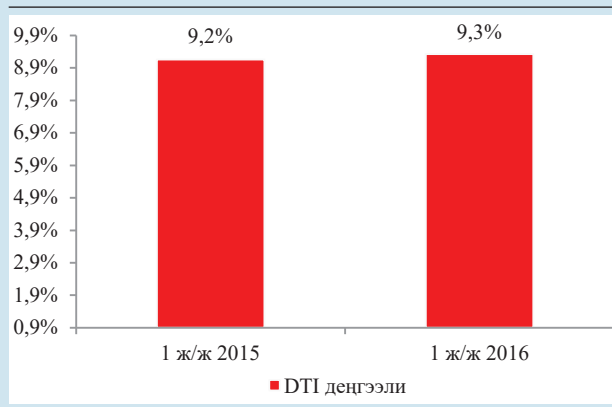
¹³ Өндүрүштүк сектор дегенден улам, товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү (курулуш, байланыш кызматы жана ТТС, транспорттук кызмат көрсөтүүлөр, кыймылсыз мүлктүн иjarасы, мейманкана, тойканалар ж.б.) өндүрүүгө байланыштуу банк кардарларынын жүргүзгөн ишин түшүнүүгө болот.

4-кыстырма. Коммерциялык банктардын кардарларын DTI жана LTV боюнча изилдөөнүн натыйжалары

Карыз алуучулардын төлөөгө жөндөмдүүлүгү

Банктардын 15 ири кардарларынын карыз оорчулугу DTI көрсөткүчү менен эсептелген деңгээли, 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 9,3 пайызды түзгөн.

2.2.18-график. Банктардын 15 ири карыз алуучу боюнча DTI деңгээли

Банктардын топтору боюнча көбүрөөк карыз оорчулугу чакан банктардын ири карыз алуучуларында байкалган (карыз алуучунун негизги кирешесинен 9,9 пайыз) (2.2.1-таблица). Ошол эле учурда карыз оорчулугунун азыраак деңгээли орто банктардын ири карыз алуучуларында белгиленген.

2.2.1-таблица. Банк кардарларынын 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы карыз оорчулугу*

	Банк сектору	Ири банктар	Орто банктар	Чакан банктар
Кредит боюнча карыздардын калдыгы, млн сом	20 984,2	11 888,9	3 978,2	5 117,1
15 ири карыз алуучу кредиттеринин салыштырма салмагы банк секторунун кредиттик портфелинин жалпы көлөмүндө, пайыздарда	23,3%	25,3%	14,6%	32,0%
Кредит боюнча карыздарды тейлөө чыгашалардын карызгерлердин жалпы кирешесине болгон катышы, пайыздарда	9,3%	9,6%	6,7%	9,9%

Булагы: Коммерциялык банктардын маалыматтары, Улуттук банктын эсептөөлөрү

* Ар бир коммерциялык банктардын 15 ири карызгеринен маалыматтар

Карыз оорчулугу деңгээли чет өлкө банктарына караганда, ата мекендик банктарда жогорураак болгон (2.2.2-таблица).

2.2.2-таблица. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча ата мекендик жана чет өлкө банктарындагы карыз оорчулугу

	Ата мекендик банктар	Чет өлкөлүк банктар
Кредит боюнча карыздардын калдыгы, млн сом	11 447,2	9 537,0
15 ири карыз алуучу кредиттеринин салыштырма салмагы банк секторунун кредиттик портфелинин жалпы көлөмүндө, пайыздарда	24,3%	22,2%
Кредит боюнча карыздарды тейлөө чыгашалардын карызгерлердин жалпы кирешесине болгон катышы, пайыздарда	10,2%	8,4%

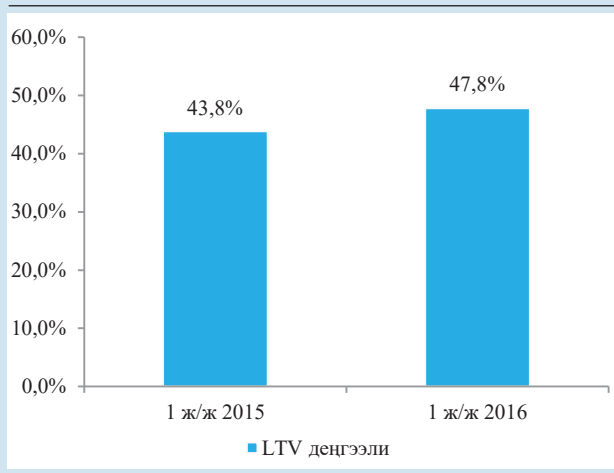
Булагы: Коммерциялык банктардын маалыматтары, Улуттук банктын эсептөөлөрү

* Ар бир коммерциялык банктардын 15 ири карызгеринен маалыматтар

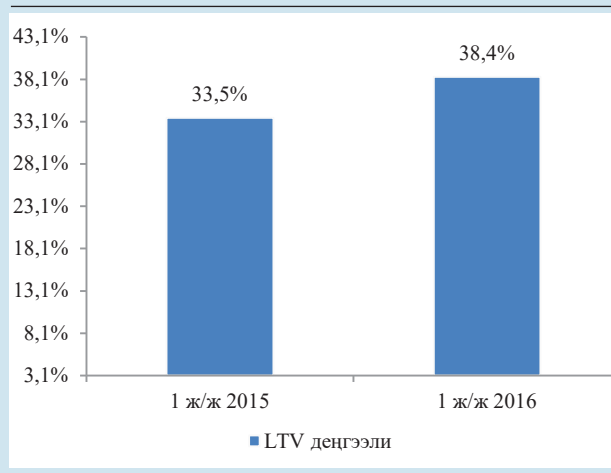
Карыз алуучулардын кредиттеринин камсыздалуусу

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгында банк сектору боюнча LTV айкын деңгээли 47,8 пайыз чегинде катталган. Күрөөлүк камсыздоонун түптөлгөн деңгээли кредиттик каражаттардын күрөөлүк мүлк менен камсыздалышынын салыштырма жогорку деңгээлде экендигин көрсөтүп турат (2.2.19-график).

2.2.19-график. Банк секторунун бардык карыз алуучулары боюнча LTV деңгээли

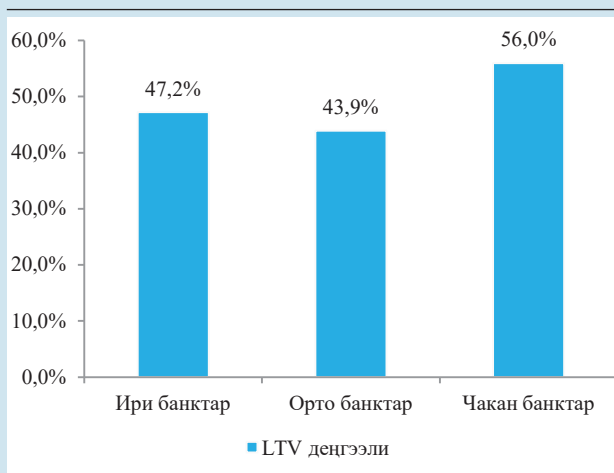

2.2.20-график. Банк секторунун 15 ири карыз алуучу боюнча LTV деңгээли

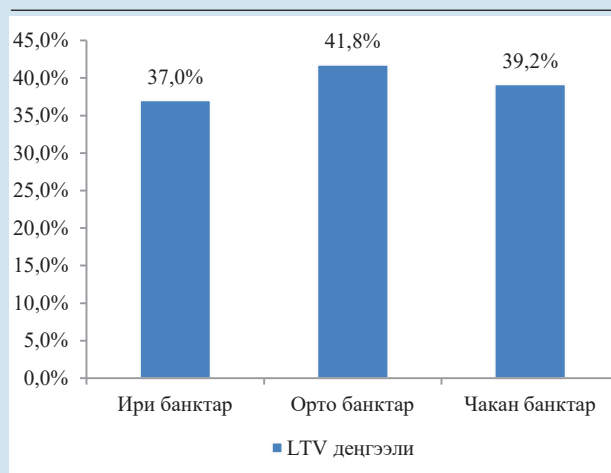

Мында чакан банктарда LTV мааниси ири жана орто банктарга жана бүтүндөй банк секторуна караганда жогору (2.2.21-график).

2.2.21-график. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы банктар топтору боюнча бардык карыз алуучулар боюнча LTV деңгээли

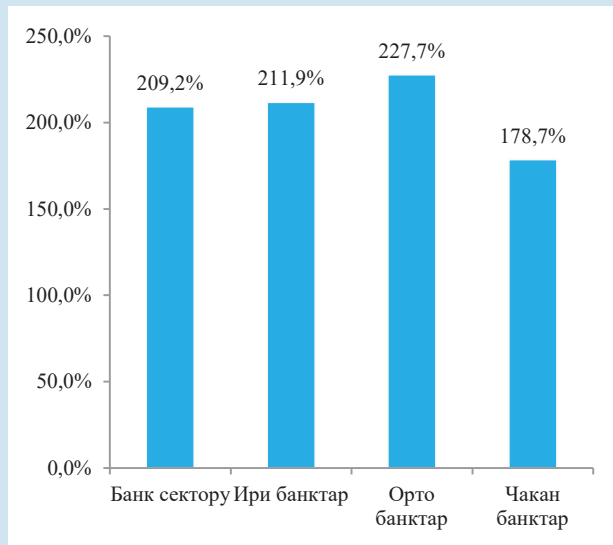

2.2.22-график. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы банктар топтору боюнча 15 ири карыз алуучу боюнча LTV деңгээли

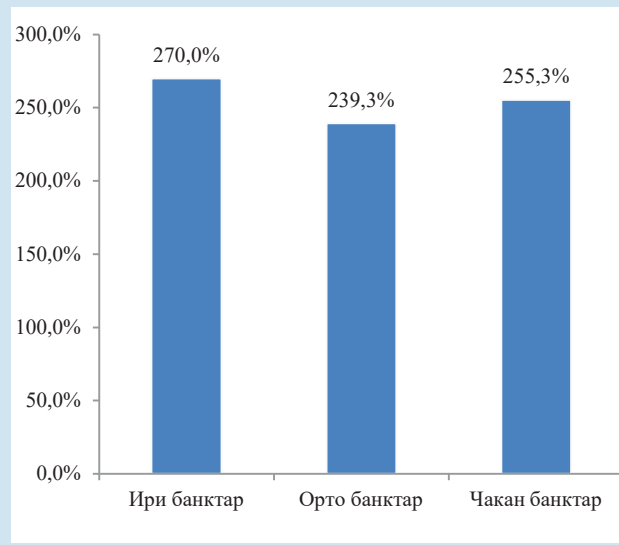

Күрөөлүк мүлктүн рыноктук наркы берилген кредиттердин көлөмүн канчалык жабаарын аныктоо максатында, LTV кайтарым көрсөткүчү, б.а. күрөөлүк камсыздоонун берилген кредиттердин көлөмүнө карата катышы эсептелген (2.2.23-график).

2.2.23-график. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы банктар топтору боюнча бардык карыз алуучулар боюнча күрөөлүк камсыздоонун кредит портфелинин көлөмүнө карата катышы

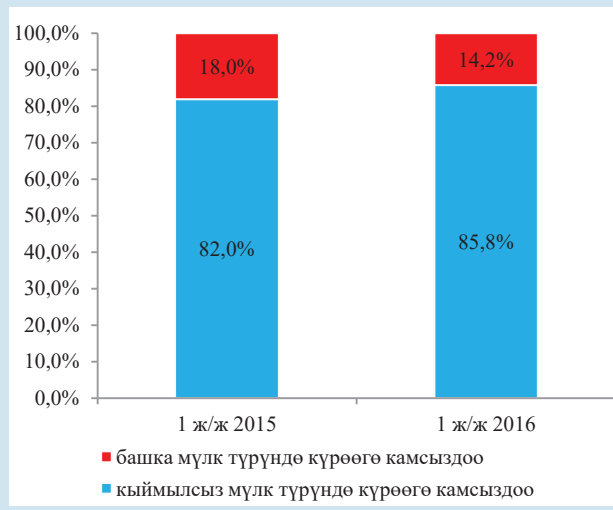

2.2.24-график. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы банктар топтору боюнча 15 ири карыз алуучу боюнча күрөөлүк камсыздоонун кредит портфелинин көлөмүнө карата катышы

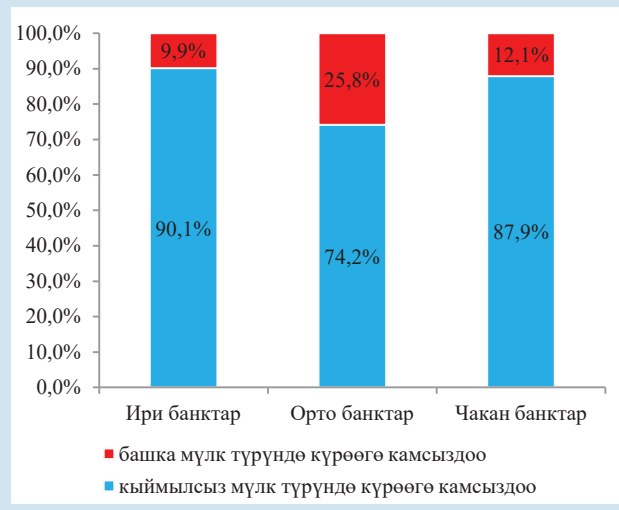

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча кыймылсыз мүлк түрүндөгү күрөөлүк камсыздоонун салыштырма салмагы банктардын жалпы күрөөлүк мүлктүн түзүмүндө 85,8 пайызды түзгөн (2.2.25-график).

2.2.25-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата банк секторунун күрөөлүк мүлктүн түзүмү

2.2.26-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата банк топтору боюнча банк секторунун күрөөлүк түзүмү

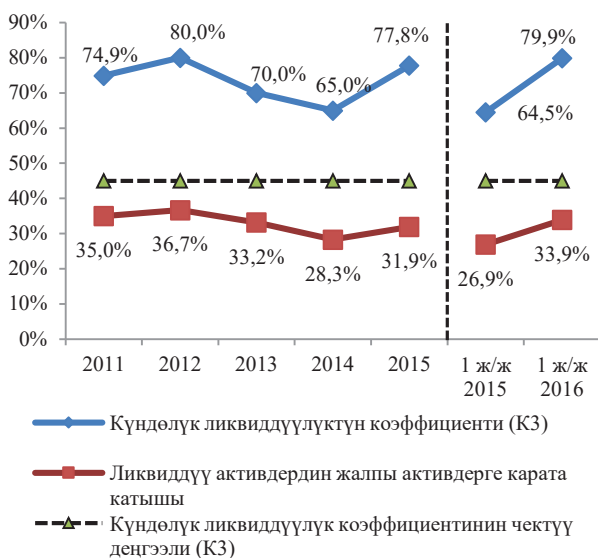

2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги

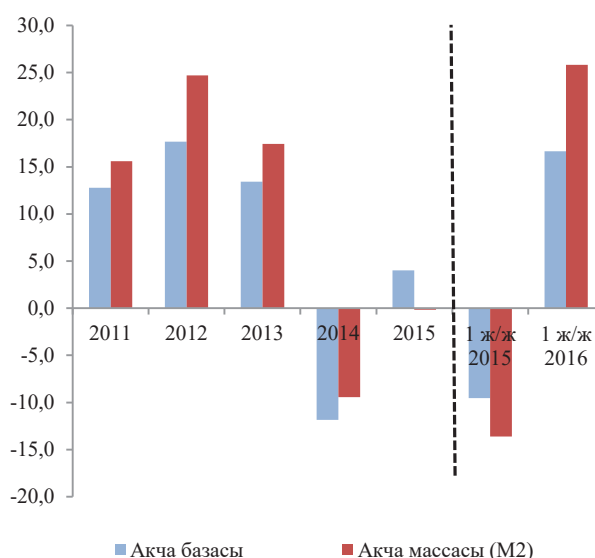
Калктын банк секторуна ишеними, банктардын милдеттенмелерди өз убагында аткаруусуна жараша болот, бул аларда ликвиддүүлүк деңгээлинин жетиштүү экендигин түшүндүрөт. Жөнгө салуу максатында *ликвиддүүлүк тобокелдигине* күндөлүк ликвиддүүлүктүн экономикалык ченеминин жардамы менен баа берилет¹⁴.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти 64,5 пайыздан (2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча) 79,9 пайызга чейин (2.2.27-график) көбөйүүсү белгиленген.

2.2.27-график. Банк секторунун ликвиддүүлүк көрсөткүчтөрү

2.2.28-график. Акча массасынын (M2) жана акча базасынын өсүш арымы, пайыздар

Банк секторунун ликвиддүүлүк коэффициенти көбөйүүсү ликвиддүү активдердин өсүш арымынын чогуу алгандагы активдердин өсүш арымынан артышы менен шартталган.

Банктардын топтору боюнча 2016-жылдын 30-июнуна карата көбөйүүсү бардык банктарда белгиленген (2.2.1-схема). Бир банкта 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти 47 пайыздан төмөн деңгээлде болгон.

2.2.1-схема. Банктардын топтору боюнча күндөлүк ликвиддүүлүк көрсөткүчү (К3)

	2015-ж. 1 ж/ж	2016-ж. 1 ж/ж
Ири банктар	66,8 %	75,1 %
Орто банктар	57,7 %	87,9 %
Чакан банктар	81,0 %	90,2 %

Отчеттук мезгил ичинде банктардын бир жылга чейинки кыска мөөнөттүү финансылык милдеттенмелеринин өсүш арымынын кыска мөөнөттүү финансылык активдердин көлөмүнүн өсүш арымынан артышы белгиленген. Натыйжада, бул динамика банктардын финансылык активдери менен

¹⁸ Күндөлүк ликвиддүүлүктүн экономикалык ченеми – банктар тарабынан милдеттүү аткарылууга тийиш болгон, Улуттук банк тарабынан белгиленген ченемдердин бири, ага ылайык ликвиддүү активдер (бул көрсөткүчтү эсептөө үчүн өзүнө банктардын кассаларындагы жана корреспонденттик эсептериндеги каражаттарын камтыган) кыска мөөнөттүү милдеттенмелерден 45 пайыздан кем болбогон деңгээлде болууга тийиш.

1 жылга чейин төлөө мөөнөтүндөгү финансылык милдеттенмелер ортосундагы терс ажырымдын көбөйүшүнө түрткү берген.

Төлөө мөөнөттөрү боюнча эң чоң ажырым, мурдагыдай эле, “талап боюнча төлөнүүчү” категориясында белгиленген (2.2.3-таблица), ушуга байланыштуу банктар активдер түзүмүндө аз киреше алып келген жогорку ликвиддүү активдерди олуттуу көлөмдө сактап турушкан.

2.2.3-таблица. Финансылык активдердин жана милдеттенмелердин төлөө мөөнөттөрү боюнча кумулятивдик ажырым¹⁵ 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча

млн сом

Бардыгы болуп	талап боюнча төлөнүүчү	1 айга чейин	3 айга чейин	1 жылга чейин	3 жылга чейин	бардыгы болуп
Бардыгы болуп финансылык активдер	43 941	66 244	78 616	107 634	179 453	179 453
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер	60 784	69 437	79 424	113 979	143 091	143 091
Ажырым (ГЭП интервалы)	-16 842	-3 193	-808	-6 346	36 362	36 362
Активдерден % ажырым	-9,4%	-1,8%	-0,5%	-3,5%	20,3%	20,3%
ТСКдан % ажырым	-59,0%	-11,2%	-2,8%	-22,2%	127,5%	127,5%

Чет өлкө валютасында	талап боюнча төлөнүүчү	1 айга чейин	3 айга чейин	1 жылга чейин	3 жылга чейин	бардыгы болуп
Бардыгы болуп финансылык активдер	23 833	34 382	40 307	50 393	83 314	83 314
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер	32 183	36 733	40 936	57 991	73 975	73 975
Ажырым (ГЭП интервалы)	-8 351	-2 351	-629	-7 597	9 340	9 340
Чет өлкө валютасындагы активдерден % ажырым	-10,0%	-2,8%	-0,8%	-9,1%	11,2%	11,2%
ТСКдан % ажырым	-29,3%	-8,2%	-2,2%	-26,6%	32,7%	32,7%

Улуттук валютада	талап боюнча төлөнүүчү	1 айга чейин	3 айга чейин	1 жылга чейин	3 жылга чейин	бардыгы болуп
Бардыгы болуп финансылык активдер	20 108	31 863	38 310	57 240	96 138	96 138
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер	28 600	32 704	38 488	55 989	69 116	69 116
Ажырым (ГЭП интервалы)	-8 492	-842	-178	1 252	27 022	27 022
Улуттук валютадагы активдерден % ажырым	-8,8%	-0,9%	-0,2%	1,3%	28,1%	28,1%
ТСКдан % ажырым	-29,8%	-3,0%	-0,6%	4,4%	94,7%	94,7%

2.2.4-таблица. Финансылык активдердин жана милдеттенмелердин төлөө мөөнөттөрү

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча

млн сом

Аталышы	Төлөө мөөнөтү					бардыгы болуп
	1 айга чейин	1- 3 ай	3-6 ай	6-12 ай	12 айдан жогору	
Бардыгы болуп финансылык активдер	66 244	12 372	10 886	18 132	71 819	179 453
анын ичинде кардарларга кредиттер жана финансылык ижара	4 340	5 090	7 655	14 594	58 447	90 127
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер	69 437	9 986	17 770	16 785	29 111	143 091
анын ичинде жеке адамдардын депозиттери жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	25 378	4 427	8 287	9 658	10 978	58 728
Ажырым	-3 193	2 386	-6 885	1 347	42 708	36 362
анын ичинде кредиттер жана депозиттер боюнча	-21 039	663	-631	4 937	47 470	31 399

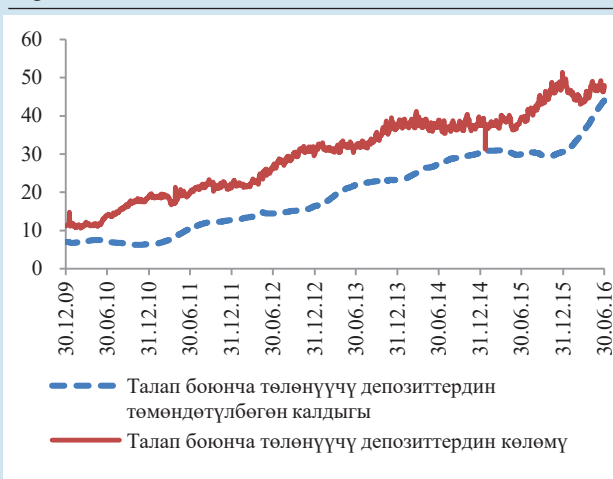
¹⁵ Кумулятивдик ажырым – мөөнөттүүлүктүн ар бир диапозону үчүн бааланган, төлөөгө жөндөмдүүлүктү колдоого сарпталышы ыктымал болгон сумма.

5-кыстырма. 2010-жыл – 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” (туруктуу) деңгээлине баа берүү¹⁶ (депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыктары)

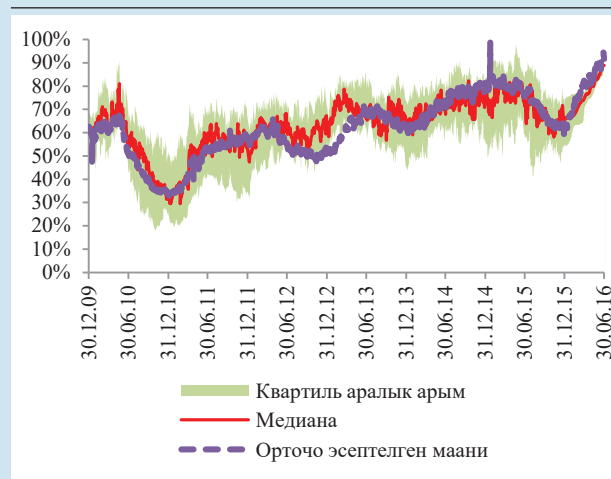
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” деңгээлин эсептөө максатынан болуп, талап боюнча төлөнүүчү депозиттер көлөмүн аныктоо саналат, алар туруктуу негизде банктардын карамагында турат (“төмөндөтүлбөгөн” калдык¹⁷) жана “үстөк ликвиддүүлүккө” баа берүүдө колдонулат.

2.2.29-графиктен көрүнүп тургандай, 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде коммерциялык банктардын¹⁸ талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин белгилүү бир деңгээлде өзгөрүүгө дуушар болгон. Отчеттук мезгилдин акырына карата талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин көлөмүнүн 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 8,3 млрд сомго, 48,0 млрд сомго чейин өсүшү белгиленген. Талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыгынын көбөйүүсү катталган жана жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 44,0 млрд сомду же талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин жалпы көлөмүнүн 91,7 пайызын түзгөн (2.2.29-график).

2.2.29-график. Талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыктарынын көлөмү
млрд сом

2.2.30-график. Талап боюнча төлөнүүчү депозиттерде “төмөндөтүлбөгөн” калдыктардын үлүшү

Демек, талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “туруктуу сакталбаган бөлүгү” 8,3 пайызды түзгөн.

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин минималдуу “туруктуу” деңгээлинин квартилдер аралык арымы банктар боюнча талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин жалпы көлөмүнүн 70,8 – 96,3 пайызын түзгөн (2.2.30-график).

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча банк активдеринин көлөмүнүн өсүшү байкалган, натыйжада бул төлөө мөөнөтү 1 айга жана 1 жылга чейинки финансылык активдердин жана милдеттенмелердин алгылыктуу кумулятивдик ажырымынын маанисинин көбөйүүсүнө таасирин тийгизген (2.2.2-схема). Ошентип, “төмөндөтүлбөгөн калдыктардын” көлөмүн эске алуу менен финансылык активдер банктардын финансылык милдеттенмелеринен арткан. Ушу сыяктуу эле динамика валюталар боюнча да катталган.

¹⁶ Жүргүзүлгөн эсептөөлөрдө талап боюнча төлөнүүчү депозиттер жана көйгөйлүү банктардын, ошондой эле талдап-иликтөөлөр үчүн бир катар чектелген маалыматтарга ээ жаңы банктардын эсептешүү эсептери камтылган эмес.

¹⁷ Коммерциялык банктардын “төмөндөтүлбөгөн” калдыктарынын көлөмү 2010-жылдан тартып орточо арифметикалык жана 2,33 стандарттык чектөөлөрдүн ортосундагы айырма катары талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин күндөлүк калдыктарынын негизинде эсептелген. Эсептөөлөрдө 99 пайыз ишеним деңгээли тандалып алынган.

¹⁸ Эсептешүү (күндөлүк) эсептерин кошо алганда.

Натыйжада, талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыктарын эске алуу менен алгылыктуу кумулятивдик ажырым 2016-жылдын 30-июнуна карата (талап боюнча ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча) банк секторунун активдеринин 21,7 пайызын, (1 айга чейинки ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча) банк секторунун активдеринин 29,3 пайызын жана (1 жылга чейинки ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча) банк секторунун активдеринин 27,5 пайызын түзгөн.

Мурдагы динамика сакталган учурда, кумулятивдик ажырым¹⁹ оң маанини сактай ала турган банктардын кыска мөөнөттүү милдеттенмелеринин эсебинен орто жана узак мөөнөттүү кредиттердин чектүү өсүшү 40,8 млрд сомду түзөт.

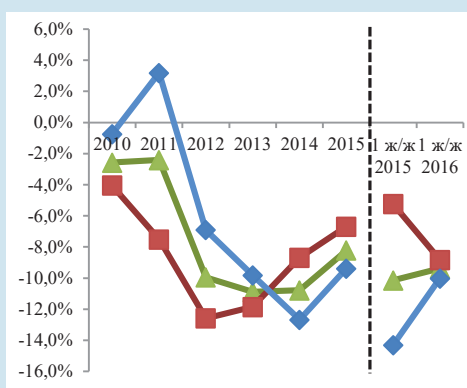
2.2.2-схема. Ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча кумулятивдик ажырым (талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыктарын эске алуу менен жана эске алуусуз) активдердин жалпы көлөмүнөн пайыздарда

Төлөө мөөнөттөрү

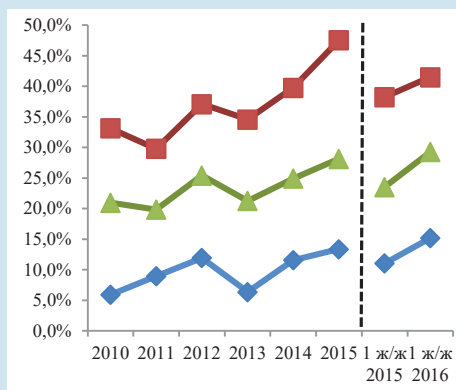
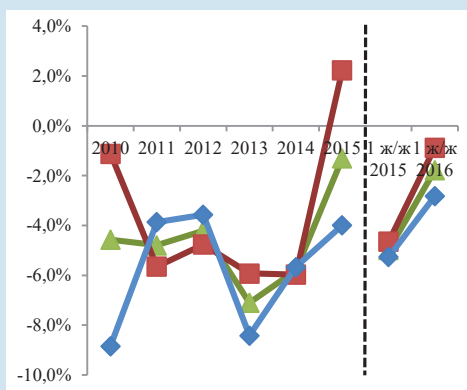
“Төмөндөтүлбөгөн” калдыкты эске алуусуз

“Төмөндөтүлбөгөн” калдыкты эске алуу

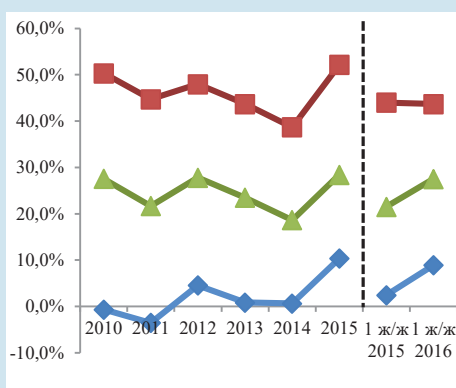
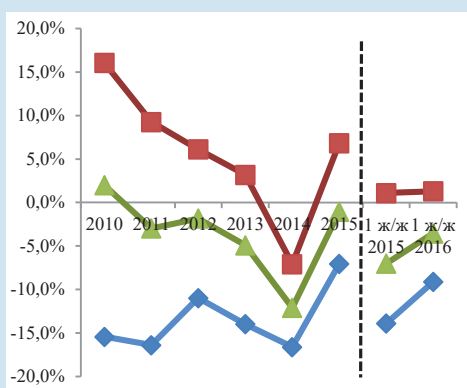
Талап боюнча төлөнүүчү:

1 айга чейин:

12 айга чейин:

— Жалпы — Улуттук валютада — Чет өлкө валютасында

¹⁹ Талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин “төмөндөтүлбөгөн” калдыктарын эске алуу менен.

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

Бүтүндөй алганда, 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча *концентрациялануу тобокелдиги* 2015-жылга салыштырганда болжолдуу алганда мурдагы деңгээлинде калган.

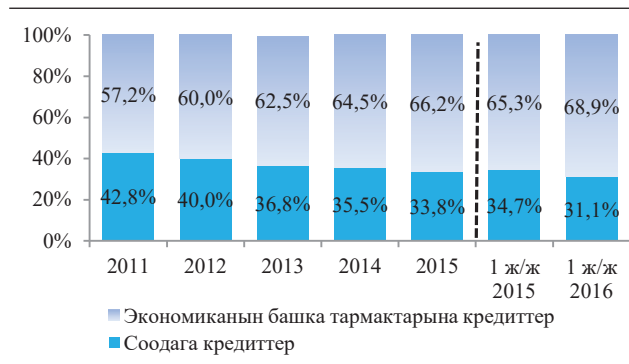
Ири каржылоо булактарынын концентрацияланышы

Кайтарым стресс-тестирлөөнүн натыйжалары боюнча айрым банктар бирден бешке чейин ири каржылоо булактарынын²⁰ агылып чыгышына байланыштуу таасирге туруштук бере алышкан эмес (ликвиддүүлүк ченеминен 45 пайыздык чектен төмөн азайган).

Кредиттердин концентрацияланышы

Айрым банктарда бирден бешке чейин ири карыз алуучунун²¹ потенциалдуу дефолтко учурашы регулятивдик капиталды Улуттук банктын экономикалык ченеминен да төмөндөтүшү мүмкүн.

2.2.31-график. Кредит портфелинин тармактык концентрацияланышы

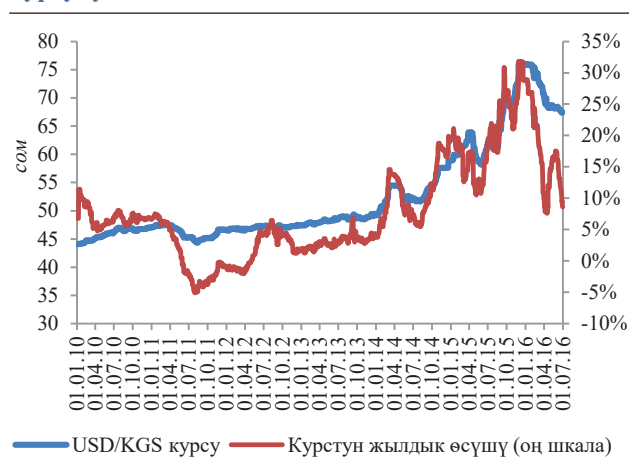

Кредит портфелдин тармактык түзүмүндө айыл чарба тармагын кредиттөө көлөмүнүн өсүшү алкагында, соодага кредиттердин концентрациялануу деңгээлинин бир аз төмөндөөсү байкалган. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча соодага кредиттердин үлүшү 34,7 пайыздан 31,1 пайызга чейин төмөндөгөн (2.2.31-график).

2.2.4. Валюта тобокелдиги

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун *тике валюта тобокелдиги орточо* деңгээлде катталган.

2.2.32-график. USD/KGS номиналдык алмашуу курсунун динамикасы

Бүтүндөй алганда, банктар активдердин жана милдеттенмелердин ачык валюта позициясын Улуттук банктын экономикалык ченемдеринин лимиттеринин чегинде кармап турган.

Банк секторунун валюта позициясына кайрадан баа берүүдөн тобокелдик минималдуу деңгээлде сакталган (VaR: таза суммардык капиталдан 0,1–1,1 пайыз, 2.2.33-график).

²⁰ Каржылоонун ири булактары катары кредиторлордун жана аманатчылардын каражаттарын (алынган кредиттер, эсептешүү эсептери, талап боюнча төлөнүүчү депозиттери жана мөөнөттүү депозиттери), анын ичинде мамлекеттик сектордун каражаттарын түшүнүүгө болот.

²¹ Банк боюнча беш ири карыз алуучунун жалпы карызын түшүнүүгө болот.

2.2.33-график. Ачык валюта позициясынын (ОВП) жана кайра баалоо тобокелдигинин динамикасы (VaR)

таза суммардык капиталдан пайыздарда

2.2.34-график. Банктардын валюталык позициясы бирдиктерде

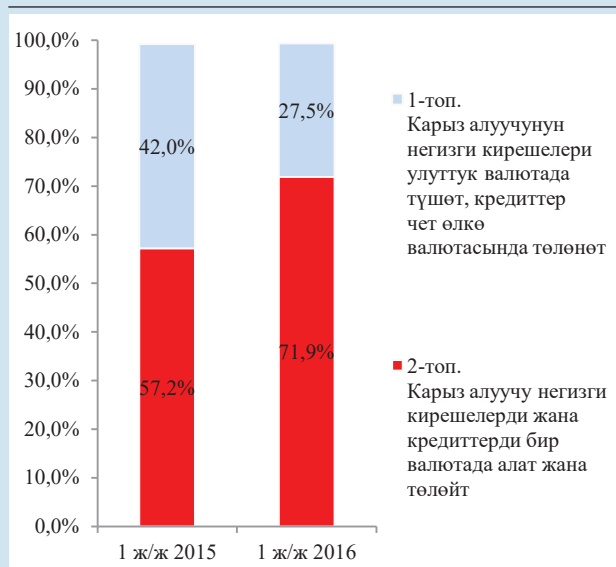
6-кыстырма. Кыйыр валюта тобокелдиги аркылуу кредиттик тобокелдик

Отчеттук мезгилге карата абал боюнча кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 27,5 пайызын чет өлкө валютасында төлөнгөн кредиттер түзгөн, мында карыз алуучулардын кирешелери улуттук валютада топтолгон (2.2.35-график). Кредит портфелинин бул көлөмү валюта тобокелдигинин (кыйыр валюталык тобокелдик деп аталуучу) таасири аркылуу кредиттик тобокелдикке дуушар болушу ыктымал.

Валюта тобокелдигинин кредиттик тобокелдикке кыйыр таасир этиши 2.2.36-графикте чагылдырылган, анда кредиттер тобу боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү көрсөтүлгөн:

- 1-топ – 13,5 пайызы, карыз алуучунун негизги кирешеси улуттук валютада топтоштурулат, ал эми кредиттер чет өлкө валютасында төлөнөт;
- 2-топ – 8,0 пайызы, негизги киреше жана карыз алуучулардын төлөнүүгө тийиш болгон кредиттери бир валютада ишке ашырылат.

2.2.35-график. Кредиттер тобу боюнча кредит портфели*

2.2.36-график. Классификацияланган кредиттердин кредиттер тобу боюнча үлүшү*

* Булагы: 2016-жылдан тартып маалыматтар ПРБОнун 37-бөлүгүнүн негизинде, ал эми 2016-жылга чейинки маалыматтар анкеталардын (сурамжылоолордун) негизинде эсептелген.

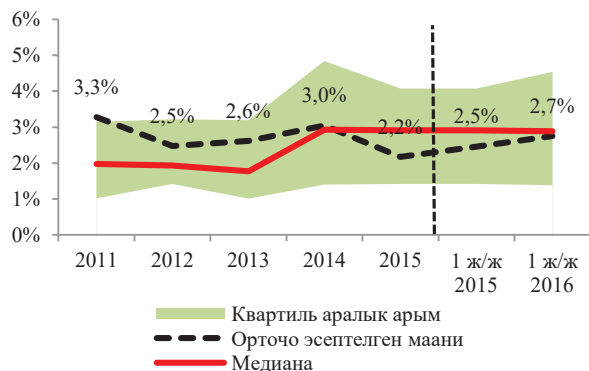
Эскертүү: “Карыз алуучунун негизги кирешеси улуттук валютада топтоштурулат, ал эми кредиттер чет өлкө валютасында төлөнөт” деген 3-топто кредиттердин үлүшү анчалык болбогондуктан (2016-жылдын 30-июнуна карата жалпы кредит портфелдин 0,6 пайызы), топ графикке камтылган эмес.

2.2.5. Пайыздык тобокелдик

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча пайыздык тобокелдиктин бир аз көбөйүүсү байкалган.

2.2.37-график. Пайыздык тобокелдик динамикасы (VaR)

ТСКдан пайыздарда

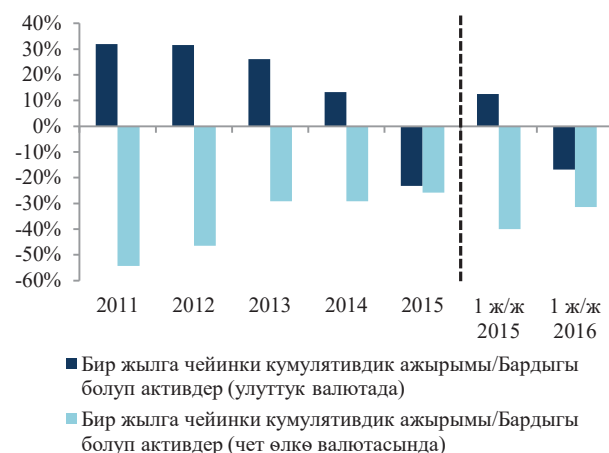
Пайыздык тобокелдиктин (VaR) таза суммардык капиталдан 2,5 пайыздан 2,7 пайызга чейин бир аз көбөйүүсү пайыздык чендердин өзгөрүүсүнө ийкемдүү келген финансылык активдер менен милдеттенмелер ортосунда ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча ажырымдын өсүшү менен шартталган.

2011-2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы аралыгында пайыздык тобокелдиктин орточо өлчөмү жол берилген чекте болгон (таза суммардык капиталдан 2 – 4 пайыз).

22.2.38-график. Жеке адамдардын мөөнөттүү депозиттеринин орточо салмактанып алынган пайыздык чендеринин динамикасы, пайыздарда

2.2.39-график. Пайыздык тобокелдикке дуушар болгон активдердин жана милдеттенмелердин кумулятивдик ажырымы

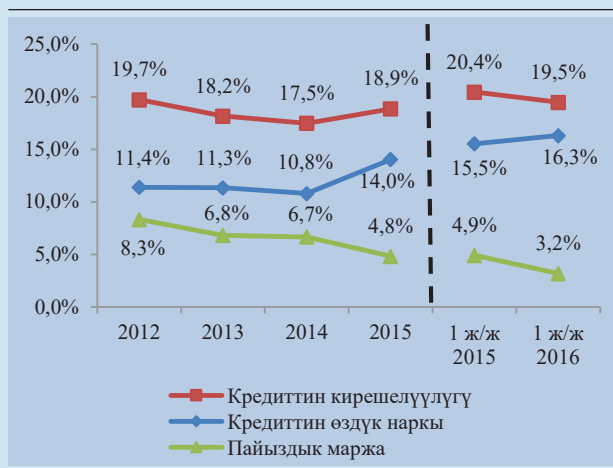

МАЗМУНУ

7-кыстырма. Кыргыз Республикасынын банк секторунун кредитинин өздүк наркы жана орточо кирешелүүлүгү

Отчеттук мезгилде кредиттер боюнча орточо кирешелүүлүктүн төмөндөө тенденциясы байкалган. Коммерциялык банктардын кредиттеринин орточо кирешелүүлүгү 0,9 п.п. төмөндөө менен 19,5 пайызды түзгөн. Кыргыз Республикасынын аймагында коммерциялык банктардын кредиттеринин өздүк наркы 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,8 п.п. көбөйүү менен 16,3 пайыз чегинде катталган (2.2.40-график).

2.2.40-график. Кредиттин өздүк наркы²² жана орточо кирешелүүлүгү²³

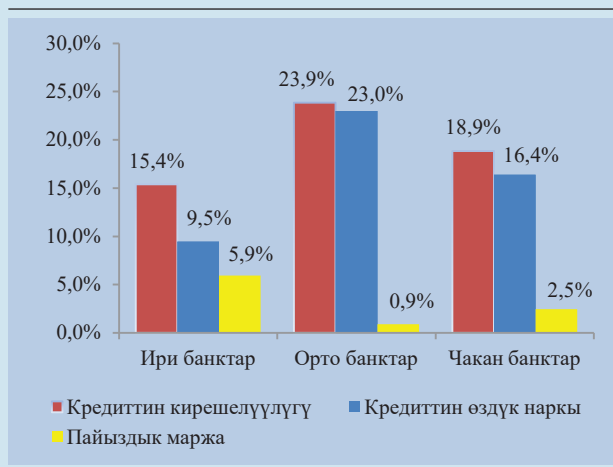
Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Банктар тобу боюнча өздүк наркка жана орточо кирешелүүлүккө талдап иликтөөлөр, 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча ири банктар кыйла натыйжалуу иштегиндигин тастыктоодо. Банктардын ошол тобу боюнча пайыздык маржа отчеттук мезгилдин жыйынтыгында 5,9 пайызды түзгөн. Ири банктардын иш натыйжалуулугунун жогору экендигин кредиттик ресурстарды сунуштоо чөйрөсүнүн масштабы менен бирге эле, алардын өздүк наркынын төмөн болгондугу менен түшүндүрүүгө болот (2.2.41-график).

Өлкөлүк белгиси боюнча банктарга талдап иликтөөлөр, чет өлкө банктары жергиликтүүлөргө караганда кыйла натыйжалуу экендигин тастыктап турат. Чет өлкө

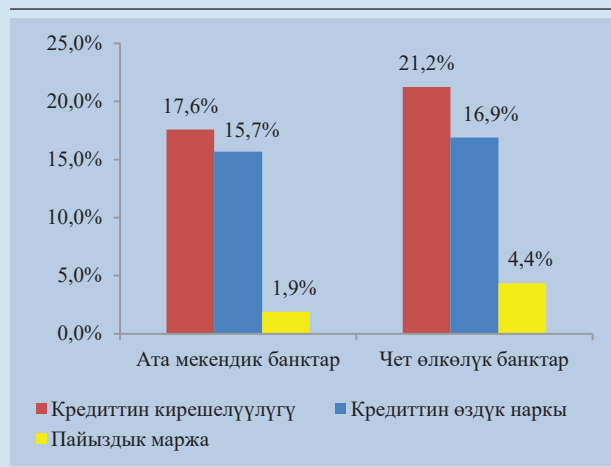
банктарынын кредиттеринин орточо кирешелүүлүгү 21,2 пайыз чегинде катталган, бул жергиликтүү банктарга караганда 3,6 п.п. жогору (2.2.42-график).

2.2.41-график. Банк өлчөмдөрү боюнча кредиттин өздүк наркы жана орточо кирешелүүлүгү

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2.2.42-график жергиликтүү жана чет өлкө банктарынын кредитинин өздүк наркы жана орточо кирешелүүлүгү

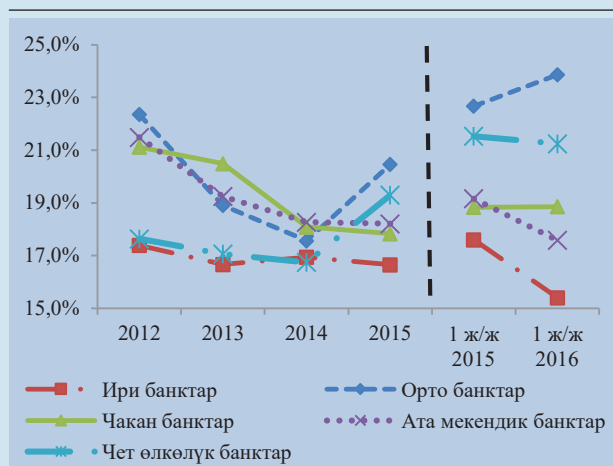
Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Дүң чыгашалар- Кредиттик эмес кирешелер

$$^{22} \text{Кредиттин өздүк наркы} = \frac{\text{Дүң чыгашалар- Кредиттик эмес кирешелер}}{\text{Орточо жылдык кредит портфели}}$$

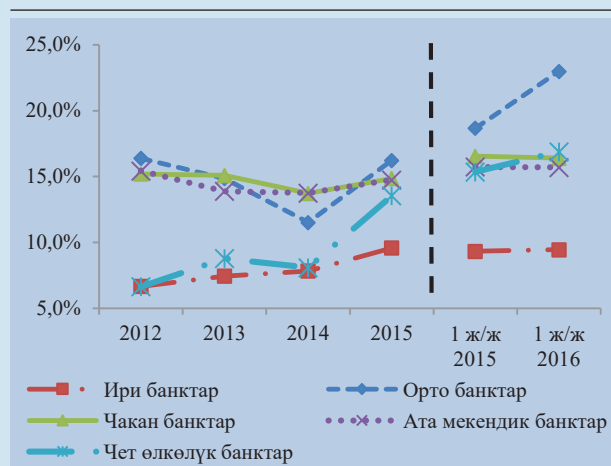
$$^{23} \text{Кредиттин орточо кирешелүүлүгү} = \frac{\text{Кредиттен пайыздык кирешелер}}{\text{Орточо жылдык кредит портфели}}$$

2.2.43-график. Банк топтору боюнча кредиттин орточо кирешелүүлүгү

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2.2.44-график. Банк топтору боюнча кредиттин өздүк наркы

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгында кредиттер боюнча орточо кирешелүүлүк өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда ири жана жергиликтүү банктарда көбүрөөк төмөндөгөн (кирешелүүлүк тиешелүүлүгүнө жараша 2,2 п.п. жана 1,6 п.п. төмөндөгөн). Орто банктардын кирешелүүлүгү 1,2 п.п. жогорулаган, ал эми чакан жана чет өлкө банктарда өткөн жылдагыга салыштырганда дээрлик өзгөргөн эмес (2.2.43-график).

Коммерциялык банктардын кредиттеринин өздүк наркынын динамикасына талдап-иликтөөлөр орто банктарда (4,3 п.п. көбөйгөн), ошондой эле чет өлкө банктарында (1,5 п.п. көбөйүү) кредиттердин өздүк наркынын олуттуу жогорулагандыгын тастыктап турат. Банктардын башка топторунун кредиттеринин өздүк наркы дээрлик өзгөргөн эмес (2.2.44-график).

2.2.5-таблица. Кредиттин орточо кирешелүүлүгү жана бир мезгилдин акырына карата орточо салмактанып алынган пайыздык чен

	2012-ж.	2013-ж.	2014-ж.	2015-ж.	1 ж/ж 2015-ж.	1 ж/ж 2016-ж.
Кредиттин орточо кирешелүүлүгү	19,7%	18,2%	17,5%	18,9%	20,4%*	19,5%
Бир мезгилдин акырына карата орточо салмактанып алынган пайыздык чен	19,9%	18,4%	17,6%	18,9%	18,7%	19,5 %

* Бул мезгил ичинде орточо кирешелүүлүктүн орточо салмактанып алынган пайыздык ченден олуттуу артышы 2015-жылдын 3-мартында "МКК Финка" ЖАКтын "ФИНКА Банк" ЖАКка өзгөртүп түзүлүшүнө байланыштуу болгон.

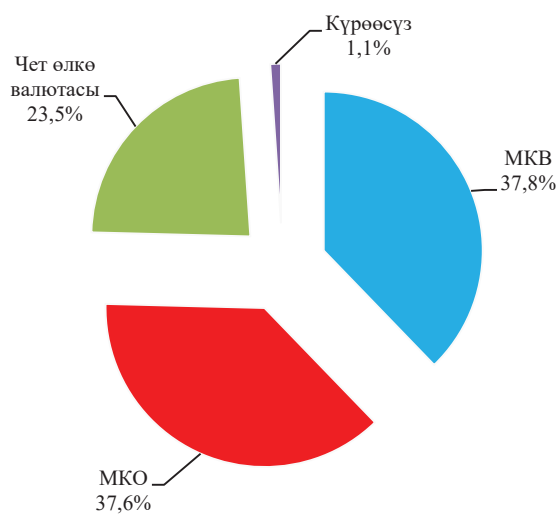
Бир катар мурдагы талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктардын кредит портфели боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен менен кредиттер боюнча орточо кирешелүүлүктүн ортосунда өз ара байланышты байкоого болот.

2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги

Банктар аралык кредиттөөдө орун алышы ыктымал болгон “дуушарлануу” тобокелдигине баа берүү мындай талдап-иликтөөнүн максаты болуп саналат, ал ликвиддүүлүккө тиешелүү проблемалар келип чыккан шартта, бири-бирине терс таасир тийгизиши мүмкүн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча банктар аралык рынокто банктар-резиденттер тарабынан түзүлгөн бүтүмдөрдүн көлөмү 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 81,0 пайызга төмөндөө менен 4,6 млрд сомду түзгөн.

2.2.45-график. 2016-жылдын 1 ж/ж ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмүн күрөөлүк камсыздоого жараша бөлүштүрүү пайыздарда

Кыргызстандын банк секторунда банктар аралык рыноктогу кредиттердин орду жогорку ликвиддүү мамлекеттик баалуу кагаздар же чет өлкө валютасы түрүндөгү күрөөлүк камсыздоо менен жабылат (2.2.45-график). Биздин баа берүүлөр боюнча Кыргызстандын банктары банктар аралык кредиттерди күрөөлүк камсыздоосуз дээрлик беришпейт.

Жалпысынан, өлкөнүн банктар аралык кредит рыногунда “дуушарлануу” тобокелдигинин келип чыгуу ыктымалдыгы минималдуу, бул жогорку ликвиддүү күрөөлүк камсыздоо жана бүтүмдөрдү көлөмүнүн анчалык болбошу менен шартталган.

2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик²⁴

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын банк сектору, мурдагыдай эле, салыштырмалуу обочолонгон мүнөзгө ээ болгон жана дүйнөлүк финансылык рынокторго аз аралашкан.

Чет өлкө активдери. Жалпысынан, резидент эместерде жайгаштырылган активдер көлөмү 24,0 млрд сомду же банк секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 13,3 пайызын түзгөн. Активдердин көбүрөөк концентрацияланышы – Кыргыз Республикасынын банк секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн (180,2 млрд сом) 8,8 пайызы (15,8 млрд сом) Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдүн аймагында байкалган.

²⁴ Маалыматтар тиешелүү РППУну жана амортизацияланган чегерүүлөрдү эске алуу менен сунушталган.

2.2.46-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча активдердин географиялык түзүмү

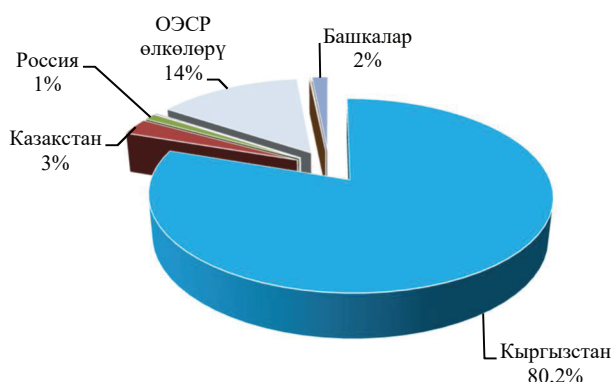
Чет өлкөдө жайгаштырылган активдердин негизги үлүшү корреспонденттик жана депозиттик эсептерде 23,0 млрд сомго же резидент эместерде жайгаштырылган активдердин жалпы көлөмүндө 95,8 пайызга топтолгон.

Чет өлкөдө жайгаштырылган активдердин жалпы көлөмүнүн 73,8 пайызы 6 банкка туура келет.

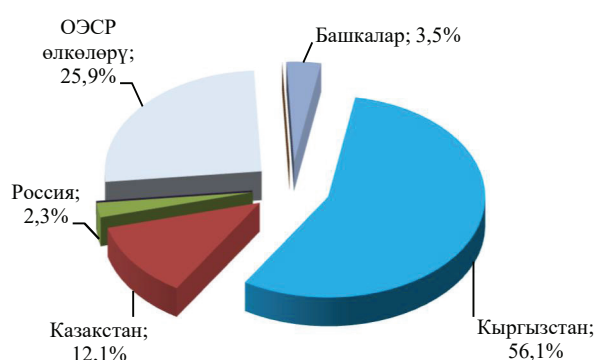
Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банктарынын резидент эместер алдындагы милдеттенмелери 28,3 млрд сомду же банк секторунун милдеттенмелеринин жалпы көлөмүнүн 19,8 пайызын түзгөн. Бул ресурстардын негизги үлүшү резидент эмес

банктардан кредиттер жана депозиттер түрүндө 24,6 млрд сом же резидент эместер алдындагы милдеттенмелердин жалпы көлөмүнүн 86,8 пайызы өлчөмүндө тартылган.

2.2.47-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча милдеттенмелердин географиялык түзүмү

2.2.48-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча уставдык капиталдардын географиялык түзүмү

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча чет өлкө капиталы 8,3 млрд сомду же банк секторунун уставдык капиталынын жалпы көлөмүнүн 43,9 пайызын түзгөн.

2.3. Банк секторуна “кайтарым” стресс-тестирлөө жүргүзүү

2.3.1. Кредиттик тобокелдике “кайтарым” стресс-тестирлөөнү жүргүзүү²⁵

Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тестирлөө аркылуу кредит портфелде “классификацияланбаган” кредиттердин²⁶ жол берилбеген максималдуу үлүшү эсептелген, ал “классификацияланган” категорияга өтүүдө КДКны 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

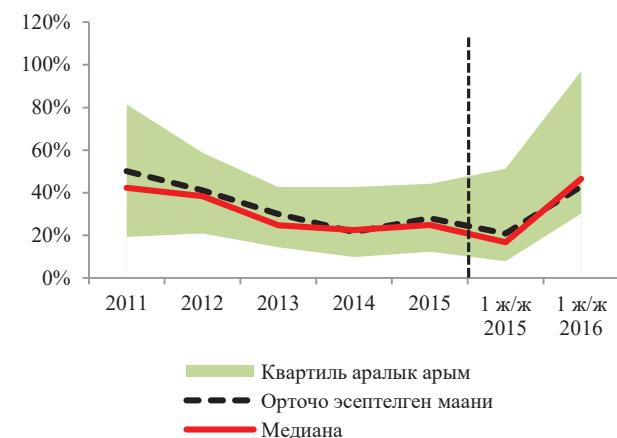
Бул ыкма, “классификацияланбаган” (колдонуудагы кредиттер) кредиттердин “классификацияланган” кредиттер категориясына өтүшүнө байланыштуу, банктардын РППУ боюнча кошумча чегерүүлөрүнүн ордун жаба алган буфердик капиталынын запасын (таза суммардык капитал) аныктоого мүмкүндүк берет²⁷.

Мындан тышкары, бул ыкма капитал шайкештиги (К2.1) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөй турган классификацияланган кредиттердин максималдуу өсүш арымын эсептөөгө өбөлгө түзөт.

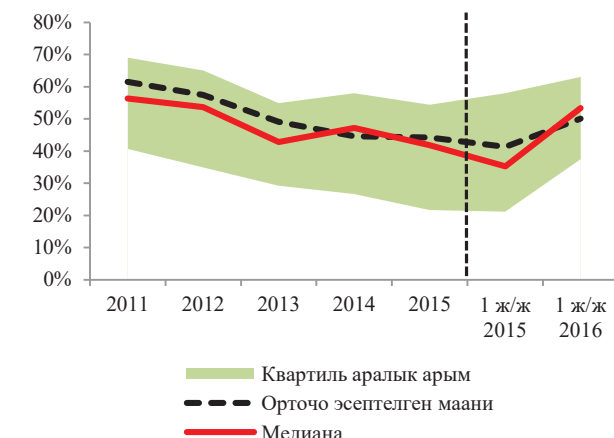
Банк секторун 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тестирлөөнүн натыйжасында банк сектору боюнча “классификацияланган” категорияга өткөн “классификацияланбаган” кредиттердин максималдуу жол берилген үлүшү орточо 43,9 пайызды түзгөн (2.3.1-график).

Ошентип, банк сектору кредит портфелдин сапатынын олуттуу начарлоосуна туруштук бере алат, анын ордун жабуу үчүн орточо алганда таза суммардык капиталдын 50 пайызына чейин кошумча РППУ түзүү талап кылынат (2.3.2- график).

2.3.1-график. “Иштеп жаткан”²⁸ кредиттердин “классификацияланган” кредиттерге²⁹ өтүүчү максималдуу жол берилген үлүшү, классификацияланбаган кредиттерден пайыздарда

2.3.2-график. Кошумча РППУ, мында аларды түзүүдө КДК 12 пайызга чейин төмөндөшү мүмкүн ТСКдан пайыздарда

²⁵ Проблемалуу банктарды эске албаганда.

²⁶ Тобокелдиксиз болуп саналбаган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

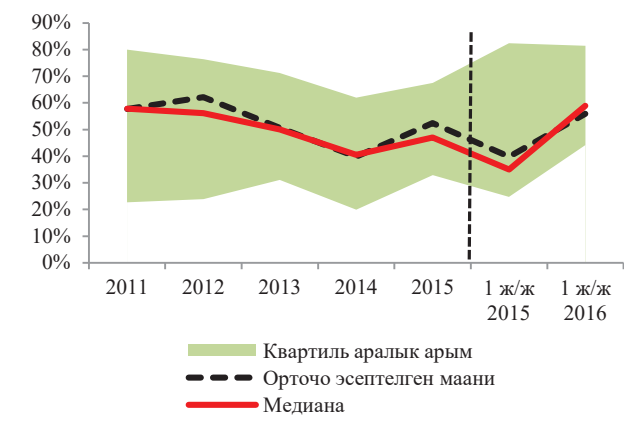
²⁷ Мында, “иштеп жаткан” кредиттердин “классификацияланган” категориясына өтүшү үч категория (“субстандарттык”, “шектүү” жана “жоготуулар”) боюнча бирдей жүрөт.

²⁸ “Нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

²⁹ Мында КДК 12 пайызга чейин төмөндөйт.

2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигине “кайтарым” стресс-тестирлөөнү жүргүзүү

2.3.3-график. Депозиттердин агылып чыгуу өлчөмү, мында КЗ 45 пайызга чейин төмөндөйт кардарлардын депозиттеринин жалпы көлөмүнөн пайыздарда

Банк секторунун ликвиддүүлүк тобокелдигине баа берүү үчүн Улуттук банктын күндөлүк ликвиддүүлүк боюнча экономикалык ченемин бузбай туруп, калайык-калктын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин массалык агылып чыгуусунун ордун жабууга жөндөмдүү ликвиддүү активдердин запасы эсептелген:

Таасир – жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын ликвиддүүлүк ченемин 45 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн болгон депозиттеринин агылып чыгуусунун максималдуу көлөмү.

“Кайтарым” стресс-тестирлөөнүн натыйжалары (2.3.3-график) 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча банк секторунун ликвиддүү активдеринин айкын көлөмү калктын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин жалпы көлөмүнүн орточо алганда 41,0 пайыз чегинде мүмкүн болуучу агылып чыгышынын ордун жабууга жөндөмдүү экендигин тастыктап турат (2.3.1-таблица).

2.3.3. Рыноктук тобокелдикти “кайтарым” стресс-тестирлөө

Бүтүндөй алганда, рыноктук тобокелдикти “кайтарым” стресс-тестирлөөнүн жыйынтыгы, банк сектору, 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча тике пайыздык жана валюталык тобокелдиктерге бир аз эле дуушарланышы мүмкүн экендигин көрсөткөн.

Пайыздык тобокелдик

1-таасир – кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендин төмөндөшү, мында капиталдын шайкештик деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт.

“Кайтарым” стресс-тестирлөөнүн натыйжалары банк секторунун тике пайыздык тобокелдикке карата бир аз ийкемдүү экендигин көрсөтүп турат. Кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээлинин 15,1 пайыздык пунктка төмөндөшү капиталдын шайкештик деңгээлин 12 пайыз деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн (2.3.1-таблица).

Жалпысынан алганда, “кайтарым” стресс-тестирлөөнүн натыйжалары боюнча банк сектору пайыздык тобокелдиктин төмөн деңгээлине ээ.

Валюталык тобокелдик (кайра баа берүү тобокелдиги)

Банк секторунун валюталык тобокелдигине баа берүү үчүн АКШ долларынын курсунун максималдуу өсүш/төмөндөө арымы эсептелген, ал капитал шайкештигине жана таза пайдага да таасирин тийгизет.

1-таасир – USD/KGS курсунун максималдуу өсүш/төмөндөө арымы, мында капиталдын шайкештиги (K2.1) деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт.

“Кайтарым” стресс-тестирлөөнү эсептөөлөр, банк секторунда активдерди жана милдеттенмелерди кайра баа берүү тобокелдигинин төмөн экендигин көрсөтүү менен тике валюталык тобокелдикке карата төмөн деңгээлдеги ийкемдүүлүккө ээ экендигин тастыктайт (2.3.1-таблица).

2-таасир – USD/KGS курсунун максималдуу өсүш/төмөндөө арымы, мында коммерциялык банктардын таза пайдасы нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт.

Стресс-тестирлөөнүн натыйжалары коммерциялык банктар тике валюталык курстун таасирине туруштук бере алышаарын тастыктаган (2.3.1-таблица).

2.3.1-таблица. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тестирлөөнүн жалпы жыйынтыктары

		Банк сектору
Кредиттик тобокелдик		
1-сценарий	“Классификацияланган” категориясына өткөн классификацияланбаган кредиттердин үлүшү, <i>пайыздарда</i>	43,9
Пайыздык тобокелдик		
1-сценарий	Кредиттер боюнча пайыздык чендердин төмөндөшү, мындай шартта КДК пайыздык пункттарда 12% чейин азаят	15,1
Валюталык тобокелдик		
1-сценарий	USD/KGS курсунун өсүш арымы (\pm), мындай шартта КДК <i>пайыздарда</i> 12% чейин төмөндөйт	Коммерциялык банктар тике валюталык тобокелдикке дуушар болушат (валюта курсунун 100 % көбүрөөккө өзгөрүшү)
2-сценарий	USD/KGS курсунун өсүш арымы (\pm), мындай шартта таза пайда <i>пайыздарда</i> нөл деңгээлине чейин төмөндөйт	
Ликвидүүлүк тобокелдиги		
1-сценарий	Кардарлардын депозиттеринин үлүшүнүн депозиттердин жалпы көлөмүнөн агылып чыгышы, мында утурумдук ликвиддүүлүк коэффициенти <i>пайыздарда</i> 45% чейин төмөндөйт	58,3

III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИ

Бүтүндөй алганда, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер (БФКМ) системасынын абалына орточо туруктуу катары баа берилген. Негизги көрсөткүчтөрдүн: активдердин, кредит портфелинин, ресурстук базанын төмөндөшү белгиленген. Стресс-тесттердин натыйжалары БФКМдер системасынын кредиттик тобокелдиги орточо деңгээлде экендигин көрсөткөн.

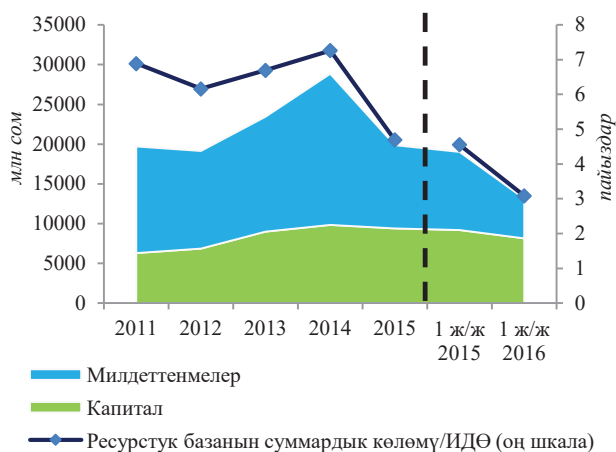
Микрофинансылык уюмдардын жана кредиттик союздардын кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендер өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда (МФУ – 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 0,1 пайыздык пунктка, кредиттик союз – 1,1 пайыздык пунктка) жогорулаган.

3.1. Негизги тенденциялар

Кыргыз Республикасында 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча иши Улуттук банк тарабынан лицензияланууга жана жөнгө салынууга тийиш болгон банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасында: адистештирилген финансы-кредит мекемеси – “КСФК” ААКсы; 119 кредиттик союз; 168 микрофинансылык уюм (анын ичинде 6 микрофинансылык компания, 106 микрокредиттик компания жана 56 микрокредиттик агенттиктер) жана 345 алмашуу бюросу камтылат.

Ресурстар

3.1.1-график. БФКМдин милдеттенмелеринин жана капиталынын динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынан бери маалыматтар “Финка МКК” ЖАКты, 2016-жылдын 1-жарым жылдыгынан тартып “МФК Компаньон” ЖАКты эске алуусуз келтирилген

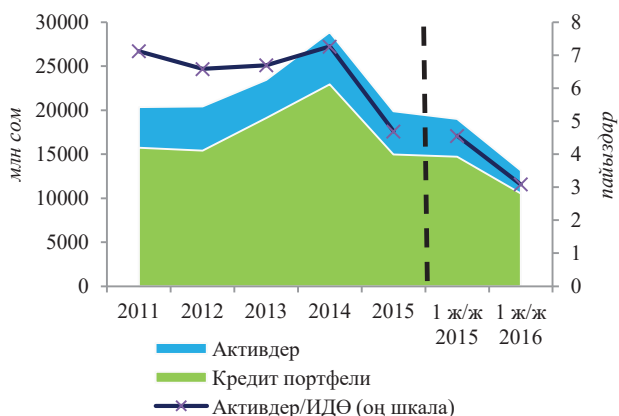
2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча БФКМдер милдеттенмеси 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 49,2 пайызга азайган жана 5 001,9 млн сом өлчөмүндө түптөлгөн. БФКМдер капиталы 2016-жылдын алты айы ичинде 11,2 пайызга азайган жана 8 157,3 млн сомду түзгөн (3.1.1-график).

Ресурстук базанын мындай төмөндөшү “МФК Компаньон финансылык тобу” ЖАКтын БФКМ курамынан чыгып “Компаньон Банку” ЖАКка өзгөртүп түзүлүшү менен шартталган.

БФКМдердин ресурстук базасынын негизги көлөмү Кыргыз Республикасынын финансы-кредит мекемелеринин кредиттерине туура келет (2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча салыштырма салмак 61,6 пайызды түзгөн.

Активдер

3.1.2-график. БФКМдин активдеринин жана кредиттеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынан бери маалыматтар “Финка МКК” ЖАКты, 2016-жылдын 1-жарым жылдыгынан тартып “МФК Компаньон” ЖАКты эске алуусуз келтирилген

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча карыз алуучулардын саны 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 30,2 пайызга азаюу менен 226 361 адамды түзгөн.

3.1.1-таблица. БФКМдин активдеринин түзүмү

	30.06.2015		30.06.2016	
	млн сом	үлүшү, %	млн сом	үлүшү, %
Финансылык активдер, анын ичинде:	17 388,7	91,4	11 659,9	88,6
кредиттер жана насыялар*	14 182,4	74,5	9 988,8	75,9
коммерциялык банктардагы корреспонденттик эсептер	1 629,0	8,6	912,2	6,9
коммерциялык банктардагы депозиттер	1 061,3	5,6	581,4	4,4
жана башка финансылык активдер	515,9	2,7	177,5	1,3
Финансылык эмес активдер, анын ичинде:	1 637,2	8,6	1 499,4	11,4
негизги каражаттар	620,1	3,3	275,7	2,1
жана башка финансылык эмес активдер	1 017,2	5,3	1 223,7	9,3
Бардыгы болуп активдер	19 026,0	100,0	13 159,3	100,0

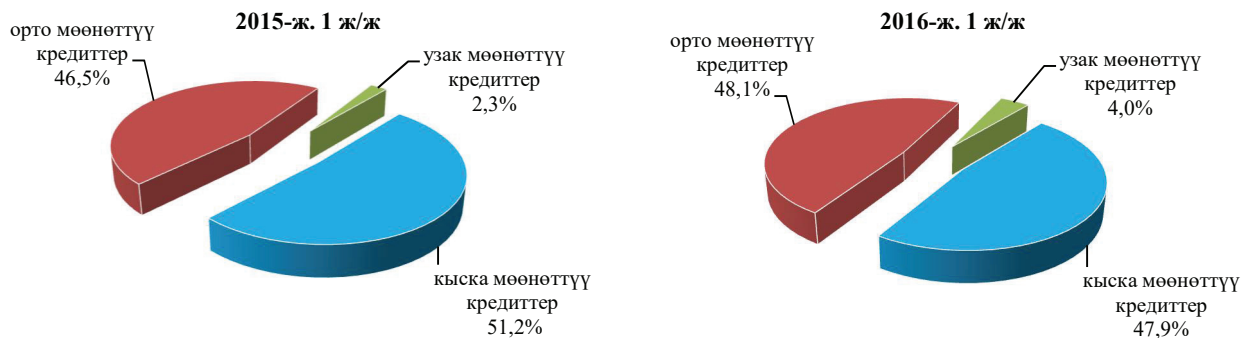
Булагы: Улуттук банк

* РППУну алып салуу менен

Отчеттук мезгил ичинде БФКМдер тарабынан сунушталган кредиттер түзүмүндө төлөө мөөнөтү боюнча айрым бир өзгөрүүлөр жүргөн. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү кредиттик ресурстардын үлүшү көбөйгөндүгү байкалган (3.1.3-график).

³⁰ КСФКны эске албаганда.

3.1.3-график. БФКМдин кредит портфелинин төлөө мөөнөттөрү боюнча түзүмү

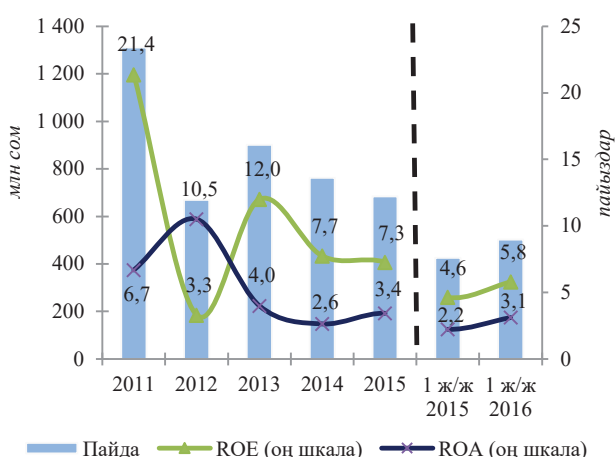
Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: Бир мезгил ичиндеги маалыматтар

Бишкек шаары, ошондой эле Чүй, Ош жана Жалал-Абад областтары БФКМдин кредит портфелинин олуттуу бөлүгү топтоштурулган негизги региондордон болуп саналат (чогуу алгандагы кредит портфелинин 78,7 пайызы), бул республиканын ушул региондорунда иш жигеринин артышына байланыштуу болгон.

Кирешелүүлүк³¹

3.1.4-график. БФКМдин кирешелүүлүк көрсөткүчтөрүнүн динамикасы*

Булагы: Улуттук банк

* КСФКны эске албаганда

2016-жылдын алты айынын жыйынтыгы боюнча БФКМдин таза пайдасы, өткөн жылга салыштырганда 18,0 пайызга жогорулоо менен 501,9 млн сомду түзгөн. Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча ROA кирешелүүлүк көрсөткүчү 0,9 пайыздык пунктка жогорулап, 3,1 пайызды түзгөн, ал эми ROE көрсөткүчү 1,2 пайыздык пунктка жогорулаган жана 5,8 пайызды түзгөн (3.1.4-график).

³¹ ROA жана ROE индикаторы жылдык эсептөөдө берилген.

3.2. Банктык эмес финансы-кредит мекемелерин ишинде орун алышы ыктымал болгон тобокелдиктер

БФКМдин ишиндеги тобокелдиктердин негизги факторлору катары кредит портфелинин сапаты, тармактык жана институционалдык концентрация, ошондой эле БФКМ секторунун тышкы карызынын абалы саналат.

БФКМдин кредит портфелинин сапаты

Кароого алынып жаткан мезгилге карата абал боюнча БФКМдин кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү 8,1 пайызды түзгөн, мында алардын номиналдык көлөмүнүн 51,6 млн сомго же 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 5,7 пайызга бир аз төмөндөөсү байкалган (3.2.1-график).

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча БФКМдердин классификацияланган кредиттер түзүмүндө соодага жана коммерцияга берилген, тейленбеген кредиттердин үлүшүнүн олуттуу (2015-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 2,8 пайыздык пунктка) өскөндүгү катталган. БФКМдердин классификацияланган кредиттеринин жалпы көлөмүндө алардын үлүшү 35,5 пайызды түзгөн (3.2.2-график).

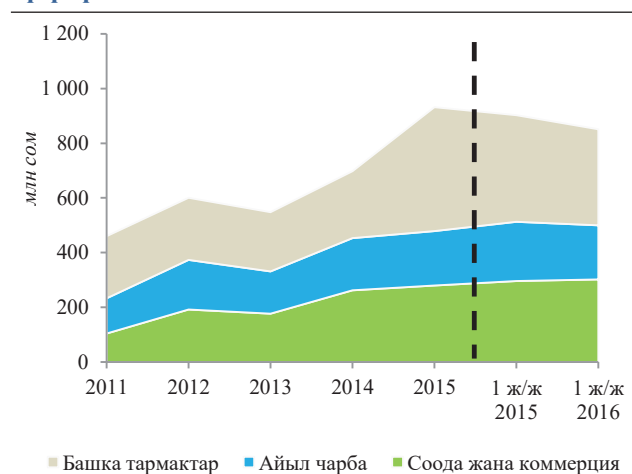
3.2.1-график. БФКМдин кредит портфелинин сапаты

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынан бери маалыматтар “Финка МКК” ЖАКты, 2016-жылдын 1-жарым жылдыгынан тартып “МФК Компаньон” ЖАКты эске алуусуз келтирилген

3.2.2-график. Экономика тармактары боюнча БФКМдин классификацияланган кредиттеринин түзүмү

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынан бери маалыматтар “Финка МКК” ЖАКты, 2016-жылдын 1-жарым жылдыгынан тартып “МФК Компаньон” ЖАКты эске алуусуз келтирилген

Тармактык концентрациялануу

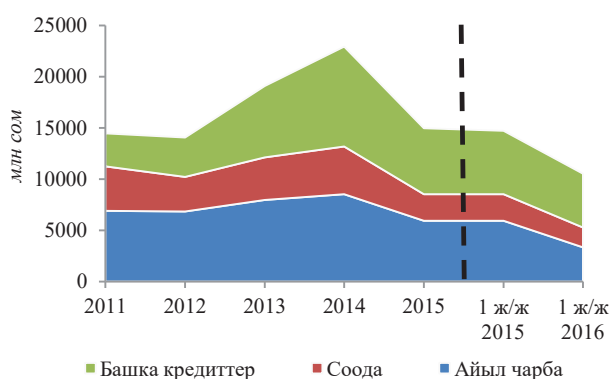
БФКМдин кредит портфели айыл чарбада (БФКМдин кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 31,8 пайызы) жана соодада жана керектөө кредиттеринде (кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 18,4 жана 17,6 пайызы) топтоштурулган (3.2.3-график). Айыл чарбасын кредиттөө жаратылыш-климаттык шарттарга көз карандылыгынан улам, жогорку тобокелдиктер менен коштолгон.

Институционалдык концентрациялануу

2015-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча үч ири БФКМ активдеринин үлүшү 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 15,9 пайыздык пунктка азаюу менен БФКМдин системасынын активдеринин жалпы көлөмүнүн 40,2 пайызын түзгөн (3.2.4-график). Үч ири БФКМдердин үлүшүнүн

кыскарарышы, мурда белгиленгендей эле, “МФК Компаньон финансылык тобу” ЖАКтын “Компаньон Банки” ЖАКка өзгөрүп түзүлүшүнө байланыштуу болгон.

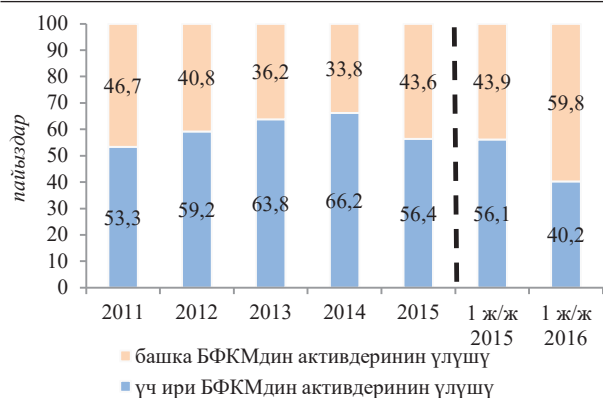
3.2.3-график. БФКМдин кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынан бери маалыматтар “Финка МКК” ЖАКты, 2016-жылдын I-жарым жылдыгынан тартып “МФК Компаньон” ЖАКты эске алуусуз келтирилген

3.2.4-график. БФКМдин активдеринин институционалдык түзүмү

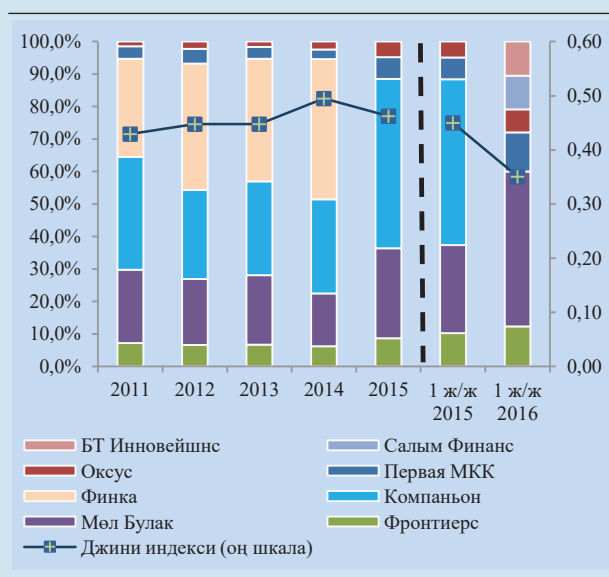
Булагы: Улуттук банк

8-кыстырма. Концентрациялануу индексинин негизинде БФКМ системасынын ишине баа берүү³²

Херфиндаль-Хиришман индекси

БФКМ системасында концентрациялануу тобокелдигин талдап-иликтөө максатында, Херфиндаль-Хиришман индекси³³ эсептелген. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча БФКМ системасы үчүн индекстин мааниси 849,9 пункту түзгөн. Эмпирикалык эрежеге ылайык³⁴ алынган маани БФКМдин активдеринин бир аз концентрацияланышын же микрофинансылык рыноктун төмөн концентрациялануусун көрсөтүп турат.

3.2.5-график. Джини индексинин жана 6 ири БФКМдин активдеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Эскертүү: 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгынан бери маалыматтар “Финка МКК” ЖАКты, 2016-жылдын 1-жарым жылдыгынан тартып “МФК Компаньон” ЖАКты эске алуусуз келтирилген

Джини индекси

БФКМдерде активдердин бирдей ченемде бөлүштүрүлүшүнө баа берүү максатында Джини индекси эсептелинген. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча индекстин мааниси 0,351 түзгөн, бул ири микрофинансылык институттардын арасында активдер тең салмактуу бөлүштүрүлгөндүгүн тастыктап турат. Отчеттук мезгил ичинде концентрациялануу деңгээлинин төмөндөөсү белгиленген (3.2.5-график).

БФКМдин тышкы карызынын абалы

Кароого алынып жаткан мезгилге карата абал боюнча БФКМдин тышкы карызынын көлөмү 22,1 млн АКШ долларын түзгөн. БФКМдин тышкы карызынын институционалдык түзүмүндө олуттуу үлүш эл аралык финансы институттары тарабынан түзүлгөн жана каржылоого алынган алты ири БФКМге туура келет. БФКМдин тышкы карызынын басымдуу бөлүгү чет өлкөлүк коммерциялык финансы-кредиттик мекемелерден алынган кредиттерге (БФКМдин тышкы карызынын жалпы көлөмүнүн 73,2 пайызы), калган бөлүгү – эл аралык финансы институттарынан алынган кредиттерге (БФКМдин тышкы карызынын жалпы көлөмүнүн 26,8 пайызы) туура келет.

2016-жылдын алты айынын жыйынтыгы боюнча ири БФКМдердин тышкы карызы 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 81,5 пайызга азайып, 17,4 млн АКШ долларын түзгөн.

³² Концентрациялануу индекстери 6 ири БФКМдин маалыматтарынын негизинде эсептелген.

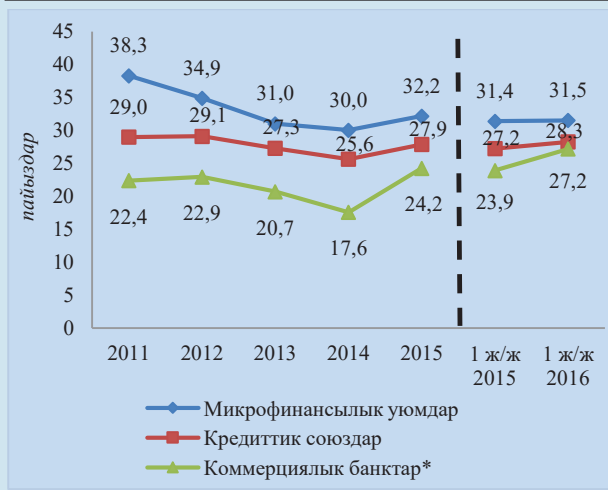
³³ $H = \sum_{i=1}^n (i \text{ үлүшү})^2$

³⁴ Рыноктун концентрациялануу деңгээлин аныктоо үчүн төмөнкүдөй эмпирикалык эрежелер колдонулган:

- индекс 0,1ден (же 1,000) төмөн мааниге ээ – рыноктун бир аз концентрацияланышы,
- индекс 0,1ден 0,18ге (же 1,000ден 1,800ге) чейинки мааниге ээ – рыноктун орточо концентрацияланышы,
- индекс 0,18ден (же 1,800) жогору мааниге ээ – рыноктун жогорку деңгээлде концентрацияланышы.

9-кыстырма. БФКМдин кредиттеринин пайыздык чендерине, өздүк наркына жана кирешелүүлүгүнө баяндама

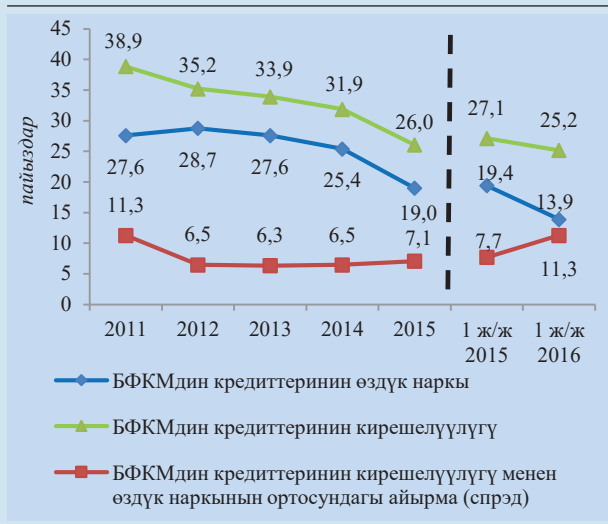
3.2.6-график. БФКМдин кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин динамикасы*

Булагы: Улуттук банк

* улуттук валютадагы пайыздык чендер

3.2.7-график. БФКМдин кредиттик ресурстарынын өздүк наркынын жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

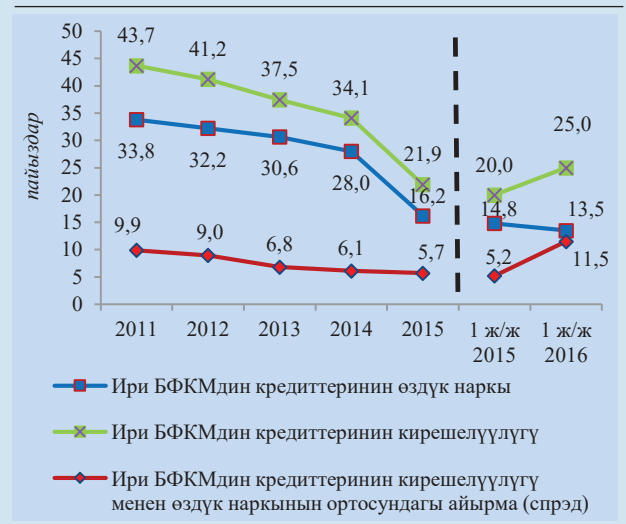
Булагы: Улуттук банк

Отчеттук мезгил ичинде БФКМдин кредиттери боюнча пайыздык чендердин жогорулоо тенденциясы байкалган. Микрофинансылык уюмдардын орточо салмактанып алынган пайыздык чендери 0,1 пайыздык пунктка, ал эми кредиттик союздардыкы – 1,1 пайыздык пунктка жогорулаган (3.2.6-график).

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча БФКМдин кредиттик ресурстарынын өздүк наркы 5,5 пайыздык пунктка төмөндөгөн, буга 6 ири БФКМдин кредиттеринин өздүк наркынын 1,3 пайыздык пунктка төмөндөшү өбөлгө түзгөн (3.2.7 жана 3.2.8-графиктер).

Мында, ири БФКМ кредиттеринин өздүк наркы бүтүндөй БФКМ системасынын кредиттеринин орточо өздүк наркынан төмөн болгон.

3.2.8-график. Ири БФКМдин кредиттик ресурстарынын өздүк наркынын жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Жалпысынан алганда БФКМ кредиттеринин кирешелүүлүгүнүн төмөндөшү³⁶ белгиленген (3.2.7 жана 3.2.8-графиктер), бул БФКМдердин пайыздык кирешелеринин төмөндөө арымы кредит портфелинин орточо жылдык төмөндөө арымынан озгондугу менен шартталган.

³⁵ Кредиттердин өздүк наркы же чыгым тартпоо чеги = (Дүң чыгашалар – Кредиттик эмес чыгашалар)/Орточо жылдык кредит портфели.

³⁶ Кредиттердин кирешелүүлүгү пайыздык кирешелердин орточо жылдык кредит портфелине карата катышы катары эсептелет.

3.3. БФКМ системасын стресс-тестирлөө

БФКМдин кредиттик тобокелдигин стресс-тестирлөө

Кредит портфелинин сапатынын начарлоосу бүтүндөй БФКМ системасына таасири эсептеле турган, стресс-тестирлөө жүргүзүлгөн.

Стресс-тестирлөө жүргүзүүдө төмөнкү үч сценарий кароого алынган:

1-сценарий: кредиттердин 50 пайызынын бир категориядан экинчисине өтүшү;

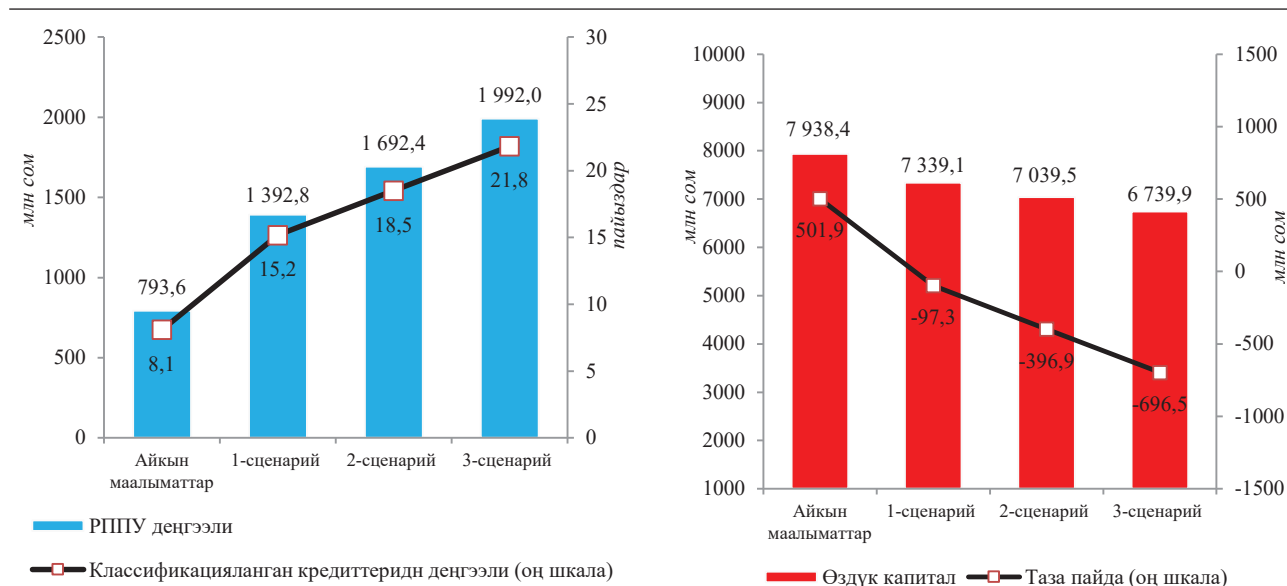
2-сценарий: кредиттердин 75 пайызынын бир категориядан экинчисине өтүшү;

3-сценарий: кредиттердин 100 пайызынын бир категориядан экинчисине өтүшү.

Мында, кредиттердин бир категориядан экинчисине өтүшү төмөнкү категориялар боюнча бир калыпта жүрөт: “стандарттык”, “байкоо алдындагы”, “субстандарттык”, “шектүү” жана “жоготуулар”.

Стресс-тестирлөөнү жүргүзүүдө БФКМдин кредит портфелиндеги РППУнун³⁷ үлүшү тандалып алынган сценарийге жараша 75,5 пайыздан 151,0 пайызга чейин жогорулап турган (3.3.1-график).

3.3.1-график. Кредиттик тобокелдикти стресс-тестирлөөнүн 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча натыйжалары

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Мында белгилей кетүүчү нерсе, кредит портфелинин сапатынын начарлоосу БФКМдин өздүк капиталынын жана таза пайдасынын бара-бара төмөндөшүнө алып келет. Биринчи сценарий ишке ашырылган учурда, БФКМ сектору рентабелдүү эмес болуп, 97,3 млн сом өлчөмүндө чыгым тарта баштайт. Экинчи жана үчүнчү сценарийлерди ишке ашыруунун натыйжасында, чыгымдар тиешелүүлүгүнө жараша 396,9 млн сомго жана 696,5 млн сомго чейин көбөйүшү мүмкүн (3.3.1-график).

³⁷ Микрофинансылык уюмдар активдин суммасынын пайыздык катышында көрсөтүлгөн чегерүүлөрдүн төмөнкү өлчөмдөрүн жүргүзүү менен классификациялоонун тиешелүү категориялары үчүн жалпы жана атайы РППУну түзүшөт:

- стандарттык – 0%дан 5%га чейин
- байкоого алынган активдер – 10%
- субстандарттык – 25%
- шектүү – 50%
- жоготуулар – 100%

3.3.1-таблица. Кредиттик тобокелдикти стресс-тестирлөөнүн натыйжалары, пайыздар

	БФКМдердин кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү
1-сценарий: кредиттердин 50% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	15,2
2-сценарий: кредиттердин 75% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	18,5
3-сценарий: кредиттердин 100% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	21,8

Булагы: Улуттук банк, Улуттук банктын эсептөөлөрү

БФКМдердин кредит портфелинде проблемалуу кредиттер үлүшүнүн 7,1 пайыздык пунктка, 15,2 пайыз деңгээлге чейин көбөйүшү, биринчи сценарийди ишке ашыруунун натыйжасынан болушу мүмкүн. Экинчи сценарий жүзөгө ашырылган учурда проблемалуу кредиттер 10,4 пайыздык пунктка, 18,5 пайыз деңгээлге чейин, ал эми үчүнчү сценарийди жүзөгө ашырууда – 13,7 пайыздык пунктка көбөйүп, 21,8 пайыз деңгээлге чейин жетет.

БФКМдердин кредиттик тобокелдигин эконометрикалык моделдин негизинде стресс-тестирлөө

Мындай стресс-тестирлөө эконометрикалык моделдин негизинде ишке ашырылган, ал БФКМдердин классификацияланган кредиттеринин макроэкономикалык факторлордон көз карандылыгын мүнөздөйт.

3.3.2–график. БФКМдин проблемалуу кредиттеринин өзгөрүү динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Макроэкономикалык таасирдин БФКМдердин классификацияланган кредиттер үлүшүнүн динамикасына таасирине баа берүү максатында, төмөнкү сценарий каралган:

– ИДӨнүн өсүш арымынын 10 пайызга кыскарышы.

Бул сценарийди ишке ашырууда кредит портфелиндеги проблемалуу кредиттердин үлүшү 1,2 пайыздык пунктка, 9,3 пайыз деңгээлге чейин өсүшү мүмкүн.

IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ

Отчеттук мезгил ичинде кабыл алынган маанилүү төлөм системаларында финансылык жана операциялык тобокелдиктерди минималдаштырууга багытталган чаралар топтому төлөм инфраструктурасынын ишин контролдоо аркылуу системанын иш үзгүлтүксүздүгүнүн камсыз кылынышы орун алышы ыктымал болгон тобокелдиктердин финансылык сектордун туруктуулугуна таасирин минималдаштырууга өбөлгө түзгөн.

Жалпысынан, системалуу мааниге ээ төлөм системаларында финансылык тобокелдик деңгээли минималдуу болуп, катышуучулардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсептеринде ликвиддүүлүктүн жетиштүү деңгээлде сакталып турушу менен шартталган.

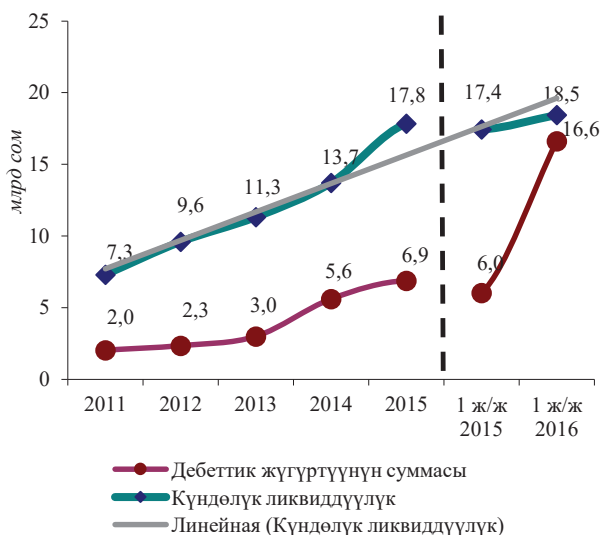
Өлкөнүн финансы секторунун туруктуу ишин аныктаган негизги факторлордун бири катары натыйжалуу жана үзгүлтүксүз төлөм системасы саналат.

2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында төлөм системасынын төмөнкү компоненттери иштеп турган:

1. Улуттук банктын ири төлөмдөр системасы – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ).
2. Чекене төлөмдөр системасы: Майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (ПКС), төлөм карттары менен эсептешүүлөр системасы, акча которуулар системасы.
3. Финансылык билдирүүлөр менен алмашуу үчүн инфраструктура (SWIFT жамааттык пайдалануу түйүнү, Банктар аралык коммуникациялык түйүнү).

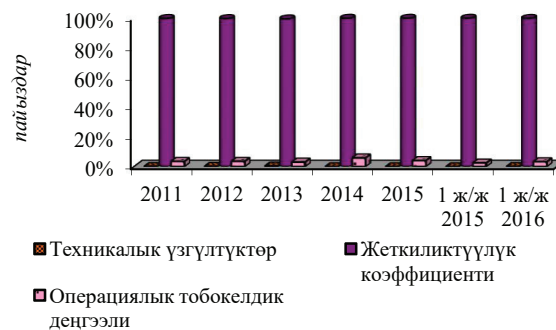
2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы штаттык режимде иштеп турган. Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасындагы финансылык тобокелдиктер деңгээли катышуучулардын эсептериндеги ликвиддүү каражаттардын системадагы жүгүртүүгө карата жогорку деңгээлде сакталып турушу эсебинен төмөн деңгээлде катталган (ликвиддүүлүк коэффициенти – 1,1, ал эми жүгүртүү коэффициенти – 0,9 түзгөн). Катышуучулардын орточо күндүк ликвиддүү каражаттарынын көлөмү 2015-жылдын ушундай эле көрсөткүчүнө салыштырганда, 5,8 пайызга өсүү менен 18,5 млрд сомду түзгөн.

4.1-график. ГСРРВда төлөмдөрдүн жана ликвиддүүлүк көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

Булагы: Улуттук банктын эсептөөлөрү

4.2-график. ГСРРВдагы жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2011	2012	2013	2014	2015	1 ж/ж 2015	1 ж/ж 2016
Техникалык үзгүлтүктөр	0,1%	0,2%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Жеткиликтүүлүк коэффициенти	99,9%	99,8%	99,6%	100,0%	100,0%	100,0%	99,9%
Операциялык тобокелдик деңгээли	3,6%	3,6%	3,1%	5,9%	4,1%	2,5%	3,4%

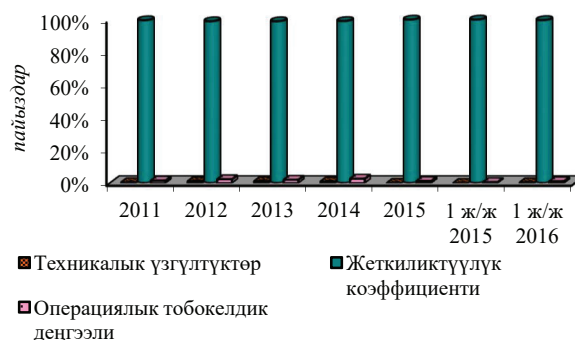
Булагы: Улуттук банктын эсептөөлөрү

Отчеттук мезгилде жүгүртүү коэффициенти 0,9 пайыздык пункту түзгөн, бул 2015-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 3 эсеге көп. Бул Автоматташтырылган соода системасында (АТС) транзакциялардын өсүшүнө байланыштуу болгон (АТСте төлөмдөрдүн үлүшү Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасында төлөмдөрдүн жалпы көлөмүндө 82,9 пайызды түзгөн).

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде жүргүзүлгөн мониторингдин натыйжалары көрсөткөндөй, системанын жеткиликтүүлүк деңгээли жогору бойдон калган жана 99,9 пайызды түзгөн, ал эми операциялык тобокелдик деңгээли системанын иш регламентинин узартылышына жана электр энергиясынын үзгүлтүккө учурашына байланыштуу 3,4 пайызды түзгөн (4.2-график).

Отчеттук мезгил ичинде **пакеттик клиринг системасынын ишинде** финансылык тобокелдиктердин деңгээли да төмөн болгон. Катышуучулар тарабынан дебеттик таза позициянын ордун жабууга каралган кам зарыл деңгээлден 4 эсеге жогору болгон. Пакеттик клиринг системасынын ишине жүргүзүлгөн мониторингдин натыйжалары боюнча, отчеттук мезгил ичинде системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү жогору бойдон калган жана 99,7 пайызды түзгөн (2015-жылдын тиешелүү мезгилинде 100,0 пайыз), мында катышуучулардын суроо-талабы боюнча иш регламентинин узартылгандыгына жана электр энергиясынын үзгүлтүккө учурашына байланыштуу операциялык тобокелдик деңгээли 1,0 пайызды түзгөн (4.3-график).

4.3-график. ПКСте жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2011	2012	2013	2014	2015	1 ж/ж 2015	1 ж/ж 2016
Техникалык үзгүлтүктөр	0,4%	1,0%	1,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,3%
Жеткиликтүүлүк коэффициенти	99,6%	99,0%	99,0%	99,1%	100,0%	100,0%	99,7%
Операциялык тобокелдик деңгээли	1,5%	2,3%	2,0%	2,6%	1,2%	0,5%	1,0%

Булагы: Улуттук банктын эсептөөлөрү

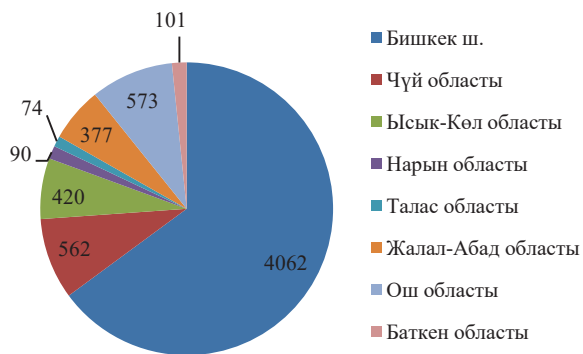
Банктык төлөм карттар менен эсептешүүлөр системасы. 2016-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында улуттук Элкарт төлөм картты жана 5 эл аралык карттар системасы иш алып барган.

Коммерциялык банктар тарабынан банктык төлөм карттарды пайдалануу менен ар кандай кошумча кызматтар сунушталууда. Бирок, бир катар себептерден (калктын финансылык деңгээлинин анчалык жогору эместиги, банктардын маркетинг ишинин чабалдыгы, банктардын өз кардарларына карттарды пайдалануу менен сунушталуучу кызматтар жана банктык продукттар тууралуу демилгенин жана маалымат берүүлөрдүн жеткиликсиз болушу, региондордун аралыкта орнотулган жабдуулар менен начар камсыз болушу, инфраструктуранын өзүн-өзү актай албастыгы) улам, республикада банктык төлөм карттарынын жайылтылышы деңгээли төмөн бойдон калууда.

Ошол эле мезгилде, эмитирленген төлөм карттарынын санынын көбөйүүсүнүн алгылыктуу тенденциясы байкалган. Алсак, кароого алынып жаткан мезгилге карата абал боюнча жүгүртүүдөгү төлөм карттарынын жалпы саны 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 1 354,5 миң даананы түзгөн жана 29,5 пайызга көбөйгөн.

Иштеп турган терминалдардын жана банкоматтардын жалпы саны 1 213 банкоматты жана 6 259 терминалды түзгөн, булар республиканын бардык аймагында орнотулган (4.4 жана 4.5-графиктер). Өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда банкоматтар 16,5 пайызга, терминалдар 18,9 пайызга өскөн. Аралыкта орнотулган түзүлүштөрдүн негизги үлүшү Бишкек шаарына туура келет.

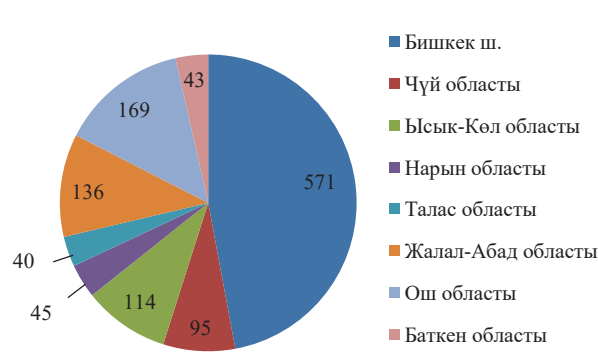
4.4-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата POS-терминалдардын саны

Булагы: Улуттук банк

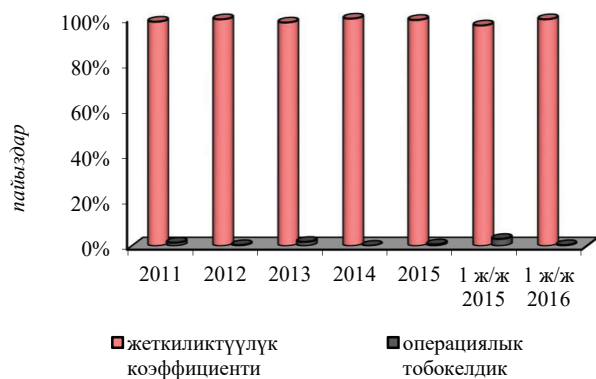
Отчеттук мезгилде *Элкарт улуттук системасы аркылуу 23 коммерциялык банк иши алып барган*. 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде жүргүзүлгөн мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн натыйжасы боюнча системанын жеткиликтүүлүк коэффициенти 99,6 пайыз, ал эми системадагы техникалык үзгүлтүктөрдү эске алуу менен операциялык тобокелдиктер деңгээли 0,4 пайыз (4.6-график) чегинде катталган.

4.5-график. 2016-жылдын 30-июнуна карата банкоматтардын саны

Булагы: Улуттук банк

4.6-график. ББПда жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2011	2012	2013	2014	2015	1 ж/ж 2015	1 ж/ж 2016
Жеткиликтүүлүк коэффициенти	98,5%	99,6%	98,2%	99,9%	99,3%	96,9%	99,6%
Операциялык тобокелдик	1,5%	0,4%	1,8%	0,1%	0,7%	3,1%	0,4%

Булагы: Улуттук банктын эсептөөлөрү

2016-жылдын кароого алынып жаткан мезгили ичинде эсеп ачуусуз эле эл аралык акча которууларды алуу жана жөнөтүү коммерциялык банктарда 14 эл аралык акча которуу системалары аркылуу жүзөгө ашырылган (4.1-таблица).

4.1-таблица. Агымдардын эл аралык акча которуулар системаларынын ортосунда бөлүштүрүлүшү

Системанын аталышы	Кириш		Чыгыш	
	Жалпы сандан үлүшү, %	Жалпы көлөмдөн үлүшү, %	Жалпы сандан үлүшү, %	Жалпы көлөмдөн үлүшү, %
Золотая Корона	67,2%	64,1%	88,4%	86,0%
Юнистрим	15,0%	18,7%	4,9%	6,7%
Вестерн Юнион	3,8%	5,2%	3,3%	3,0%
Лидер	8,4%	4,2%	0,2%	0,1%
CONTACT	2,9%	3,1%	1,3%	2,2%
Money Gram	1,1%	2,0%	1,3%	1,6%
Салам	1,0%	1,7%	0,02%	0,1%
Жана башкалар	0,6%	1,0%	0,6%	0,3%
Бардыгы болуп	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Булагы: Улуттук банктын эсептөөлөрү

Локалдык акча которуулар боюнча учурда акча которуулардын төрт локалдык системасынын ортосунда салыштырмалуу бирдей бөлүштүрүлүшү сакталууда, Кыргызстан банктары булардын оператору болуп саналат.

2016-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча кирген которуулардын жалпы саны 40,9 млрд сом суммасында 1 млн 595 миң локалдык которууну түзгөн (4.2-таблица).

4.2-таблица. Агымдардын локалдуу акча которуулар системаларынын ортосунда бөлүштүрүлүшү

Системанын аталышы	Жалпы сандан үлүшү, %	Жалпы көлөмдөн үлүшү, %
Береке		
Эко-Перевод	13,8%	18,4%
Транзит	10,9%	10,3%
Кыргызтрансфер	12,9%	7,9%
Аргымак	12,3%	7,9%
Бакай Трансфер	5,6%	5,4%
Аманат	3,6%	4,1%
Беркут	4,9%	3,6%
Азия Экспресс	2,6%	2,4%
MoneyStream	1,0%	1,5%
Ылдам	3,0%	1,2%
Биздин Компаньон	1,8%	0,9%
Capital Transfer	0,2%	0,4%
Тулпар	0,6%	0,4%
Народный перевод	0,2%	0,1%
Бардыгы болуп	100,0%	100,0%

Булагы: Улуттук банктын эсептөөлөрү

Отчеттук мезгил ичинде **чек ара аркылуу өтүүчү төлөмдөрдү/каторууларды** жөнөтүү жана алуу үчүн 6 канал иштөөдө. Бирок финансылык билдирүүлөрдүн негизги агымы SWIFT (кириш жана чыгыш төлөмдөрдүн орточо мааниси жалпы санынын 95,4 пайызын жана чек ара аркылуу өтүүчү төлөмдөрдүн жалпы көлөмүнүн 84,7 пайызын түзөт) телекоммуникациялык түйүнгө туура келет.

Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын ишине жүргүзүлгөн мониторингдин натыйжалары боюнча 2016-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде бардык маанилүү төлөм системалары штаттык режимде иштешкен жана эч кандай системалуу тобокелдик келип чыккан эмес.

V. ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ

Отчеттук мезгил ичинде финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салган ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүнүн алкагында, финансы-кредит мекемелеринин ишинде келип чыгышы мүмкүн болгон тобокелдиктерди төмөндөтүү, финансы рыногунун жаңы субъекттеринин ишин жөнгө салуу, ошондой эле ченемдик укуктук актыларды Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына киргизилген өзгөртүүлөргө ылайык келтирүү маселелерине өзгөчө көңүл бурулган.

Банк ишин лицензиялоо

Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 30-мартындагы №15/2 токтому менен “Банк ишин лицензиялоо жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген. Өзгөртүүлөрдө жана толуктоолордо банктын кызмат адамдарына, атап айтканда банктардын Директорлор кеңешинин жана Аудит боюнча комитетинин мүчөлөрүнө карата талаптар каралган. Аудитордук уюмда ишти банктын ички аудит кызматынын жетекчиси жана башкы бухгалтер кызмат орду менен айкалышта иштөө мүмкүнчүлүгү жокко чыгарылган. Мындан тышкары, киргизилген оңдоолордо банктардын өкүлчүлүгүн ачуу, банктык лицензияларды берүү, кайра тариздөө тартиби жана шарттары каралган, ошондой эле микрокредиттик компанияны банкка өзгөртүү мүмкүнчүлүгү жокко чыгарылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 2015-жылдын 10-декабрындагы №90-VI “Улуттук валюта курсун турукташтыруу жана Кыргыз Республикасынын экономикасын доллардан арылтуу чаралары жөнүндө” токтомун аткаруу максатында, бул ченемдик укуктук актыга Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 29-июнундагы №27/2 токтому менен толуктоолор киргизилген. Бул толуктоолор, банктарга лицензия берүүдө республика аймактарында банктык терминалдарды жана POS-терминалдарды орнотууга, банктык төлөм карттарын кабыл алуу жана тейлөө боюнча банкоматтар жана терминалдар түйүнүн кеңейтүүгө тиешелүү шарттарга карата талаптар күчөтүлгөн. Мындан тышкары, банктарды “Элкарт” улуттук төлөм системасына туташтыруу ченеми киргизилген.

Банк ишинде тобокелдиктерди жөнгө салуу

Кардарларга чет өлкө валютасында ипотекалык жана керектөө кредиттерин берүүдө валюта тобокелдиги менен шартталган кредит тобокелдигин төмөндөтүү, ошондой эле экономиканын долларлашуу деңгээлин кыскартуу максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 10-февралындагы №7/3 токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

Бул өзгөртүүлөргө жана толуктоолорго ылайык, күбөлүктүн же патенттин негизинде ишкердикти жүзөгө ашырган адамдарды жана эмгек акы долбоорунун алкагында төлөм карттары боюнча овердрафттарды эске албаганда, банктарга, микрофинансылык уюмдарга жана кредиттик союздарга чет өлкө валютасындагы керектөө жана ипотекалык кредиттерди карыз алуучулардан болушкан жеке адамдарга берүүгө тыюу салынат.

Мындан тышкары, оңдоолордо ошондой эле кардардын финансылык отчетуна, кредитти төлөө тартибине, үчүнчү жактардын чыгашаларына, 40 жана андан көп пайызы жүгүртүүдөгү товар менен камсыздалган кредиттерге мониторинг жүргүзүү мезгил аралыгына, ошондой эле кредиттерди кайталап реструктуризациялоого тиешелүү өзгөртүүлөр каралган.

Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 27-апрелиндеги №19/6 токтому менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камга тиешелүү чегерүүлөргө, ошондой эле банктардын капитал шайкештигин аныктоого тиешелүү өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген. Бул токтомго ылайык, банктарга карата “реструктуризацияланган кредиттер”

түшүгүнөн, мындай которуу карыз алуучунун финансылык абалы начарлашына байланыштуу кредит валютасын чет өлкө валютасынан улуттук валютага которулган кредиттер алынып салынган.

Мындан тышкары, жогоруда белгиленген токтом коммерциялык банктарга “капитал буфери” көрсөткүчүнүн маанисине карабастан, бөлүштүрүлбөгөн пайданын эсебинен уставдык капиталды көбөйтүүгө мүмкүндүк берет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана финансы-кредит мекемелеринин иш үзгүлтүксүздүгүн жана натыйжалуулугун камсыз кылуу, ошондой эле банктардын жана финансы-кредит мекемелеринин маалымат коопсуздугуна коркунуч жараткан, келип чыгышы мүмкүн болгон үзгүлтүктөрдү натыйжалуу жөнгө салуу механизмдерин колдонууга киргизүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 25-майындагы №20/6 токтому менен “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензияланган банктардын жана финансы-кредит мекемелеринин тышкы аудитине карата минималдуу талаптар жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген.

Бул өзгөртүүлөрдө жана толуктоолордо, банктын маалымат технологияларынын жана маалымат коопсуздугунун Улуттук банк тарабынан жана банктын ички документтеринде белгиленген талаптарга ылайык келүүсүнө талдап-иликтөөлөрдү жана баа берүүнү жүргүзүү максатында, коммерциялык банктарда жана финансы-кредит мекемелеринде маалымат системасына тышкы аудитти үч жылда бир жолу жүргүзүү каралган.

Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 15-июнундагы №25/1 токтому менен “Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр киргизилген. Бул өзгөртүүлөр, коммерциялык банктардын 15 ири каржылоо булактары, пайыздык чендер, башка мүлк жөнүндө маалыматты, ошондой эле мамлекеттик ишканалардын, мамлекеттик бийлик органдарынын эсептериндеги, корреспонденттик эсептердеги чет өлкө валютасындагы акча каражаттар калдыгы боюнча маалыматты натыйжалуу сунуштоосун жогорулатуу максатында киргизилген.

Ченемдик укуктук актыларды мыйзамдарга дал келтирүү

Кыргыз Республикасынын 2016-жылдын 10-февралындагы №7/2 “Кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүү жөнүндө” мыйзамга ылайык кетируу максатында, Улуттук банктын 27 ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген. Бул өзгөртүүлөрдүн жана толуктоолордун алкагында “Кыргыз Республикасында накт чет өлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүргүзүү тартиби жөнүндө” жобонун алмашуу бюролорунун отчеттордун сапатын жогорулатууга жана Улуттук банкка сунуштоосун тездетүүгө тиешелүү бөлүктөрүнө өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

Мындан тышкары, кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүү максатында, адистештирилген финансы-кредит мекемелеринин ишине карата ички контролдукту уюштурууга, ошондой эле накт чет өлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүзөгө ашырууга жана Улуттук банкка отчетторду сунуштоого тиешелүү талаптар белгиленген.

Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына дал келтирүүнүн алкагында, ошондой эле коммерциялык банктардын ишинин туруктуулугун колдоо чараларын иштеп чыгуу максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 11-апрелиндеги №17/3 токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына толуктоолор жана өзгөртүүлөр киргизилген.

Алсак, Банктык мыйзамдар чөйрөсүндө административдик укук бузуулар жөнүндө иштерди кароо жөнүндө нускоону административдик мыйзамдарга ылайык келтирүү үчүн ага техникалык мүнөздөгү толуктоолор киргизилген. Коммерциялык банктарга тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүктү андан ары колдонууга киргизүү максатында Жеринде барып инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүү жөнүндө нускоого толуктоолор жана өзгөртүүлөр киргизилген.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салуу

Адистештирилген финансы-кредит мекемелерин лицензиялоого тиешелүү маселелерди жөнгө салган Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын өркүндөтүүнүн алкагында Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 16-мартындагы №12/3 токтому менен “Адистештирилген финансы-кредит мекемелерин лицензиялоо жөнүндө” жобо бекитилген.

Адистештирилген финансы-кредит мекемелеринин мыйзам талаптарына жана Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларына ылайык келген туруктуу ишин камсыз кылуу үчүн Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 16-мартындагы №12/4 токтому менен Адистештирилген финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салган эрежелер бекитилген.

Эрежелерде чет өлкө валютасын алмаштырууну жүзөгө ашырган адистештирилген финансы-кредит мекемелери милдеттүү түрдө аткарууга тийиш болгон экономикалык ченемдер, талаптар жана чектөөлөр, Улуттук банкка регулятивдик жана башка отчетторду сунуштоо тартиби жана мөөнөтү жөнүндө талаптар, ошондой эле адистештирилген финансы-кредит мекемелерине карата колдонулуучу эскертүү чаралары жана санкциялар белгиленген. Белгиленген талаптар адистештирилген финансы-кредит мекемелеринин туруктуу ишин камсыз кылууга, ошондой эле алардын ишинде тобокелдик деңгээлин кыскартууга өбөлгө түзөт.

Микрофинансылык уюмдардын жана кредиттик союздардын ишин контролдоо сапатын жогорулатуу максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 20-январындагы №4/5 токтому менен микрокредиттик компаниялардын жана агенттиктердин, микрофинансылык компаниялардын жана кредиттик союздардын Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчету жөнүндө жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

Улуттук банк Башкармасынын бул токтомунун алкагында мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчет тиешелүү статьялар, бөлүкчөлөр жана бөлүктөр менен толукталган:

- курстук айырмадан, факторингдик операциялардан, ошондой эле инвестициялардан кирешелер/чыгашалар;
- агенттик келишим боюнча алынган киреше;
- реструктуризацияланган кредиттер;
- валюталык операциялар;
- уюштуруучулардан (акционерлерден) карызга алынган каражаттар;
- баланстан тышкаркы милдеттенмелер;
- башка активдерди жана милдеттенмелерди чечмелөө;
- ийкемдүүлүгүнө талдап-иликтөөлөр;
- пайыздык чендердин өзгөрүүсүнө карата активдер жана милдеттенмелер.

Мындан тышкары, кагышуучулардан депозиттерди тартуу менен иш алып барган кредиттик союздардын ликвиддүүлүк ченемин (Н5-2) эсептөө үчүн сактык пай алуу шарттары кайра каралып чыккан.

Микрофинансылык уюмдардын ишине талаптагыдай көзөмөлдүк жүргүзүү үчүн Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 20-январындагы №4/6 токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген. Бул өзгөртүүлөр жана толуктоолорго ылайык микрофинансылык уюмдарга карата юридикалык жактардан жана акционерлерден жеке адамдардан каражаттарды карызга алуу жагында талаптар белгиленген. Ошондой эле, микрокредиттердин өлчөмү жогорулатылган жана дүң кредиттер, дүң микрофинансылык уюмдарга аныктама берилген.

Микрокредиттик агенттиктерди андан ары өнүктүрүүнүн жана орто, чакан бизнеске колдоо көрсөтүүнүн алкагында Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 11-апрелиндеги №17/2 токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына, анын ичинде Кыргыз Республикасынын аймагында микрофинансылык уюмдардын ишин жөнгө салуу эрежелерине микрокредиттик агенттик тарабынан берилген микрокредит өлчөмүн жогорулатууга тиешелүү өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген.

Микрофинансылык компаниялардын, микрокредиттик компаниялардын, микрокредиттик

агенттиктердин жана кредиттик союздардын Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчет формасын толтуруу тартибин түшүндүрүү максатында, Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин 2016-жылдын 9-июнундагы №24/1 токтому менен аталган банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетту толтуруу боюнча усулдук көрсөтмөлөрдүн жаңы редакциялары бекитилген.

Ислам каржылоо принциптери

“Ислам терезесине” ээ микрофинансылык уюмдардын ишине мезгил-мезгили менен талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү максатында Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 15-июнундагы №25/2 токтому менен “Микрокредиттик компаниянын/микрокредиттик агенттиктин мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчету жөнүндө” жана “Микрофинансылык компаниянын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчету жөнүндө” жоболорго өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген.

Мындан тышкары, “Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырган микрокредиттик компаниялардын жана микрокредиттик агенттиктердин мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчету жөнүндө”, “Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырган микрофинансылык компаниялардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчету жөнүндө” жоболоруна бир катар техникалык мүнөздөгү өзгөртүүлөр киргизилген. Алсак, микрофинансылык уюмдардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчеттору таблицалар менен толукталган, анда “ислам терезесине” ээ микрофинансылык уюмдар тарабынан сунушталган маалыматты кеңейтүү максатында, операциялар боюнча маалымат чагылдырылат.

Кыргыз Республикасынын финансылык туруктуулук көрсөткүчтөрү

(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015	1 ж/ж 2015	1 ж/ж 2016
Банк сектору							
Капиталдын жеткиликтүүлүк көрсөткүчтөрү							
Тобокелдик боюнча салмактанып алынган, активдерге карата нормативдик капитал	30,3	28,3	24,5	21,8	22,4	20,9	24,5
Тобокелдик боюнча салмактанып алынган, активдерге карата биринчи деңгээлдеги капитал	24,6	22,3	19,5	16,4	18,1	17,6	21,7
Чогуу алгандагы активдерге карата өздүк капитал	21,6	19,7	17,0	16,2	15,6	15,7	16,5
Классификацияланган кредиттердин өздүк капиталга карата катышы	21,9	16,8	6,5	6,6	11,3	8,9	12,9
Чогуу алгандагы милдеттенмелерге карата өздүк капитал	27,6	24,4	20,7	19,5	18,6	18,7	19,9
Активдердин сапаты							
Классификацияланган кредиттердин кредит портфелине карата катышы	10,2	7,2	5,5	4,5	7,1	5,2	9,0
Кредит портфелине карата РППУ	6,3	4,7	3,3	2,6	3,8	2,8	4,9
Классификацияланган кредиттерге карата РППУ	61,6	64,9	59,6	58,8	53,3	54,0	54,7
Валюталык насыялардын кредит портфелине карата катышы	55,2	53,7	53,6	57,6	55,1	52,6	44,2
Рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрү							
ROA	3,0	3,0	2,8	2,6	1,5	1,6	0,0
ROE	17,7	18,5	18,0	18,7	10,8	11,5	0,1
Дүң кирешеге карата пайыздык маржа	45,0	44,7	57,3	58,6	47,6	53,4	35,6
Депозиттер жана кредиттер боюнча маалымдама чендердин ортосундагы спрэд	9,4	8,0	7,7	7,9	7,1	7,8	6,1
Ликвиддүүлүк көрсөткүчтөрү							
Жогорку ликвиддүү активдердин чогуу алгандагы активдерге карата катышы	35,0	36,8	33,2	28,3	31,9	26,9	33,9
Жогорку ликвиддүү активдердин кыска мөөнөттүү милдеттенмелерге карата катышы	74,9	80,0	69,9	65,0	77,8	64,5	79,9
Рынок тобокелдигине карата көз карандылык							
Таза ачык валюта позициясынын өздүк капиталга карата катышы	4,1	2,4	5,6	8,3	-2,1	1,0	0,5
Башка финансылык корпорациялар*							
Активдердин финансы секторунун чогуу алгандагы активдерине карата катышы	23,0	18,7	17,2	17,1	9,9	10,6	6,9
Активдердин ИДӨгө карата катышы	7,1	6,6	6,7	8,0	4,7	4,6	3,1
Корпоративдик сектор (орто жана ири ишканалар)							
Активдердин рентабелдүүлүгү (ROA)	5,9	6,7	5,5	-0,3	-5,8	маалымат жок	маалымат жок
Капиталдын рентабелдүүлүгү (ROE)	12,7	16,3	16,4	-1,2	-25,6	маалымат жок	маалымат жок
Чогуу алгандагы милдеттенмелердин өздүк капиталга карата катышы (левераж)**	2,1	2,1	2,1	3,0	4,0	маалымат жок	маалымат жок
Күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти	1,4	1,4	1,3	1,2	0,8	маалымат жок	маалымат жок
Үй чарба сектору							
Үй чарба карызынын ИДӨгө карата катышы	8,5	9,1	13,4	18,1	18,3	18,4	16,7
Үй чарба карызынын колдо болгон кирешеге карата катышы	13,2	13,4	21,8	27,3	27,8	28,2	25,1

Булагы: Улуттук банк, КР УСК. Эсептөөлөр: Улуттук банк

* башка финансылык корпорациялар БФКМдерди түшүндүрөт

** корпоративдик сектордун өздүк капиталы "Центерра ГолдИнк." компаниясынын акцияларын эске алуусуз берилген

ГЛОССАРИЙ ЖАНА КЫСКАРТУУЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

Банктык аманат (депозит) – бул, финансы-кредит мекемеси тарабынан башка жак менен түзүлгөн келишим боюнча кайтарымдуулук, төлөөгө жөндөмдүүлүк, мөөнөттүүлүк шарттарында кабыл алынган акча каражаттардын суммасы. Аманаттар мөөнөттүү жана талап боюнча төлөнүүчү болуп бөлүнөт. Талап боюнча төлөнүүчү аманаттар сактоо мөөнөтүн көрсөтүүсүз, ал эми мөөнөттүү аманаттар – белгилүү бир мөөнөткө салынат

Банктык кредиттер – бул, банк тарабынан белгилүү бир мөөнөткө кайтарымдуулук жана кредиттик пайызды төлөөгө жөндөмдүүлүк шарттарында берилген акча каражаттар.

Валюта рыногу – чет өлкө валютасын сатып алуу-сатуу боюнча операциялар ишке ашырылган рынок. Экономикалык мазмуну боюнча – бул акча рыногунун сектору, анда валюта сыяктуу өзгөчө товарга суроо-талап менен сунуш тең салмактанып турат. Өз багыты жана уюштуруу түзүмү боюнча – бул, адистештирилген институттар жана механизмдердин топтому, алар биргелешип суроо-талап менен сунуштун негизинде улуттук жана чет өлкө валютасын эркин сатуу-сатып алуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Акча рыногу – рынок, мында катышуучулардын белгилүү бир чөйрөсүнүн чегинде кредиттер жана баалуу кагаздар формасындагы каражаттар кыска мөөнөткө сунушталат жана алынат.

Депозиттик мекемелер – борбордук банкты эске албаганда, негизги иши депозиттерди кабыл алуу жана кийинчерээк бул каражаттарды өз атынан жайгаштыруу болуп саналган финансылык корпорациялар.

Үй чарбачылыгы – бул, бирге жашашкан, биргелешип чарба жүргүзгөн, өз кирешелерин жана мүлкүн толугу менен же жарым-жартылай бириктиришкен жана товарлар менен кызмат көрсөтүүлөрдүн (негизинен турак жай жана тамак-аш азыктарына) белгилүү бир түрлөрүн биргелешип пайдаланышкан жеке адам же жеке адамдар тобу. Үй чарбасы кайсы болбосун экономикалык ишти, анын ичинде өндүрүштү жүзөгө ашыра алат.

Баалуу кагаздардын кирешелүүлүгү – баалуу кагаздар боюнча жылдык кирешенин анын рыноктук баасына карата катышы; баалуу кагазга ээлик кылуучу тарабынан алынган пайданын ченеми (нормасы).

Дюрация – финансы инструментин төлөөгө чейинки орточо алынган мөөнөт. Финансылык активдердин төлөө мөөнөтүнө эмес, алардын наркынын пайыздык чендердин өзгөрүүсүнө карата ийкемдүүлүгүнө көрүлгөн чара катары колдонулушу мүмкүн.

Турак жай сатып алуу мүмкүнчүлүгү индекси – жарандардын батирлерди (квартираларды) сатып алуу мүмкүнчүлүгү көз карашынан, турак жай рыногунун абалынын көрсөткүчү. Стандарттык батирдин (54 чарчы метр жалпы аянты менен) орточо рыноктук наркынын үч адамдан турган үй-бүлөнүн (эки чоң адам жана бир өспүрүм) орточо жылдык кирешесине карата катышы катары эсептелет.

Төлөм системаларынан пайдалануу мүмкүнчүлүгү коэффициенти – системадан пайдалануучулар үчүн алардын талаптары боюнча кызматтардан жана маалыматтардан пайдалануу мүмкүнчүлүгү катары системанын жеткиликтүүлүгүн мүнөздөгөн көрсөткүч. Техникалык үзгүлтүктөрдөн улам иштебей токтоп калуулар, электрэнергиясын өчүрүүлөр, системанын операциялык күнүн кеч баштоо же эрте аяктоо, системадан пайдалануу убактысын кыскартат.

Төлөм системаларынын ликвиддүүлүк коэффициенти – системанын катышуучуларынын эсептеринде төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн ликвиддүү каражаттардын жетиштүүлүгүн мүнөздөйт.

Макропруденциалдык талдап-иликтөө – бул, бүтүндөй финансы системасынын таасирдүү жактарына жана чабал жерлерине баа берүү жана мониторинг жүргүзүү.

Минималдуу керектөө бюджетти – бир адамга эсептелинген бир күндүк минимумга ылайык келген минималдуу ыңгайлуулуктар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркы.

Бир адамга эсептелинген бир күндүк минимум – адамдын жашоо-тиричилигин камсыз кылуу,

анын ден соолугун сактоо үчүн зарыл болгон минималдуу керектөө куржунунун наркынын өлчөмүнө барабар, материалдык ыңгайлуулуктар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн минималдуу топтомунун нарктык баасы, ошондой эле милдеттүү төлөмдөрдүн жана жыйымдардын суммасы.

Колдо болгон киреше – өздүк керектөө үчүн багытталган, салык алынгандан кийинки таза киреше. Өздүк колдо болгон киреше, өздүк киреше менен салыктардын суммасынын ортосундагы ар түрдүүлүккө барабар же керектөө суммасына жана жыйымдар чоңдугуна шайкеш.

Реалдуу пайыздык чен – номиналдык пайыздык чен, ал инфляция деңгээлине карата корректировкаланган.

Баалуу кагаздар рыногу – баалуу кагаздардын компания-депозитарийлери, эсептик жана клирингдик палаталар, ошондой эле биржанын ишкердигине байланыштуу кызматтарды сунуштаган башка компаниялар сыяктуу уюштурулган биржалар жана түзүмдөр. Бул категорияга иши финансылык корпорациялар тарабынан камсыздалган депозитарийлер жана клирингдин электрондук системасы, ошондой эле биржалардын жана алар менен байланыштуу институционалдык бирдиктердин ишкердигине көзөмөлдүктү жүзөгө ашырган же алардын ишин жөнгө салган улуттук өзүн-өзү жөнгө салуучу уюмдар кирет.

Стресс-тесттер – бул, портфелдин макроэкономикалык жагдайда же өзгөчө, бирок чындыкка жакын жагдайларда олуттуу өзгөрүүлөргө карата кемчиликтерине баа берүү үчүн колдонуучу ыкмалар.

Жумушсуздук деңгээли – айкын жумушсуз жарандардын санынын жана экономикалык жигердүү калктын жалпы санынын пайыздык катышы.

Финансылык активдер өзүндө капиталда катышуу инструменттерин жана инвестициялык фондулардын пайларын/акцияларын, карыздык инструменттерди, туунду финансылык инструменттерди кызматкерлер үчүн акцияларга опциондорду жана монетардык алтынды камтыйт.

Финансы рыногу – катышуучулардын белгиленген иш алып баруу тартибине ылайык, экономикалык субъекттер финансылык талаптарды сатууну-сатып алууну жүзөгө ашыра турган рынок катары аныкталат.

VaR (Value at Risk) – белгилүү бир мезгил ичинде акча түрүндө келип чыгышы ыктымал болгон максималдуу жоготуулар.

- ААК – ачык акционердик коом
- АКШ – Америка Кошмо Штаттары
- АӨБ – Азия өнүктүрүү банкы
- ББПБ – Бирдиктүү банктар аралык процессинг борбору (ЕМПЦ)
- БФКМ – банктык эмес финансы-кредит мекемелери
- ГСРРВ – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ)
- ЕАЭБ – Евразия экономика бирлиги
- ЖАК – жабык акционердик коому
- ИДӨ – ички дүң өнүм
- КММ – күйүүчү-майлоочу материалдар
- МБК – мамлекеттик баалуу кагаздар
- КБ – коммерциялык банк
- КБИ – керектөө бааларынын индекси
- КДК – капитал жетиштүүлүгүнүн коэффициенти
- КММ – күйүүчү-майлоочу материалдар
- КМШ – Көз карандысыз мамлекеттер шериктештиги
- КР – Кыргыз Республикасы
- КСФК – “Кредиттик союздардын финансылык компаниясы” ААКсы адистештирилген ФКМ
- КФБ – Кыргыз фондулук биржасы
- МКК – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматы
- МКО – мамлекеттик казыналык облигациялар

- МФУ – микрофинансылык уюм
- МЭБК – мамлекеттик эмес баалуу кагаздар
- ОЭСР – Экономикалык кызматташтык жана өнүктүрүү уюму
- ПКС – Майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (СПК)
- ПРБО – мезгил-мезгил менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет
- РППУ – потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабуу үчүн каралган кам
- РК – Казакстан Республикасы
- РФ – Россия Федерациясы
- ТСК – таза суммардык капитал
- Улуттук банк – Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
- УСК – Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
- ФАО – Бириккен улуттар уюмунун Азык-түлүк жана айыл чарба боюнча иш алып барган уюму
- ФКМ – финансы-кредит мекемелери
- ФМ – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги
- ФРС – АКШнын Федералдык резерв системасы
- ЭВФ – Эл аралык валюта фонду